

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a literární vědy

Diplomová práce

Eva Košínská

Čtenáři v internetových komunitách (zaměřených na literaturu)

Readers in the Internet Communities

Praha 2009

vedoucí práce: Prof. Jiří Trávníček, M.A.

Děkuji vedoucímu své práce Prof. Jiřímu Trávníčkovi, M.A. za nezměrnou trpělivost, kritické připomínky a usměrňování. Respondentům děkuji za to, že byli ochotni tak pohotově odpovédět na mé anketní otázky. Zdeňkovi děkuji za obohacující diskuze a technickou podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Eva Košínská

V Praze dne 23. srpna 2009

klíčová slova: internetový literární server, internetová literatura, generace, grafomanie, komunita

key words: internet literary server, internet literature, generation, graphomania, community

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o čtenářích internetových literárních serverů v českém prostředí. Toto téma není dosud v sekundární literatuře podrobně rozpracováno, budeme se tedy především opírat o pozorování problematiky. V první části práce budou popsány tři nejvýznamnější české literární servery – Totem, Písmák a Literra. Nejprve vysvětlíme jejich historickou genezi a odlišnosti, které se mezi nimi nachází. Poté se zaměříme obecněji na výhody a nevýhody publikování na internetu, na život internetové komunity. Ukážeme, jakým způsobem lze na internetu publikovat a jaká je úroveň tamní kritiky. Pokusíme se definovat pojmy jako „internetová literatura“ a „grafomanie“. Nakonec představíme některé ze členů nové autorské generace, která začínala nejprve publikovat právě na literárním serveru a nyní vydala úspěšnou tištěnou prvotinu. V druhé části práce představíme výsledky ankety, kterou jsme udělali mezi studenty filozofické fakulty, mezi autory publikujícími na literárních serverech a mezi českými spisovateli. Pokusíme se interpretovat jejich pohled na literaturu vzešlou z internetu. K literatuře tohoto typu totiž ve společnosti panuje všeobecná nedůvěra, pokusíme se vysvětlit, proč tomu tak je. Na závěr naší ankety se pokusíme vyvodit, jaké jsou podle našich respondentů možnosti takové literatury do budoucnosti.

Abstract

This MA thesis deals with the readers of internet literary servers in the Czech context. This topic is not thoroughly dealt with in secondary literature; therefore we will base our research mainly on observation of the problem. In the first part of the thesis, we will give account of the three most prominent Czech literary servers – Totem, Pismak and Literra. First of all, we will explain their historical genesis and differences which exist among them. Next, we will concentrate more generally on the advantages and disadvantages of publishing online and on the life of an internet community. We will present the ways of publishing on the internet and the level of its criticism. We will try to define terms such as “internet literature” and “graphomania”. Finally, we will introduce some of the members of the new generation of authors, who originally began publishing on a literary server and now have their first

successful publication in print. In the second part of the thesis, we will present the results of our survey, which was responded by students of the faculty of arts, authors publishing on literary servers and Czech writers. We will try to interpret their views on internet-based literature. This type of literature is regarded with general distrust and we will attempt to explain the reasons for it. To conclude our survey, we will try to determine how our respondents view the potential of such literature in the future.

Obsah

I.	Úvod	8
II.	Vhled do problematiky nového média	11
2.1.	Polemika o internetové literatuře v časopise <i>Tvar</i>	11
2.2.	Digital Natives, Digital Immigrants	18
III.	Komunitní servery	23
3.1.	Literární servery	23
3.1.1.	Totem	24
3.1.2.	Písmák	26
3.1.3.	Littera	27
3.2.	Publikování na literárních serverech	28
3.2.1.	Publikování na Totemu	28
3.2.2.	Publikování na Písmáku	29
3.2.3.	Publikování na Literře	31
3.3.	Život na literárních serverech	32
3.4.	Hodnocení na literárních serverech	33
3.5.	Typický komunikační vzorec literárního serveru	36
3.6.	Návštěvnost serverů	37
3.6.1.	Statistiky pro druhou polovinu roku 2008	38
3.6.2.	Statistiky pro prosinec roku 2008	41
3.6.3.	Statistiky pro průměrnou návštěvnost během dne za měsíc prosinec 2008	44
3.6.4.	Statistiky pro průměrnou návštěvnost během týdne za měsíc prosinec 2008	46
3.7.	Společné rysy literárních serverů	47
3.7.1.	Anonymní prostředí serveru	48
3.7.1.1.	Vyhraněné osobnostní typy	49
3.7.1.2.	Problematika porušování pravidel literárního serveru	51
3.7.2.	Hodnotově kolísající tvorba	52

3.7.2.1.	Podoba díla může být kdykoliv změněna	52
3.7.2.2.	Grafomanie	54
3.7.2.3.	Manýrismus autorů v rámci serveru	55
3.7.2.4.	Nedocenění kritické reflexe, špatná úroveň kritiky	56
3.7.3.	Propojování s oficiální literaturou	57
3.7.3.1.	Server jako platforma české literatury	57
3.7.3.2.	Server jako samostatné médium konkurující oficiální literatuře	60
IV.	Anketa se čtenáři.....	63
4.1.	Skupina – čeští spisovatelé	65
4.1.1.	První okruh – internet a literatura	65
4.1.2.	Druhý okruh – publikace na síti.....	67
4.1.3.	Třetí okruh – generace internetových autorů.....	70
4.1.4.	Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury.....	72
4.2.	Skupina – studenti filozofické fakulty	73
4.2.1.	První okruh – internet a literatura	74
4.2.2.	Druhý okruh – publikace na síti.....	78
4.2.3.	Třetí okruh – generace internetových autorů.....	79
4.2.4.	Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury.....	81
4.3.	Skupina – autoři publikující na internetu.....	82
4.3.1.	První okruh – internet a literatura	82
4.3.2.	Druhý okruh – publikace na síti.....	85
4.3.3.	Třetí okruh – generace internetových autorů.....	88
4.3.4.	Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury.....	89
4.4.	Internet text vs. kniha.....	91
V.	Závěr	94
	Seznam použité literatury	98

I. Úvod

Mladá generace má pocit, že s ní přichází lepší svět.

Stará garda má pocit, že s ní ten lepší svět odchází.

Karel Čapek

Zadáme-li do internetového vyhledavače Google heslo internet, během několika málo sekund obdržíme 2 060 000 000 webových stránek, kde se o tomto fenoménu můžeme něco víc dozvědět. Internet je systémem sítí, které jsou spolu vzájemně propojeny prostřednictvím síťových uzlů. První verze internetové sítě (vojenská ARPANET) vznikla již v roce 1969, skutečný boom v této oblasti nastává na konci 90. let dvacátého století.

1994 – Internet přechází na komerční bázi

1996 – 55 milionů uživatelů

2000 – 250 milionů uživatelů

Internet nám dnes umožňuje téměř cokoliv. Můžeme se spojit s lidmi na druhé straně planety, můžeme se podívat do míst, do nichž se běžně nedostaneme, získat informace jiným způsobem těžko dostupné. Internet způsobuje svými možnostmi závrat'. Mění lidské priority, vnímání času, prostoru a hlavně reality. Existují lidé, kteří žijí výhradně svou na síti vytvořenou existencí. Protože to je výhoda virtuálního prostoru – vytváření reálně neexistujících identit. Skoro vše *je možné*.

Bezbřehý prostor internetu nabízí různá využití ve všech oblastech života, a protože jeho základní médium je text, začínají nás automaticky napadat otázky jako například: Jak souvisí internet s literaturou, existuje vůbec něco jako internetová literatura, a co si lze pod ní představit?

Naše diplomová práce se zabývá čtenáři internetových literárních serverů. Server je místo, kde se setkává určitá skupina lidí, která předtím musela projít určitým typem registrace, tato registrace zakládá unikátní uživatelský účet, který umožňuje identifikaci konkrétního uživatele. Bez více než jednoho uživatele nemá smysl hovořit o komunitním serveru. Lidé zde nejsou omezeni věkem, místem, sociálním postavením, nejsou ani povinni uvádět pravdivé informace. Komunitní servery mají jako svůj hlavní smysl vzájemnou interakci mezi uživateli, vyměňování názorů. Jsou materiálem pro zkoumání fenoménu

nazvaného *internetová literatura*. Naše diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí. V první části se pokoušíme rozčlenit typy literárních serverů, které je možno najít na českém internetu. Blíže se věnujeme těmto třem – www.totem.cz, www.pismak.cz a www.littera.cz. V prvních dvou případech se jedná o dva nejstarší a nejnavštěvovanější komunitní servery na území českého internetu. Třetí případ chceme uvést jako speciální typ serveru, který vznikl odštěpením z www.pismak.cz. Budeme zkoumat jejich prostředí, jejich funkce, typy uživatelů, které se zde vyskytují. Součástí první části práce jsou také grafy, které slouží jako ilustrační a interpretační materiál. Zabýváme se též společnými rysy serverů, jako je anonymita, propojování s oficiální literární scénou apod.

Druhá část práce je anketou s třiceti uživateli internetu, které jsme rozdělili do tří skupin. První skupina zahrnuje české spisovatele současné literatury, druhá skupina se skládá ze studentů Filozofické fakulty UK v Praze a třetí skupinu tvoří sami aktivní uživatelé literárních serverů. Položili jsme jim čtyři základní otázky – které se následně upřesňovaly.

Odborné literatury k této problematice je poskrovnu. V první části vycházíme z polemiky, která se na přelomu roku 2008 a 2009 odehrála v periodiku *Tvar*. Diskuzi zahájil článek Karla Pioreckého, na který poté reagovali různí uživatelé literárních serverů. Dalším důležitým teoretickým zdrojem je studie Marca Prenskyho „Digital Natives, Digital Immigrants“, která se zabývá vlivem internetu na strukturu vzdělávání. Nejpodstatnější myšlenkou pro naši práci je Prenskyho rozčlenění společnosti na digitální domorodce a digitální přistěhovalce. Dále se opíráme o praktický materiál, který jsme získali na internetu – na stránkách samotných serverů. Také jsme kontaktovali současné správce serverů a ti nám poskytli informace o provozu, počtu uživatelů, děl apod.

Prvním cílem naší práce je zpřehlednit svět literárních serverů na českém internetu. Chceme definovat problémy, které jsou spojeny s publikací a recepcí děl, problémy, které vznikají na poměrně uzavřeném prostoru literárního serveru. Můžeme počítat s literárními servery jako s budoucí platformou české tištěné literatury?

Chceme dále zjistit, jak jsou literární servery vnímány několika skupinami českých čtenářů. Jelikož na síti mohou publikovat skutečně všichni, na první pohled to pro nezaujatého čtenáře může vypadat tak, že literární servery nemohou obsahovat žádné texty, které by byly kvalitní. Naše výchozí hypotéza je, že část české populace, která s literárními servery nepřichází pravidelně do styku, je může považovat za stránky umožňující seberealizaci pouze grafomanům. Opak je ale pravdou, protože z jejich prostředí se vydělilo několik autorů, kteří již vydali tištěnou prvotinu. Naší anketou chceme znázornit, jakým

způsobem o dané problematice přemýšlí čtenář, jenž nemá s fenoménem literárních internetových serverů přímou zkušenost, a čtenář, jenž na serveru publikuje. Chceme se zamyslet nad otázkami, kam by se mohl ubírat fenomén internetové literatury a literárních serverů.

II. Vhled do problematiky nového média

2.1. Polemika o internetové literatuře v časopise *Tvar*

Karel Piorecký uvádí ve své studii „Kde začíná současnost?“, „Rok 1989 je nepochybně klíčovým bodem, jeho přímý vliv ale nedosahuje až do dnešních dnů.“¹

Politický převrat v naší zemi v tomto roce zapříčinil rozmach mediální kultury, jeho důsledkem byly změny norem, literatura se přestala skrývat, nastala v protikladu k předchozímu stavu naprostá volnost publikace, tisku.

90. léta dávají signál pro rozvoj a pronikání nových komunikačních technologií. Internet se stává běžnou součástí lidského života. Dostává se k běžným uživatelům – do škol, do knihoven. Nové technologie tak rozšiřují oblast tištěné literatury a obohacují ji o další rozměr – o imaginární a digitalizovaný prostor, který sice nemůžeme doslovně „ohmatat“, o jehož existenci však nepochybujeme.

Literární servery jsou fenoménem, který se vynořil na konci 90. let – přesněji v roce 1997, avšak až v posledních měsících dochází k jejich výraznější reflexi ze strany literárních teoretiků a rozpoutaly se rozsáhlejší diskuze i mezi veřejností. Ta nejpodnětnější a nejvyhraněnější, co do názorového střetu, byla uveřejněna na stránkách časopisu *Tvar* na přelomu roku 2008 – 09. Článek Karla Pioreckého „Kde začíná současnost?“ se stal prvním ucelenějším příspěvkem na téma internetové literatury a literárních serverů, který vyvolal zájem a reakce veřejnosti a také uživatelů serverů.

Pioreckého studie si nezvolila literární servery za ohnisko, přikládá jim však význam, jenž není při současné podobě české literatury zanedbatelný. Průnik internetu mezi běžné uživatele v druhé polovině 90. let považuje Piorecký za zlom, jenž zapříčiňuje „rok nula“ současné české poezie. Náhle už není akcentován pojem generace. Stejně jako údajně mizí vazby k literární tradici. Protože není vůči čemu se vymezit – přestal existovat protiklad oficiální a undergroundové literatury, vzniká neobsazený prostor, který je stvořen pro nová východiska české literatury – prostor kybernetický. Explicitní otázka této literatury je podle Pioreckého dána: „Postojem subjektu k současnému stavu běžně mluveného jazyka, který pod vlivem nadbytku technicky prostředkované komunikace nutně podléhá změnám a devalvací,

¹ PIORECKÝ, Karel. „Kde začíná současnost?“. *Tvar* 19, 2008, č. 20, s. 6 – 7.

i ke stavu jazyka básnického, který reflektuje svou roli v tomto proměňujícím se jazykovém kontextu.“²

Poezie náhle není výhradním lyrickým médiem, stává se pouhou možností, jak intelektuálně strávit čas, můžeme si ji vybrat z jakéhosi virtuálního menu. Básník se dostává do pozice šaška (jak uvádí Lubor Kasal). Poezie ztrácí od počátku devadesátých let svou nutnost a vážnost, přesouvá se na pole zábavy. Piorecký se zabývá prvními literárními projekty, které vzešly na poli českého internetu. Petra Odillona Stradického s projektem *HyperHomer* a Markétu Baňkovou s hypertextovým románem *Město* považuje za průkopníky digitální literatury. Zatímco Stradický zaujímá k možnostem internetu takřka nekritický postoj, Baňková nepřímo svým projektem představuje fenomén, který se pak bude plně týkat literárních serverů, totiž nekonečnou možnost zasahovat do struktury textu, nestálost podoby textu, intertextualitu v internetových textech.

Zmiňuje také důležitý rys, že nové médium si vytváří vlastní formy a žánry – vznikají tak typy básní, které jsou technologickému médiu poplatné – například básně ve formátu SMS (Bártíková, Stradický).

Nejdůležitější část pro náš výzkum však spočívá v pasáži o serverech.

Literární server je podle Pioreckého: „Webová stránka zaměřená na začínající autory a umožňující jim bez jakéhokoliv omezení okamžitě publikovat své literární pokusy [...], literární servery jsou kombinací diskusních fór a literárních dílen.“³

Shrňme si stručně Pioreckého hlavní teze týkající se serverů:

- nevyrovnaná kvalita příspěvků – nezáměr širší veřejnosti a literární kritiky;
- propojení s knižně vydávanou literaturou – viz Hájek, Zedník, Řehák a jejich knihy;
- otevřenost, což způsobuje nesčíslný nárůst uživatelů a s tím spojený nárůst děl;
- dílo jako výraz intimní psychohygieny;
- neschopnost odlišovat pozici autora a čtenáře – autor/čtenář může přecházet z jedné role do druhé – reagovat okamžitě autorsky na kritiky pod svým dílem, jako čtenář „rozvíjet“ díla jiných autorů;
- anonymita – literární pseudonym je výrazem nedostatečné odvahy publikovat pod občanským jménem;

² Tamtéž, s. 7.

³ Tamtéž, s. 7.

- prostor pro kýč a grafomani;
- nedostatečná reflexe čtenářů;
- literatura na internetu a její tvůrci si nejsou vědomi svého média.

Piorecký zdůrazňuje básnický jazyk, který je pro lyrickou tvorbu nejdůležitější, což je dle něj na literárních serverech potlačeno. Tam je kladen důraz na sociální a konfesijní funkci básnického jazyka. Zpověď přátelům ze svého utrpení nelze považovat za hodnotný text, protože mu chybí přesah. Dále je pro něj důležité médium internetu. Text, jenž je publikován v časopise, v knize, nebo na internetu by měl být čten jinak – s přihlédnutím právě ke svému médiu. „Za hlavní slabinu českých literárních serverů a autorů, kteří v jejich prostředí získávají představu o tom, co je literatura, považuji právě značnou necitlivost k těmto *jinak*, tedy diferencím, jež jsou zdánlivě pouze vnějškové, ale přesto podstatně ovlivňují smysl jejich textů.“⁴

Literární servery pro Pioreckého nepředstavují ekvivalent k tištěné literatuře.

Tato studie vyvolala spoustu reakcí na internetu, na Písmáku⁵ se odehrála bouřlivá diskuze, jejíž část byla pak zveřejněna ve *Tvaru*. Autoři serveru však tímto výstupem potvrzují, že nejsou schopni se konstruktivně vyjádřit ke „vnější“ kritice. Namísto toho rovnou slovně útočí. Dvě další obsáhlejší polemiky byly otištěny ve *Tvaru*. První napsal Jonáš

⁴ PIORECKÝ, Karel. „Udržet vědomí rozdílů“. *Tvar* 20, 2009, č. 2, s. 10.

⁵ Tato diskuze na stránkách serveru prezentuje všechny rysy, které polemiky vedené virtuálně obsahují. Rys anonymity je pro mnohé přispěvatele zárukou toho, že mohou říci naprosto vše, co jim připadne na mysl, aniž by byli konfrontováni se skutečnou realitou, neboť nevystupují sami za sebe. Takže se diskuze přesouvá mnohdy bez příčiny do vulgární a pseudoosobní roviny. Příklady reakcí na Pioreckého článek uveřejněny na serveru www.pismak.cz pod nickem egil a názvem TVAR 20/2008; Karel Piorecký o literárních serverech:

Yenn: Nemohu si pomoci, ale text pana Pioreckého mi přijde jen a pouze úsměvný - na dálku je z něj cítit ukřivďenost onoho vyvoleného, pravého a jediného arbitra (redaktora či recenzenta), který cítí hrozbu, že by to v budoucnu mohlo jít i bez něho.

Politujme ho, ale víc se zabývat projevem jeho bolístek mi připadá zbytečné.

Ponedělí: K. P. má ve spoustě věcí pravdu, ale jeho odsudky, zde doslova setnutí jedné platformy, věci příliš nepomůžou. Že takový Písmák má nevyhovující formu, je chaotický a klaustrofobní, technicky diletantský, o tom nepochybuji. Ta zdejší neprůhlednost mě šťve. Neznamená to ovšem, že se tu nenajde (po pár dnech, měsících, letech hledání) kvalita.

Drfaust: Přečetl jsem si ten text (teda jen tady). A musí se nechat, že je to z větší části nekonzistentní blábol. Hlavně pokud jde o LZ a JH.

Na mnoha místech nic nedokazuje, necituje atd. Je dost flink ten KP. Alespoň v závěru, kde říká, že to postihlo i prvotinu JH, se mohl zmínit, z čeho tak soudí. V článku totiž drahnou dobu hovoří o JŘ, tam dokládá, cituje. A ric, pic, bum, je tu zmínka o JH, že ho to postihlo taky. Bez citace, bez důkazu, bez odkazu, prostě se to prohlásí, protože kdo by přeci pochyboval, když to prohlašuji já - KP.

Tohle je v české literární vědě standard? Pak jenom doufám, že tenhle standard není hrazen z veřejných zdrojů. Egil. TVAR 20/2008; Karel Piorecký o literárních serverech [on-line]. 2009 -[cit. 10. června 2009] Dostupný z WWW: <<http://www.pismak.cz/index.php?data=read&id=305740>>.

Hájek pod názvem „Nakažení?“. Vytýká v ní Pioreckému, že zaměňuje recepci literárního textu s textem samotným, že příliš silně akcentuje fenomén internetu potažmo internetové tvorby. Vytváří pojem „radikální demokratizace autorství“, který umožňuje, aby se zkoumal text samotný, a nikoliv osoba autora, jehož osobní i tvůrčí geneze je díky anonymitě internetu často neznámá.

Hájek nesouhlasí s tím, že by internetový server plodil pouze autory, kteří oplývají přílišnou sebedůvěrou a jednoduchým pohledem na literaturu mají deformované ponětí o literární tvorbě. Naopak se hlásí k tomu, že internet vymezuje určité osobní hranice a že i na něm lze nalézt kvalitní autory, kteří jsou schopni vlastní sebereflexe.⁶

Zdeněk Horner ve svém příspěvku „Kolektivní vina“ poukazuje na to, že servery nejsou jen shromaždištěm jedinců, kteří mají potřebu vypsát se ze svých bolů a kteří žijí v přesvědčení, že z děl, která tvoří, se rodí nová česká literatura. Autoři jako Zedník nebo Řehák přece byli oceněni renomovanou kritikou, tedy prošli přes jakési objektivní síto; potvrdili své kvality v rámci české literatury. Horner zastává tezi, že autoři nereprezentují žádnou komunitu, což naopak Piorecký považuje za fakt. Ostatně otázka ohledně existence či neexistence komunity bude zkoumána v druhé části naší práce. Uživatelé serverů pořádají různá veřejná literární čtení, na nichž se setkávají, a proto nejsou pouze anonymními uživateli literárních serverů, jejich uživatelské jméno považuje Horner za umělecký pseudonym. Na to ovšem Piorecký reaguje vcelku logickou otázkou: „Proč Ladislav Zedník nevydal svou sbírku pod pseudonymem *egil*?“⁷ Pro Hornera je literární server určitým „socioprostorem“, ve kterém je možnost setkat se s lidmi s podobným smýšlením, se stejným zájmem – a tím je v tomto případě literatura.⁸

Máme před sebou střet zástupců dvou skupin. Karel Piorecký jako zástupce literární kritiky, oficiální literatury na straně jedné a Jonáš Hájek spolu se Zdeňkem Hornerem jako zástupci internetových autorů, publikujících však (nejen) na literárních serverech, na straně druhé. Zaměříme se nejprve na argumenty první strany.

Na internetu skutečně dochází k devalvaci jazyka. Psaný jazyk je rozšiřován do svých krajních mezí, za normu. Je běžné komunikovat bez diakritiky, aniž by to bylo vnímáno jako výrazné porušování normy. V běžně psané literatuře není možné vydat báseň bez diakritiky (pokud se nejedná o autorský experiment s jazykem, což vydavatel díky diskuzi s autorem

⁶ HÁJEK, Jonáš. „Nakažení?“. *Tvar* 19, 2008, č. 21, s. 3

⁷ PIORECKÝ, Karel. „Udržet vědomí rozdílů“. *Tvar* 20, 2009, č. 2, s. 10.

⁸ HORNER, Zdeněk. „Kolektivní vina?“. *Tvar* 19, 2009, č. 1, s. 9.

snadno zjistí), protože by to bylo proti normě. Avšak na internetu je možné publikovat takový text, pokud totiž autor používá počítač, jenž nemá nainstalovanou českou klávesnici, je pro něj těžší napsat text, který by odpovídal jazykové normě češtiny, tedy s háčky a čárkami obsaženými v naší abecedě. Internet utváří novou podobu psaného jazyka. Do systému přibývají různé spřežky – například namísto hlásky š se píše sz. Užívají se také emotikony⁹, které dodávají psanému jazyku uměle emoční charakter. Označená emoce je důležitý jev – můžeme si to například představit jako vybídnutí čtenáře ke smíchu. Emotikony mají za úkol suplovat tón a výraz hlasu. Role čtenáře se tak „zplošťuje“ – k textu dostává podrobný autorský návod. Nezřídka se emotikony objevují také v internetově publikovaných textech. To má za následek určitou deformaci básnického jazyka. Na literárních serverech se vyskytují texty, jež jsou publikovány s chybami a nedostatečnou jazykovou korekturou. Internetové texty tedy často jazyk jako takový devalvují.

Dále se už nedá tvrdit, že by čeští spisovatelé měli slabé ponětí o internetu. Nový sociální fenomén Facebook, který se do České republiky dostal zhruba před rokem a který způsobil enormní zájem o internet a sociální sítě, je toho důkazem. Jedná se o webový systém, na kterém si lze založit profil s osobními informacemi a fotografií, a s pomocí vyhledávače se spojit se svými přáteli. Můžeme tak s nimi sdílet hudbu, naše myšlenky, obrázky atd. Součástí Facebooku jsou také kluby fanoušků různých hudebních skupin, výtvarníků, a také spisovatelů. Řada českých autorů publikuje na Facebooku své texty, úvahy, myšlenky a spojuje se do skupin – jako příklad můžeme uvést Sonnet Lovers (skupina fanoušků sonetu), nebo skupina A tempo revue (spojující fanoušky internetového časopisu www.atemporevue.cz).

Existují blogy, což jsou webové aplikace, které prezentují uživatelské názory, postoje a myšlenky, příspěvky jsou řazeny chronologicky za sebou. Jedná se o zápisník/deník, jenž má svůj stálý i náhodný okruh čtenářů. Blog má vlastnosti aktivního komunitního serveru – součástí blogu jsou čtenářské reakce, které komentují a někdy i dále rozvíjejí základní autorův text a samy se stávají novým textem. Z českých spisovatelů si jej vede kupříkladu Milan Děžinský – dezinsky.bloguje.cz, nebo Jaromír Typlt – <http://www.typlt.cz/index.php?content=blog>. Jedná se o možnost, jak autora poznat také z jiné stránky. Blogy často obsahují i osobní informace, takže díky internetu přibyla nová perspektiva – čtenář se může k autorovi dostat blíže, poznat jej jinak, než prostřednictvím jeho

⁹ Emotikon je grafický symbol vyjadřující pisatelovu náladu – např. :o) – což je symbol pro smích.

děl. Může číst jeho komentáře k současné situaci literatury, politiky, kultury. Může na ně také reagovat. To je výhoda internetu pro čtenáře.

Existují pak také vlastní stránky spisovatelů například <http://katerinarudcenkova.webpark.cz/>. Starší ročníky českých autorů jako je třeba Miloslav Topinka nebo Petr Král či Karel Šiktanc se už internetem tolik nezaobírají a zůstávají u klasické formy sdílení informací, názorů. Přece jen však nelze rostoucí vliv masmédií internetu ignorovat. I oni se s ním dostávají do konfrontace.

Piorecký poukazuje na elektronické varianty textů, které autorovi umožňují text posunout do jiné roviny – mohou mu dát například hudební podbarvení, eventuelně pohyblivou strukturu. Otázkou však zůstává – jde skutečně jen o variantu? Anebo o zcela nový text? Není to spíš interpretace, performance původního textu? Internet textu dává nové kontexty.

Z příspěvků Pioreckého se dá vyčíst jeho hluboká skepse k současnému stavu české literatury: „Chtěl jsem touto cestou upozornit taky na nízkou úroveň literárního oceňování, které onu podivnou naivitu legitimizuje, a na práci nakladatelství, která jsou autory tohoto typu schopna označit za své autory kmenové (jako se stalo v případě Jonáše Hájka a nakladatelství *Fra*)“¹⁰

Piorecký význam internetu přeceňuje, místy se nám zdá, že jej téměř demonizuje. Souhlasíme s ním v tom, že literární servery, jak je známe v dnešní podobě, skutečně nejsou přizpůsobeny čtenářům a vyznat se v záplavě děl na nich uložených je téměř nemožné. Také souhlasíme s tím, že charakter většího množství děl je skutečně citově-konfesijního rázu, a nemá s literaturou nic společného. Avšak to, že na literárních serverech fungují uživatelé jako autoři i jako čtenáři, není fakt, který by se odehrával jenom zde, je to zcela běžné i na scéně české literatury, takže nelze dovozovat, že je to vlastnost převážně literárních serverů.

Redaktorem literárního serveru bývá autor zvolen po delším čase, když se aktivně a konstruktivně vyjadřuje k uveřejněným příspěvkům. Na Totemu například volí nové redaktory aktuální redakce, která je vybírá na základě kvality jejich poznámek pod příspěvky a na základě úrovně jejich autorské tvorby. Nelze říct, že by to bylo objektivní kritérium, nicméně v této věci musíme přihlížet také k sociální aktivitě jedince a jeho oblíbenosti mezi ostatními uživateli. Nemůžeme souhlasit s tím, že by prostředí literárního serveru bylo tím hlavním, co utváří literární vkus uživatelů. Můžeme však hovořit o jisté zacyklenosti, ke které

¹⁰ Tamtéž, s. 10.

zde dochází – to znamená, že se zde nacházejí autoři, kteří skutečně jinou než serverovou literaturu nečtou, o jinou literární realitu se nezajímají. Ale takoví autoři patří do řad grafomanů, kteří literární tvorbu využívají k sociálnímu kontaktu s dalšími uživateli.

Argumenty druhé strany – tedy autorů z literárních serverů – jsou založeny na názorové opozici k Pioreckému. Nemůžeme však souhlasit s názorem Jonáše Hájka, že internet sebedůvěru uživatelů krotí, protože při zaregistrování se na patřičné stránky, je první, čeho si všimneme, nekonečné množství textů, ze kterých se dá číst sotva desetina. Tento „množstevní“ fakt sám o sobě Hájkovu tvrzení popírá. Internet dává možnost všem, což je věc mimořádná, ale zároveň je také pastí na autory. Bezpochyby se zde však nacházejí uživatelé, které je možno číst a u nichž nás nenapadne, že se jedná o dalšího grafomana, který má zvýšenou potřebu sebe prezentace ve veřejné formě.

Piorecký dále zpochybňuje kvalitu prvotin autorů, kteří začínali publikovat nejprve na literárním serveru. Konkrétně se jedná o Ladislava Zedníka, Jakuba Řeháka a Jonáše Hájka. My však naopak oceňujeme jejich autorskou originální poetiku a jazyk, který nevznikl pouze díky zkušenosti s publikováním textů na internetu. Internet autora neučí psát a čtenáře číst, nedává jim žádná vodítka. Ale to je právě úloha každého uživatele, aby si v té záplavě vybíral, kriticky hodnotil texty a na základě takto získaných zkušeností se v prostředí serverů orientoval a tříbil svůj vkus jako čtenář a následně i jako autor. Když to dokáže a má talent, může z něj být kvalitní autor, když ne, bude z něj jenom další grafoman.

Pravdou však je, že už na první pohled můžeme na literárních serverech vidět jistý neduh – a to je zacyklenost do sebe. Tím, že jde o prostor v zásadě uzavřený, tak se po čase stává, že se vyprofilují určité autorské osobnosti, které jsou v prostředí serveru výrazné, a v té chvíli se jejich tvorba začíná považovat za normu, kterou je třeba napodobovat. Takoví autoři pak působí na ostatní uživatele a jejich poetiky, objevují se falzifikátoři. Jenže opět nás napadá otázka – jak se toto liší od tištěné literatury? Jediný nesporný rozdíl je fakt, že obdivovatel tištěného autora nemá tak snadnou možnost svoji nápodobu vydat, a lze předpokládat, že vědom si té nepravděpodobnosti se ani nepokusí takové dílko sepsat. Navíc je třeba vzít v úvahu také časové rozpětí, které se u literárních serverů značně zkracuje.

V odpovědích J. Hájka a Z. Hornera můžeme najít další otazník, o kterém je třeba přemýšlet. Oba automaticky předpokládají, že literární servery navštěvují jedinci, kteří mají sebekontrolu a vlastní ponětí o literatuře, případně určité vzdělání v této oblasti. Avšak to je předpoklad dost naivní. Když je člověk uživatelem literárního serveru po nějakou dobu, vybuduje si své sociální zázemí, jež mu umožňuje setkávat se s členy serveru, komunikovat

s nimi. Vytřídí se tak většina autorů, kteří pro daného jedince nejsou zajímaví. Literární servery se neskládají jen z lidí, kteří jsou poučení a kteří mají zájem o literaturu – ale také z uživatelů, kteří nemají velké literární ambice, avšak tvůrčí prostředí serverů jim vyhovuje.

Je však skutečně internet pro literární tvorbu natolik determinující, jak tvrdí Piorecký?

Uznáváme některé jeho kritické argumenty, takový článek bylo potřeba napsat a uveřejnit, ale jeho celkový pohled vnímáme jako příliš radikální. I když se Pioreckého esej nespecializovala na české literární servery, některé informace, které uvádí, by měly být upřesněny. Jeho důraz na médium internetu zcela logicky vyvolává reakci Jonáše Háje: „Básně nevznikají ani v knihách, ani v časopisech, a dokonce ani na serverech, ale v hlavě autora.“¹¹

Hájek s Hornerem jsou dlouholetými uživateli literárních serverů. Mají tedy s jejich fungováním spoustu zkušeností, vidí je zevnitř, a proto pro ně internet jako nové médium nepředstavuje nějak výrazně rušivý element, jenž by deformoval českou literaturu. Z toho vyplývá, že část té kvalitnější internetové tvorby je pro ně legitimní možností, jak se přiblížit k oficiální české literatuře, případně do ní proniknout.

Jejich názor je nám bližší, jelikož se snaží o podrobný vhled do problematiky internetových serverů, snaží se ji představit zevnitř a vyvrátit tak některé zažitá mýty – například ten, že internet neobsahuje žádnou literaturu, kterou by se literární vědci měli zabývat, nebo mýtus, že internetová autoři jsou vesměs diletanti literaturou nepoznamenaní. Avšak jejich pohled má i svá negativa, jsou to výrazné osobnosti, které na literárních serverech aktivně dlouhou dobu působí, a to snižuje nestrannost jejich reakcí. Ani jeden z nich nikdy nebyl běžným uživatelem, například Zdeněk Horner stál u vzniku serveru Písmák a od samého počátku na něm působil jako redaktor a respektovaný kritik.

Skutečná podoba problému bude nejspíš někde uprostřed mezi stanovisky obou táborů. Pokusíme se v praktické části naší práce ukázat, jak je toto médium vnímáno několika studenty a českými spisovateli, kteří na literárních serverech běžně nepublikují.

2.2. Digital Natives, Digital Immigrants

Studie Marca Prenskyho „Digital Natives, Digital Immigrants“ se zabývá zlomem, který internet způsobil ve struktuře společnosti. Jeho práce je velmi důležitá pro představu

¹¹ HÁJEK, Jonáš. „Re: Karel Piorecký, Udržet vědomí rozdílů“. Tvar 20, 2009, č. 3, s. 3.

o současné generaci studentů. Hlavním problémem digitálního věku je podle něj nedostatečná reflexe změny mezi generacemi, kterou způsobil především technologický rozvoj. Tato změna totiž s sebou automaticky nese prohloubení opozice a nedorozumění mezi mladými a starými lidmi. Mladí lidé se nejen jinak oblékají, chovají, ale mají rovněž svůj nový jazyk, který souvisí s vývojem technologie, do kterého se narodili. Užívání nových technologií naplno zaměstnává jejich čas a neumí si představit, že by mohli fungovat bez nich. Technologie převrací tradiční role – děti předávají informace rodičům. Vědci zjistili, že mozek této generace vykazuje strukturní změny, vzorce jejich myšlení se staly odlišnými od předešlé generace, jejich vstřebávání informací probíhá mnohem rychleji. Dnešní studenti jsou nazýváni N- (net) nebo D- (digital) generace. Prensky pro ně užívá termín *digital natives* – tedy digitální domorodci. Jsou to jedinci, kteří jsou schopni přijmout a používat nový technologický jazyk. V opozici proti nim stojí *digital immigrants* – digitální přistěhovalci (jejich rodiče, prarodiče), kteří jsou naopak zcela v zajetí tradice a původního pojetí jazyka a stylu výuky. Nový jazyk se sice mohou učit, ale jejich mozek k tomu není uzpůsoben, takže tyto informace pro ně nemají takovou důležitost a význam pro jejich reálný život. Nemůžeme říct, že by vůbec nevyužívali například internet. Využívají jej. Avšak někdy zcela kuriózním způsobem. Například ověřováním telefonem, zda byl e-mail skutečně doručen adresátovi. Převládá u nich však neochota až strach „experimentovat“ s počítačem nad rámec základních dovedností, které získali od svých dětí, případně na zaměstnaneckých školeních. Prensky zdůrazňuje, že největší problém nastává v situaci, kdy mají být digitální přistěhovalci vzorem a příkladem pro digitální domorodce. V situaci, kdy mají digitální přistěhovalci vzdělávat mladé lidi, kteří se v této technické době narodili, dochází k problému. Studenti jsou dnes schopni dělat více věcí naráz. Při poslouchání hudby nebo televize se klidně učí, píší eseje. Což je pro jejich profesory nepředstavitelné. Stejně jako je pro ně neslučitelný pojem hry s výukou. „Digital Immigrants teachers assume that learners are the same as they always been and that the same methods that worked for the teachers when they were students will work for their students now. But that assumption is no longer valid.“¹²

Je jasné, že nelze udělat krok zpět. Učitelé si musí uvědomit, a nejspíš si to také uvědomují, že je třeba držet s tímto technickým pokrokem tempo a že se mu musí přizpůsobit i systém vzdělávání. Proto se vyvíjejí nové metodologie, které by propojovaly „dědictví“ (Prensky používá pojem *legacy content*) s obsahy budoucnosti (*future content*). „Dědictvím“

¹² PRENSKY, Marc. Digital Natives Digital Immigrants [on-line]. 2001-[cit. 3. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>.

je myšleno čtení, psaní a podobné aktivity, na které ovšem bude nahlíženo z nové pozice. Především je důležité přehodnotit stanoviska a méně potřebné věci upozadit. Prensky uvádí jako příklad užívání latiny, která v dnešním moderním světě má využití leda pro studenty medicíny, ale v běžném styku ji sotva kdo využije.

Budoucí obsahy zahrnují propojení oblastí, jako je politika, sociologie, kybernetika s novými technologickými vynálezy.

„As educators, we need to thinking about how to teach both Legacy and Future content in the language of the Digital Natives.“¹³

Důležitým pojmem se stává *edutainment* (slučuje výuku a zábavu). Proto se vyvíjí software, který by dokázal spojit aspekt učení s aspektem zábavy. Ve Spojených státech fungují hry jako *Monkey Wrench*, které jsou pro studenty lehce zvladatelné a ovladatelné. Problém nastává u digitálních přistěhovalců, jimž trvá vstřebávání nového systému dvakrát tak déle než jejich studentům, což způsobuje nemalé problémy. Jsou tak hluboce zakořenění ve svých tradicích, že se i nové technologie pokouší vidět na jejich bázi, což nefunguje. Prensky apeluje na to, abychom se touto novou technologickou generací nechali vést, že by mělo dojít k tzv. prolomení ledů mezi generacemi. Jsou projektovány hry jako *The Holocaust*, ve které studenti mohou zažít simulaci koncentračního tábora – a mají tedy mnohem větší šanci vstřebávat nové informace zábavným způsobem. Jak ale Prensky důrazně tvrdí, vše je jen ve fázi počátečního vývoje a zůstává otázkou, jak a jestli se digitální přistěhovalci pokusí překonat propast, která se s přibývajícími technologickými možnostmi neustále prohlubuje:

„So if Digital Immigrants educators *really* want to reach Digital Natives – they will have to change.“¹⁴

Tato studie z roku 2001 otevírá a snad i předvídá problém, který je nyní – o 8 let později – v diskusním ohnisku. Internet je každodenně užíván různými věkovými kategoriemi. Největší procento však připadá na mladé lidi ve věku 16 – 24 let¹⁵, pro které je používání média internetu naprosto přirozenou činností, bez níž si svůj současný život nejsou ani schopni představit. Mnoho z nich začíná svůj den tím, že si pustí počítač a zkontrolují e-mail. Zájem o literární servery v České Republice se přesunul ke generaci středoškoláků,

¹³ Tamtéž, s. 4.

¹⁴ Tamtéž, s. 6.

¹⁵ PETŘÍK, Lukáš. Více než polovina obyvatel zemí EU pravidelně užívá internet [on-line]. 2009-[cit. 5. června 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=17043>>.

kterí si tak díky internetu zkoušejí své první literární pokusy. Jejich básně aktualizují český jazyk novými pojmy, užívají novotvary související právě s technologickým rozvojem, pro starší generace uvyklé určitému jazykovému stereotypu však právě takové texty mohou být těžko přístupné a nesrozumitelné. Mladí lidé nemají problém číst texty nebo knihy pouze z monitoru počítače, kdežto starší generace raději vezme do ruky knihu. A propast se dále rozšiřuje, jelikož servery jsou zaplavovány mladými lidmi, kteří se sice vzájemně čtou, ale nemají žádnou reakci od generace svých otců, učitelů, protože ti internet nevyužívají v tak rozsáhlé míře, případně mladé autory ignorují, protože nerozumí jejich jazyku a drží se zpátky. Dávají přednost materiálu, který mohou držet přímo v ruce. To se ostatně ukázalo i v našem výzkumu, který představíme v druhé části. Kniha je pro starší generaci nejen symbolem určité dlouholeté tradice. Kniha umožňuje jiný způsob čtení. Můžeme číst kdekoli, vracet se k pasážím. Toto čtení vyžaduje čas. Tím se liší od zrychleného přejíždění myší po internetových stránkách.

Je důležité si říci, že v devadesátých letech, když vznikaly literární servery, bylo osazenstvo věkově odlišné, než je tomu nyní. Na serverech se pohybovali lidé, kteří měli internet převážně v zaměstnání – tedy věkově v rozmezí mezi 18-ti až 35-ti lety. V domácnostech nebylo připojení k síti z finančních důvodů běžné. Další možnost, jak se naučit zacházet s internetem, představovaly knihovny, anebo výuka ve školách, ale i tam se s užíváním internetu teprve začínalo. Průkopníky literárních serverů tedy byla střední generace lidí, kteří jako první zkoušeli možnosti, jež jim servery nabízely. Část z nich však po čase toto prostředí opustila. Aktivní účast na serveru je totiž spojena i se studentským věkem, kdy člověk není omezován běžnými denními starostmi, a naopak je svými finančními limity omezován v jiných dražších zálibách.

Kolem roku 2001 se prostředí literárních serverů začíná výrazně omlazovat. Podíváme-li se na servery jako je Písmák, tak ten je doslova přeplněn takovými mladými autory – těmito digitálními domorodci – jak je nazývá Prenska. U serveru Totem je však situace trochu jiná, zde je stále dosti zřetelná ona původní generace třicátníků, kteří už mají za sebou třeba publikovanou sbírku – jako Zedník, Řehák, Pleska.

Literární servery měly svou původní ideu uloženou v literatuře, avšak výměnou generace se z nich v podstatě stává jen další typ sociální sítě lišící se pouze tím, že se na ní setkávají lidé s „vyšším“ zájmem o literaturu. Ten však není primární. Primární je ona sociální funkce serveru – komunikace, která probíhá mezi nimi, avšak která je často svými uživateli popírána.

Nemůžeme upřít uživatelům serverů, že se pokouší sledovat novinky v literatuře. Některé skupiny se dokonce snaží dokázat, že elektronický časopis se může vyrovnat tištěnému. Vznikají tak časopisy jako je *Kafe* na Písmáku, který existuje pouze v elektronické podobě, nebo také časopis *Totální Magazín* na Totemu, který rovněž tištěný nenalezneme.

III. Komunitní servery

3.1. Literární servery

Server je místo, kde se setkává určitá skupina lidí a utváří vzájemnou interakci. Umožňuje svým uživatelům řadu funkcí – jako je třeba vlastní blog v rámci stránek serveru, nebo e-mailová schránka. Lidé zde nejsou omezeni věkem, místem, sociálním postavením, nejsou ani povinni uvádět pravdivé informace. Komunitní servery mají jako svůj hlavní smysl vzájemnou interakci mezi uživateli, vyměňování názorů na nějaké téma. Nejznámějšími typy jsou například již zmiňovaný Facebook, Libimseti, Myspace.

Literární servery se však do množiny komunitních serverů mohou zařadit také, jelikož splňují dané veličiny. Vždy se jedná o více než jednoho uživatele a hlavní myšlenka je založena na vzájemné interakci, bez níž server nemá smysl.

Komunitní servery můžeme rozdělit na aktivní a pasivní:

Aktivní komunitní servery jsou ty, na nichž lze publikovat bez jakéhokoliv omezení, přispěvatelem se může stát kdokoli, kdo dodržuje základní pravidla internetové komunikace. Pokud příspěvky nemají vulgární charakter, nepropagují nezákonné věci či nenapadají ostatní uživatele, neexistuje jiné kritérium, proč by neměly být publikovány. Jejich hlavní báze je založena na názorových střetech, na reakcích. Jedná se například o Totem, Písmák, Sapsi a mnoho podobných stránek. Servery mají svá pravidla, nedílnou součástí bývá tzv. morální kodex, který je ovšem v některých situacích uživateli porušován, a dochází pak k různým sankcím i bouřlivým diskusím o oprávněnosti takových sankcí. Uživateli může být zablokována možnost přihlásit se pod svým uživatelským jménem a zůstane mu jen možnost pasivního přístupu.

Pasivní servery mají moderátora (redaktora), který posuzuje, zda bude příspěvek zpřístupněn všem čtenářům, či nikoliv. Mezi takový typ serverů patří například autorské stránky, kde sám autor určuje, kterou reakci ponechá zveřejněnu a kterou naopak vymaže. Za nejvíc příznačný typ tohoto serveru můžeme považovat server www.poezie.cz. Jeho hlavní provozovatelem byl Zdeněk Horner, jenž rozhodoval, která díla budou uveřejňována na stránkách www.poezie.cz. Tedy záleželo čistě na jeho estetických kritériích a výběru, zda dílo bylo publikováno či nikoliv. Server fungoval od roku 2001 do roku 2008.

Zdeněk Horner plánoval tento server jako protiváhu k Písmáku, jehož byl nějakou dobu vlastníkem. Server sice získal příspěvky od Ministerstva kultury České republiky, ty

však sotva pokryly provoz, a tak z původně velkého projektu po čase sešlo. Horner chtěl na tomto serveru shromažďovat veškerou kvalitní českou internetovou poezii. Avšak přestože se spolu s dalšími dvěma redaktory snažili o určitou objektivitu, po čase typ děl, která byla na stránkách zveřejňována, příliš zjednotvářel. Příspěvatelé, jimž byla díla odmítána, přestali server navštěvovat, a ten nakonec v roce 2008 zanikl.

Vybrali jsme si ke zkoumání tři aktivní literární komunitní servery. Server Písmák jsme zvolili, protože je nejstarším a nejnavštěvovanějším v českém prostředí. Prošel mnoha vývojovými změnami a dovolíme si tvrdit, že splňuje představu široké veřejnosti o tom, jak má literární server vypadat a co je na něm možno nalézt.

Totem je otevřen nejen literatuře, ale také jiným druhům amatérského umění – jako jsou například fotografie nebo multimediální projekty. Je také uživatelsky oblíben a z našeho pozorování vyplývá, že právě z Totemu vychází nejvíce autorů, kteří publikují v tištěných periodicích, nebo dokonce vydávají vlastní knihy.

Littera byla zvolena proto, že je typickým příkladem toho, co se může s literárním serverem stát, je-li zcela vědomě upřednostňována sociální funkce serveru nad zájmem o literaturu.

3.1.1. Totem

Totem je typ aktivního literárního komunitního serveru, jelikož na jeho stránkách je registrována řada uživatelů, kteří spolu komunikují, vkládají své texty, pod nimiž probíhají diskuze. Zrodil se na českém internetu roku 1999, což bylo dva roky po vzniku nejstaršího literárního serveru – Písmák. Totem patří uživatelsky k oblíbeným serverům, o čemž vypovídá jeho vysoká návštěvnost – k 24. 1. 2009 je na Totemu registrováno 26 459 přihlašovacích jmen a bylo publikováno 231 278 příspěvků. Počet přihlašovacích jmen je však číslo, podle kterého se nemůžeme přesně orientovat, jelikož aktivních uživatelských jmen je podle zkušeností správců odhadem desetina z celkového čísla.

Protože je Totem jedním z největších literárních serverů, nakladatelství brzy zjistila, že by bylo výhodné mít na jejich stránkách reklamu, v současné době je tedy na Totemu k vidění reklamní banner nakladatelství Fra, nakladatelství Albatros a nakladatelství Mezera. Fra v letech 2006 – 2007 přispívalo na různá autorská čtení knižními odměnami. Redaktoři nakladatelství se tak snažili přimět mladé autory z Totemu, aby se účastnili čtení a literárního života vně serveru.

Totem provozuje sdružení Loreta, které financuje provoz serveru a také mimointernetové aktivity – jako jsou právě různé kulturní akce a čtení. Sdružení bylo založeno na podzim roku 1999 a v současnosti v něm pracuje 8 lidí. Toto sdružení bylo dříve mnohem více funkční, první neděli v měsíci pořádalo čtení spojené s divadelním představením a hudební produkcí. Na poetických večerech vystupovali se svými texty autoři ze serveru. V posledních třech letech se však aktivita Lorety snížila, zmizely pravidelné nedělní produkce.

Na provoz Totemu částečně přispívají také sami uživatelé, ale to je zcela dobrovolná záležitost. Totem je neziskový prostor pro všechny, kteří si chtějí zkusit publikaci svým děl. Díla se mohou týkat jak oblasti psané, tak výtvarné, nebo multimediální. Sami autoři si volí datum zveřejnění díla a kategorii, ve které chtějí text publikovat.

Název Totem autoři projektu zvolili proto: „Hlavní symbol Totemu je maskou objevenou na Aljašce v 19. století. Vysvětlení je prosté... Když se Evropané poprvé setkali s kulturou primitivních národů, nepochopili ji a zavrhlí jako nevkusnou. Zásadní změnu přinesl až rok 1907, kdy se Pablo Picasso nechal inspirovat návštěvou Etnografického muzea v Paříži a prohlásil: „Nevím sice, k čemu to slouží, ale vím přesně, co chtěl umělec vytvořit.“ Tímto prohlášením mohutně podpořil přijetí tohoto stylu umění. A stejně i my se budeme snažit na tomto serveru podpořit autory tvořící v jakýchkoliv oblastech umění.“¹⁶

Na začátku bylo cílem zakladatelů umožnit publikování textů autorům, kteří neměli jinou možnost prezentace vlastních textů. V dnešní době by se ale dalo toto tvrzení poopravit, protože díky nepopiratelnému propojení Totemu s oficiální scénou české literatury se můžeme setkat také s tím, že spousta autorů tohoto serveru se se svými texty dostává na stránky literárních časopisů, v lepším případě se jim daří vydat knihu. Je tedy patrné, že se role tohoto literárního serveru posunula v posledních letech blíže směrem k tištěné literatuře. Tento fenomén se však pokusíme více rozebrat dále.

Při registraci je třeba si zvolit nějaké uživatelské jméno – nick –, což je přezdívka, pod kterou autor díla vkládá. Nick slouží jako identifikační znak autora. Autor svou přezdívkou často stvoří identitu, která je naprosto odlišná od jeho skutečné. Nick si může vytvořit i vlastní ikonu s obrázkem, tato ikona jej posléze charakterizuje v internetovém prostředí, ale setkáváme se málokdy s tím, že by odpovídala realitě – že by si například někdo vložil vlastní foto. Nicky mají většinou i nějaký symbolický význam. Vyjadřují postoj autora, jsou

¹⁶ Totem. Úvodní strana [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.totem.cz/index.php?it1=4>.

akronymem, odkazem na oblíbeného spisovatele či románovou postavu a mají často další, na první pohled nepochopitelné, významy.

Tvůrci Totemu popsali podrobně úvodní kroky pro začínajícího uživatele, takže tento server by měl být snadno uživatelsky ovladatelný. Problém však nastává poté, co se návštěvník/uživatel stránek „zaloguje“. Narazí totiž na dost nepřehledný osobní prostor. V horní části stránky se zobrazuje, kteří další uživatelé jsou on-line (tzn. kdo je „zalogován“), pak následuje nabídka publikačních možností uživatele, nových knih, akcí, které server bude pořádat v následujícím měsíci.

Mezi uživateli serverů se často ozývá poznámka, že Totem je server, který má chaotické ovládání, a že není uživatelsky příjemný, a proto jej odmítají využívat.

3.1.2. Písmák

Písmák byl založen v roce 1997 jako studentský projekt Oldřicha Neubauera, jenž chtěl vytvořit interaktivní stránky pro své přátele, aby s pomocí internetu mohli prezentovat své básně a jiné příspěvky na webu. Původně studentský projekt se však velmi rychle rozrostl. Během několika let se z něj stal nejoblíbenější a nejznámější literární server v českém prostředí. Má nejpropracovanější technické zázemí. A také v současné době nejvyšší návštěvnost. Z původně malého projektu pro několik studentů, se postupně staly stránky, na které se denně přihlašuje i několik tisíc uživatelů. Ke dni 24. 1. 2009 je zde registrováno 35 675 autorů a bylo publikováno 251 410 příspěvků. Počet registrovaných autorů nám však neudává přesný počet uživatelů. Dle slov současného majitele Romana Plojgara se počet aktivních přihlašovacích jmen pohybuje okolo 8000, což je, jak dodává, také sporné číslo, jelikož jeden člověk si může založit více identit, pod kterými vystupuje. Číslo, které máme k dispozici a které ilustruje počet děl, také není kompletní, jelikož v průběhu existence serveru došlo k několika technickým výpadkům, a tak byla některá data nenávratně ztracena.

V roce 2005 začal Písmák spolupracovat s Literární akademií, která se starala o chod serveru a technické zázemí. Tento server spolupracoval dále s Muzeem T. G. M. v Rakovníku, kde se pořádal v roce 2003 festival poezie. První ročník byl však zároveň ročníkem posledním, neboť neměl potřebnou účast, a stal se prodělečným podnikem. Od roku 2003 pořádal Písmák pravidelné poetické večery v kavárně Obratník. Ale rovněž zde po dvou letech zájem publika ochladl a večery se nakonec zrušily. Písmák nepatří žádnému sdružení, nýbrž jednomu majiteli. Ti se v průběhu let střídali. Původní majitel Oldřich Neubauer prodal

v roce 2002 server Zdeňku Hornerovi, po kterém jej převzala v roce 2004 Veronika Hornerová. Nynější majitel Roman Plojhar od ní Písmáka odkoupil v roce 2006. Osud serveru byl díky těmto změnám značně dramatický. Jelikož všichni majitelé, až na Oldřicha Neubauera, měli literární ambice, vznikaly často problémy mezi vedením serveru a jeho uživateli. Docházelo k blokacím účtů ze strany majitele, pokud nebyl spokojen s chováním některého uživatele. Takto literatura často ustupovala do pozadí a hlavní náplní života na serveru byly tyto boje o sociální, případně tvůrčí, nezávislost. Jako důsledek těchto konfliktů vzniká v roce 2003 server Literra, jenž založili autoři, kteří opustili server Písmák, protože nesouhlasili s jeho vedením.

Písmák je pro nové uživatele lehce ovladatelný a přehledný – mnohem více než třeba již zmiňovaný Totem. Spousta serverů – například Literra – přebrala jeho grafickou a technickou stránku.

Před samotným publikováním si i zde musíme zvolit nějakou přezdívku, pod kterou budeme na stránkách vystupovat. Součástí registrace je souhlas se serverovými pravidly chování. Pokud je někdo poruší, hrozí mu například zablokování IP adresy, smazání kritiky, smazání příspěvku. Za porušení pravidel se považuje spamování, urážení uživatelů serveru vulgárními poznámkami nebo přestupky proti autorskému právu.

Stránky jsou řešeny přehledně. Po přihlášení se na levé straně objeví seznam uživatelů, kteří jsou on-line, na horní liště nalezneme odkazy na díla, poštu, autory, akce, soutěže a vlastní stránky autora. Uprostřed stránky se nalézají nejzajímavější příspěvky, které byly na Písmáku uveřejněny v daný týden. Je zde také interaktivní odkaz na nový projekt serveru – časopis *Kafe*.

3.1.3. Literra

Skupina autorů založila server v roce 2003, jelikož nebyli spokojeni s podmínkami publikace na literárním serveru Písmák. Autoři zde vytvořili nový prostor, který měl umožňovat publikovat texty všem, kdo budou dodržovat komunikační kodex serveru. Hlavní důvod jejich nespokojenosti se serverem Písmák, byla autoritativní nadvláda tehdejšího majitele Zdeňka Hornera, který podle jejich slov blokoval přístup autorům, kteří s ním byli v konfliktu, a bránil jejich svobodnému projevu. Proto založili Literru – literární zemi. Podle preambule je Literra: „Místem pro setkávání tvůrčích lidí zaměřeným převážně na psané slovo, klade si za cíl být otevřeným prostředím pro svobodné vyjadřování při zachování

vzájemné tolerance a respektu mezi zúčastněným, chce umožnit autorům psát dle jejich potřeb a čtenářům číst díla dle jejich vkusu, tj. pomoci nalézt autorům jejich cílovou skupinu a čtenářům okruh děl, jež je oslovují, server se pokouší díky komunikaci mezi uživateli rozvíjet literární společenství.¹⁷ Server má radu čtyř členů, kteří se starají o jeho chod a zároveň mají možnost blokovat účty těm lidem, kteří nedodržují příslušný kodex. Dále na Literře existují moderátoři, kteří sledují dění na serveru, mohou měnit kategorie děl, jež nejsou vhodně zařazena, uzamykat nebo mazat díla, která jsou podle jejich úsudku v rozporu s kodexem. Literra vznikla jako odnož Písmáka, aby unikla tamějším „nesvobodným“ poměrům. Avšak v posledních letech na ni vznikají naprosto stejné problémy. Neustále se blokují nevyhovující a vulgárně se projevující uživatelé. Probíhají diskuze na téma svoboda tvorby. Z Literry se v podstatě stal sociální prostor určen primárně ke komunikaci mezi uživateli.

Ke dni 24. 1. 2009 má Literra ve své databázi 3234 uživatelů a 33446 děl. Oproti dalším dvěma zkoumaným serverům je tento server nejen mnohem mladší, ale také mnohem menší a navštěvuje ho stálá skupina lidí.

Při registraci na Literru si zvolíme přezdívku. Na tomto serveru nelze publikovat ihned po zaregistrování, protože daná registrace musí být schválena radou Literry. Až poté lze účet aktivovat. Po přihlášení se nám uprostřed stránky zobrazují novinky, které se udály na serveru. Na levé straně nalezneme odkazy k osobní poště, dílům, diskuzím a seznamu lidí, kteří jsou v současné chvíli on-line. Vzhled Literry v mnohém napodobuje design Písmáku.

3.2. Publikování na literárních serverech

3.2.1. Publikování na Totemu

Na Totemu může autor publikovat v těchto oblastech: próza, poezie, zpovědi, pocity, miniatury, blbůstky, recenze, názory, překlady, fotografie, výtvarno, kresby, grafika, comics, multimédia, mluvené slovo, hudba, film, divadlo, Co? Kdy? Kde?, mystika, filosofie, citáty, vtipy, cizojazyčný koutek. Právě kategorie blbůstky, pocity, zpovědi nám signalizuje, že zakladatelům původně nešlo o projekt, který by suploval tzv. „vyšší“ literaturu, chtěli dát možnost jakémukoliv uživateli, aby se vyjádřil, rozvíjel v různých oblastech. Pravdou je, že

¹⁷ Narvah. Historie serveru literra [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW:<http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=988>.

díky tomuto obrovskému záběru, se lze na Totemu setkat s díly různorodé povahy, avšak je třeba říct, že v posledních několika měsících výrazně převažují díla výtvarná nad psaným slovem. Když se podíváme na titulní stranu rubriky Váš prostor (období od 15. 6. – 22. 6. 2009), tak v nejvíce doporučovaných příspěvcích za poslední týden je osm děl z deseti uveřejněno v kategorii Výtvarno, kresby. Zájmy uživatelů se posouvají směrem k výtvarné sféře a multimediálním projektům. Psané slovo se dostává do jejich stínu. Souvisí to s fenoménem rychlosti. Když se díváme na obraz, zabere nám jeho reflexe mnohem méně času, než kolik ho musíme věnovat třeba přečtení jednostránkové povídky. Můžeme říci, že na Totemu získává obraz nadvládu nad slovem.

Po vložení díla na server autor přirozeně očekává reakce čtenářů. Nevýhodou Totemu je, že – jako třeba na serveru Písmák –, zde nefunguje možnost zvolit si své oblíbené autory, na jejichž díla pak čtenáři automaticky chodí upozornění ve formě avíza do osobní e-mailové schránky. Na Totemu tedy čtenáři musí pravidelně sledovat přírůstky nových děl sami. V počátcích Totemu to samozřejmě nebyl problém, jelikož počet děl přibývajících každý den nepřesáhl deset. Pro srovnání v prosinci roku 1999 bylo denně publikováno v průměru 2,8 děl za den, kdežto v prosinci roku 2007 připadalo v průměru 33,7 nových děl na jeden den. S přibývajícím rozšiřováním této kultury a s její popularizací se počet děl zvětšil natolik, že je neúnosné sledovat podrobně každodenní přírůstek a člověku, který se s literárními servery seznamuje teprve v této době, může Totem připadat jako chaotické prostředí bez jakýchkoliv pravidel. Uživatel znalý si již vybírá. Ale stát se uživatelem znalým vyžaduje spoustu trpělivosti a času, který je ne každý schopen ve svém volném čase obětovat.

3.2.2. Publikování na Písmáku

Písmák umožňuje publikovat v těchto kategoriích – které se ještě dělí na podkategorie:

Vážně míněná próza – jež obsahuje podkategorie jako Dramata, scénáře; Pohádky; Povídky; Próza na pokračování

Vážně míněná poezie – s podkategoriemi Haiku; Miniatury, hříčky; Smíšené verše; Vázané verše; Volné verše

Reflexivní útvary – Citáty; Fejetony; Kritiky; Literární teorie; Medailonky literárních osobností; Překlady; Recenze i neliterární; Úvahy

Zábavné kategorie – Aforismy; Blbůstky; Hádanky; Jen tak pro radost, Pajpu, Písmáci dětem; Texty písní

Kultura – Diskuze; Divadla, filmy, výstavy; Knihy, časopisy; Literární diskuze; Místa, internetové odkazy; Moderované diskuze; Srazy, akce; Události

Mimo kategorie – Indispozice; MIMO; Ostatní nezařaditelné; Oznámení

Každá kategorie je podrobně popsána, aby bylo snazší do ní zařazovat díla. Krom toho je u každé kategorie uveřejněn počet publikovaných děl. Například ve Vážně míněné poezii je ke dni 10. 5. 2009 152090 příspěvků, což je vůbec nejvyšší počet děl v kategorii.

Publikační prostor Písmáka je dále dělen na tři části: arénu, hlavní seznam děl, a dílnu. To znamená, že autor má možnost při vkládání příspěvku označit, zda stojí o hlubší kritiku, kterou většinou obstarává někdo z redakce. Do hlavního seznamu děl, jež má sloužit jako reprezentativní vzorek tvorby autora, může každý uživatel přispět maximálně pěti texty měsíčně. Dílna zobrazuje všechna díla, která autoři publikovali na serveru. Rozčlenění Písmáku je tedy velmi precizní. Můžeme si všimnout, že Písmák patří k těm serverům, které jsou zaměřeny výhradně na literaturu, nejsou zde žádné multimediální kategorie. Písmák se snaží literaturou mnohem více zabývat než například Totem. Vážně míněná próza nebo poezie, tedy skupiny, ve kterých je největší počet děl, prezentují smýšlení majitele serveru. Dal si totiž úkol Písmáka povýšit na nejlepší český literární server, na kterém se má nacházet kvalitní internetová literatura.

Princip je zde stejný jako u Totemu – po vložení díla autor očekává reakci čtenářů. Autoři mají tu výhodu, že pokud publikují na Písmáku delší dobu, většinou získají svůj čtenářský okruh, který sleduje jejich tvorbu a každý nový příspěvek tohoto autora hodnotí. Kdybychom chtěli sledovat vývoj počtu uživatelů v závislosti na počtu děl v prvních třech letech, je to díky technickým obtížím, které provázely Písmáka při výměnách majitelů, nemožné. První relevantní čísla jsou až z roku 2001, kdy to bylo zhruba 1,97 děl denně. V lednu roku 2009 to však bylo už 41,25 děl denně. Z toho vyplývá, že je prakticky nemožné pečlivě přečíst všechny příspěvky denně publikované, a proto existuje systém avíz. Na stránce se seznamem děl, která jsou v určitý den publikována, je uveřejněno pět nejlépe hodnocených děl za aktuální měsíc. Výběr funguje na stejném principu jako doporučení na Totemu. Výběr může udělit pouze redaktor serveru, běžný čtenář tuto možnost nemá. Redakce je volena uživateli serveru. Může se do ní dostat autor, který je kriticky činný a osazenstvo serveru jej vnímá jako autoritu.

3.2.3. Publikování na Literře

Na Literře je možno publikovat v těchto kategoriích – Próza/Vyznání, Próza/Výkřik do tmy, Próza/Úvaha, Próza/Úlet, Próza/Reportáž, Próza/Recenze, Próza/Povídka, Próza/Pohádka, Próza/Ostatní, Próza/Na pokračování, Próza/Miniatura, Próza/Fejeton, Próza/Dětem, Próza, Poezie/Vyznání, Poezie/Výkřik do tmy, Poezie/Volné verše, Poezie/Vázané verše, Poezie/Úlet, Poezie/Ostatní, Poezie/Miniatura, Poezie/Haiku, Poezie/Dětem, Poezie/Akrostich, Poezie, Jiné/Výkřik do tmy, Jiné/Recenze, Jiné/Překlad, Jiné/Pro zasmání, Jiné/Písňový text, Jiné/Ostatní, Jiné/Multimédia, Jiné/Miniatura, Jiné/Literární reklama, Jiné/Koláž, Jiné/Fotoreportáž, Jiné/Drama, Jiné/Dětem, Jiné/Audio, Jiné/Akce a srazy, Jiné.

Littera má oproti Totemu tu výhodu, že si lze hlavní seznam děl vytřídit podle toho, které zóny je autor členem. Zóna umožňuje čtenáři, aby si přizpůsobil hlavní seznam děl podle své chuti. Littera má zóny: jasoň, drsoň, vytříděno. Jasoň je zóna, kde můžeme najít v podstatě veškerou literární produkci serveru, drsoň je zóna obsahující díla s vulgárnějšími výrazy, jež se však shodují s pravidly Kodexu Literry. Zóna vytříděno je určena pro texty, které Kodex nesplňují. Rada Literry se v současné chvíli pokouší zavést do struktury seznamu děl tzv. „vyšší patro“ – což by měl být prostor, kam by neměli mít přístup grafomani, spammeři a psychopati. Právo určovat, kdo bude mít do této zóny přístup, bude mít Rada Literry.

V listopadu 2003 – tedy v prvním měsíci fungování serveru – přibývalo denně v průměru 17, 1 díla. Tento vysoký počet se dá vysvětlit tím, že server zakládali lidé, kteří už s tímto prostředím měli nějakou zkušenost a přivedli sebou velký počet autorů – „emigrantů“ z Písmáka. V květnu 2009 je průměrný počet děl za den 13,5. Littera je jediným z námi zkoumaných serverů, kde počet publikovaných děl klesá. Potvrzuje se tím naše hypotéza, že tento server se už ani tak nezabývá literaturou, jako spíše publikováním různých diskusních fór, ve kterých mají čtenáři možnost se vyjadřovat, ale často se diskuze o zajímavém tématu zvrátí v chat – tedy interaktivní komunikaci založenou na okamžitém reagování na daný příspěvek.

3.3. Život na literárních serverech

Se samotným aktem publikace vystupují na povrch určité jevy. Autor očekává nějakou kritickou reflexi. Ale jak jsme již poznamenali, servery nemají uživatele, kteří by se speciálně zabývali kritikou. Existují redakce, nebo rady, jež mají oproti běžným uživatelům více práv a měli by být způsobilí k tomu rozeznávat kvalitnější díla od těch méně kvalitních. Redaktoři však dělají tuto činnost z vlastního zájmu a v rámci svých časových možností. Nejsou za svoji práci zaplacení. Nemají tedy dostatek motivace k tomu, aby se probírali všemi texty a komentovali je. Takže naprostou většinu kritiky obstarávají ostatní přispěvatelé na serveru. Málokdy se stává, že své komentáře vkládají i zcela anonymní čtenáři, kteří si chodí na servery pouze číst, a ještě méně často se stává, že jsou na serveru uživatelé, kteří pouze čtou a nic vlastního nepublikují. A zde vzniká první třetí plocha. Tímto se totiž z literárních serverů stává poměrně uzavřené médium, kde se uživatelé vzájemně hodnotí a vytvářejí autorskou hierarchii, do níž je velice těžké proniknout zvenčí. Je ustanoven jakýsi „vnitřní trh“ prestiže, na kterém se uplatňují jistá pravidla. Můžeme se o tom přesvědčit následujícím způsobem. Existují autoři, kteří v rámci serveru působí dostatečnou dobu. Jejich díla jsou tamním publikem přijímána za kvalitní (mluvíme zde zatím o relativní kvalitě v rámci serveru, pokud bychom náš záběr rozšířili o kvalitní literaturu včetně tištěné, situace se samozřejmě změní). Pak existují jiní autoři, kteří jsou komunitou opomíjeni, pro nedostatečnou kvalitu díla. Avšak toto vymezení se zdá být v této souvislosti vágní, jelikož pojem hodnota, zde získává zcela jiný charakter, než jak je běžně pojímán v literatuře. Hodnota není určena jen dílem samotným, ale je zde kladen také důraz na jeho tvůrce. Zmiňujeme to ne proto, že bychom se domnívali, že například v tištěné literatuře tomu tak není. Na literárních serverech je však scéna mnohonásobně menší a intimnější než celá scéna české literatury. Pokud je uživatel aktivním kritikem a čte všechny texty, je ostatními autory také častěji hodnocen a čten. Pokud se na stránky „zaloguje“ nováček a jeho nick či název díla, které publikuje, není dostatečně originální (tedy pokud je jeho tzv. self-promotion chabá), nejspíš se nesetká s žádnou odezvou, což může být frustrující (očekávání na počátku bývají veliká) a může ho to odradit od další činnosti. Případně ho to naopak podnítl k agresivnímu vkládání děl pod různými identitami (nický).

3.4. Hodnocení na literárních serverech

Hodnocení je jedním z faktorů, proč anonymní autoři vkládají svá díla na internet. Očekávají nějaký hodnotící soud, který by jejich tvorbu nějak výrazněji posunul dále. Prezentace na internetu je pro autory často prvním setkáním s „nezávislou“ kritikou ve smyslu, že nepochází od přátelsky nakloněných kamarádů, ani od nekritických příbuzných.

Hodnocení na Totemu je bodové – od jedničky (což je nejmenší počet bodů) po pětku (což znamená, že dílo je dle internetového čtenáře velice kvalitní), případně může jakýkoliv čtenář doplnit ještě doporučení. Pokud nějaké dílo dosáhne většího počtu doporučení, je publikováno v seznamu a vloženo na jeho začátek, čímž se stane nepřehlédnutelným, zvyšuje se tak jeho čtenost a následně roste také počet hodnocení. Počet čtení a příspěvků pod dílem zvyšuje zájem dalších čtenářů si příspěvek přečíst. Stává se tak, že díla, která by na začátku bylo možno hodnotit stejně, mají na konci diametrálně rozdílný počet čtení a příspěvků, a to jenom proto, že jedno z nich na začátku pár čtenářů zaujalo, často z neliterárních důvodů, a ostatní se na ně navážou. Tím se deformuje význam počtu přečtení i počtu kritik. Specifickou roli v tomto systému hrají také redaktoři. Redaktoři jsou uživatelé, jež mají v rámci serveru větší pravomoci, než běžný uživatel. Mohou například dílo zařadit do časopisu, anebo ho jen zviditelnit na hlavní stránce serveru. Jejich názor je většinou vnímán jako více fundovaný, než názor běžných uživatelů.

Hodnocení na Písmáku je možné pouze ve formě slovní, neexistuje žádná bodová škála. Pokud se dílo čtenáři líbí, může mu dát tip, jímž upozorní ostatní čtenáře, že se jedná o zaznamenání hodné dílo. Čtenáři mají možnost se vyjádřit ve formě skutečné kritiky, pokud autor u svého díla označí, že o takovou kritiku stojí. Autoři této možnosti využívají u děl, kterých si sami cení. I zde funguje skupinka kritiků – redaktorů, kteří mají větší možnosti než ostatní uživatelé a jejich kritické poznámky by měly být o poznání kvalitnější než poznámky jiných. Za největší úspěch tedy lze považovat, když se k dílu vyjádří redaktor serveru, který dílu zároveň může udělit výběr. Výběr funguje na stejném principu jako doporučení – umožňuje zviditelnit dílo autora na hlavní stránce serveru.

Na Literře je zavedeno také pouze slovní hodnocení s možností udělení tipu dobrému dílu. Od roku 2005 do nedávné doby bylo možné používat k vyjádření názoru také speciálních emotikonů. V červnu 2009 však proběhla diskuze na toto téma a uživatelé serveru demokraticky rozhodli, že bude zrušen emotikon, který má vyjadřovat znechucení čtenáře nad textem. Následně také zrušili emotikon rajčete – ten mohl uživatel vložit k dílu, které mu

přišlo enormně špatné. Tyto dva emotikony však byly často zneužívány k vyřizování si osobních účtů a negativních emocí mezi uživateli, proto bylo rozhodnuto, že zaniknou. Ponechány byly kladné emotikony a emotikon zeměkoule. Každý autor má na jeden měsíc přiděleno deset těchto zeměkoulí, které vkládá pod díla, která ho nejvíc zaujmou. Zeměkoule funguje na stejném principu jako výběr a doporučení. Uživatelé Literry mají další možnost, která na Totemu ani na Písmáku není. Mohou si totiž zablokovat názory autora, který je jim nesympatický, nebo jehož kritiky jim nic neříkají. Dochází tak k určité selekci, protože se vzájemně blokují autoři, kteří vůči sobě chovají antipatie, většinou souvisí se sociálními faktory. Tento server disponuje svou radou, která přebírá některé funkce redakce, stará se o technický chod serveru a o dodržování Kodexu pravidel, platící pro všechny uživatele serveru. Má zároveň možnost umístit dílo do archivu Zlatý fond, což je soubor reprezentativních děl Literry. Tato díla však nejsou zviditelněna na hlavní straně, a tudíž se k nim propracují jen poučení čtenáři. Náhodní a anonymní návštěvníci Literry na ně narazí stěží.

Nevýhody hodnocení na serveru:

- Hromadné reagování na text – uživatelé v rámci serverů udržují sociální kontakt, který ovlivňuje jejich úsudek při hodnocení děl. Pokud uživatel vidí, že pod dílem je deset pozitivních kritik a deset doporučení, tak je jisté, že to ovlivní jeho úsudek, protože pro čtenáře literárních serverů je často nejdůležitější právě ona sociální oblíbenost, davovost.¹⁸
- Často se stává, že uživatelé se řídí úsudkem toho, o kom si myslí, že má třeba větší vzdělání, že literatuře víc rozumí, než aby věřili svému vlastnímu názoru.
- Mezilidské vztahy – na serverech hrají mnohem větší roli než cokoliv jiného. Budování vztahů, vzájemné svazky a přátelství, to je další z mnoha příznačných rysů literárních serverů. Znamená to tedy, že kritika plní funkci kontaktní – sbližovací, seznamovací.
- Autor dá k nějakému dílu dobrou kritiku, a očekává ji zpětně od autora tohoto díla. Funkce kritiky se tak posouvá úplně do jiné sféry. A je to také jedním z hlavních důvodů, proč jsou literární servery zvenčí vnímány jako „literární sekta“.

¹⁸ Typický příklad pro naše tvrzení můžeme najít pod dílem „To chce klid!“ uveřejněným na serveru Totem. Nakupilo se zde množství reakcí, ve kterých uživatelé neprošli ani jedno slovo, zato však všichni ohodnotili bodově toto dílo v návaznosti jeden na druhém velmi kladně. MPosp. To chce klid! [on-line]. 2009-[cit. 5. června 2009]. Dostupný z WWW:< <http://www.totem.cz/endal.php?a=123841> >.

Při podrobném zkoumání Totemu jsme však došli k názoru, že ze tří pozorovaných serverů se kritické pokusy jeho uživatelů řadí rozhodně k nejhodnotnějším.¹⁹

¹⁹ Pod dílem „mimova.modlitba“ od Ondřeje Kerna vznikla poměrně sofistikovaná debata:

egil (Stálý, Redaktor) - 24.10.2007 > vícesměrná fragmentální struktura...

levá část komunikuje s pravou, ale je to spíš taková napůl němohra, "já já" naráží na svislou rovinu (levé ohraničení textu) — jako na skleněnou tabuli (zároveň tvář mima)...

Při bližším nahlédnutí je struktura až překvapivě funkční, protože významy, které mi vypadávají, krystalizují na skutečně malé ploše...jediný problém, který zde mám, je ten, že já – prostý chlapec z Pískové Lhoty – si prostě potrpím na takové ty pěkné texty (hezky do strof a ták..); a tohle se mi zkrátka moc nelíbí (příčemž je mi jasné, že líbivost je to poslední, o co by tento text usiloval), možná proto se zde lehce mímám...

Ondrej Kern (Stálý) - 24.10.2007 > Dík. Nějak se mi nedá líbit.

egil (Stálý, Redaktor) - 24.10.2007 >

Dyk o tom je tvůrčí odvaha, ne? nesázet na jistoty...

i s tím rizikem, že čtenář (který nedostal očekávané) zůstane neukojen až zklamán.

I když se mi mnohé z tvých experimentů nezamlouvá, nedá se ti upřít, že hledáš, zkoušíš (→viz. Odvaha)

A takových je na T. jen pár (v čele se swedishem).

Ondrej Kern (Stálý) - 24.10.2007 > Ano, jistě. A další věc je, že člověk skoro předem ví, že se to líbit nemůže s tím, že líbivosti prostě daň neplatí (právě mj. viz swedish). A nakonec to vede ke zjištění, že kdyby psal tak, aby se líbilo, kecal by sám sobě. Čiré experimentátorství to ovšem není, schovává se pod tím něco víc než slovní kombinatorika (opět viz sw.)

egil (Stálý, Redaktor) - 25.10.2007 >

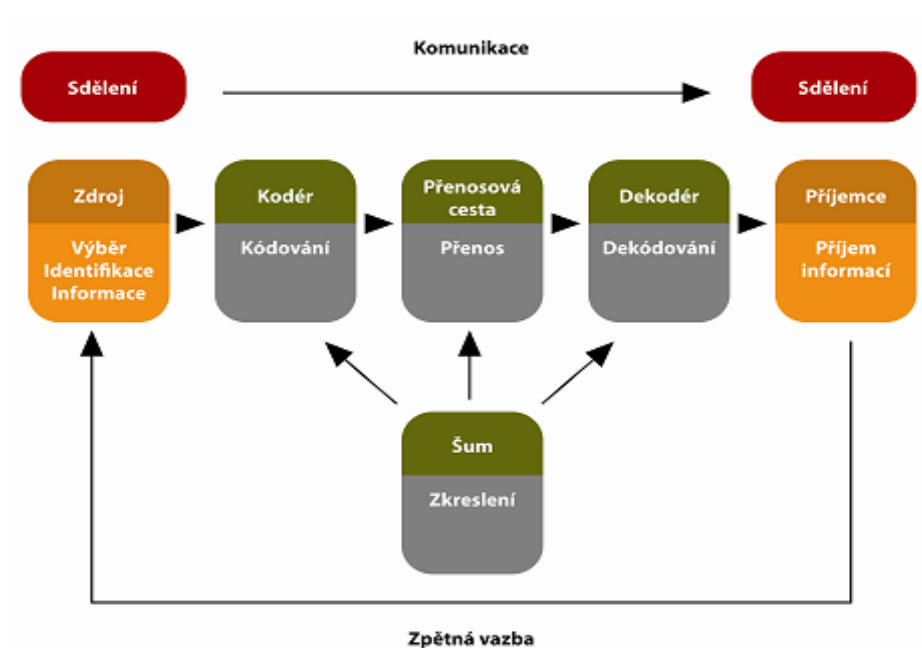
Myslím, že jedna věc je líbivost → což může znamenat, že má autor +/-"celkem běžný vkus" a píše tak, jak se "líbí" jemu, to potom proč ne, беру... Pokud můžu mluvit za sebe, když čtu jakoukoli poezii, nejvíc mě dostávají ta místa, která konvergují k mým vlastním tvůrčím principům – tedy obrazy, jež mají nějakou senzualitu (která zároveň plní i metonymickou funkci); a ono je to pak někdy takové výtvarné, "hezké"... U fragmentálních okleštěných struktur (jako jest např. tato) mi chybí krvavé maso a já nemám co drásat. Experimentuje pak ten, kterého už více či méně "konvenční" psaní nebaví, považuje ho za vyčerpané atd. a tak zkouší tzv. experimentovat. Někdy se zadaří, někdy méně. Myslím si, že je dobré uchovat si zdravou míru (Paul Celan, finští poststrukturalističtí autoři)... jinak se člověk roztratí v nejednoznačnosti.

Tato debata nám ukazuje, že na literárním serveru lze najít vzdělané jedince, kteří jsou schopni konstruktivního rozhovoru o díle. Debata, jež neřeší osobní spory, ale zabývá se čistě jádrem věci – a to textem.

Ondrej Kern. mimova.modlitba [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný

WWW:<<http://www.totem.cz/endal.php?a=191445>>.

3.5. Typický komunikační vzorec literárního serveru

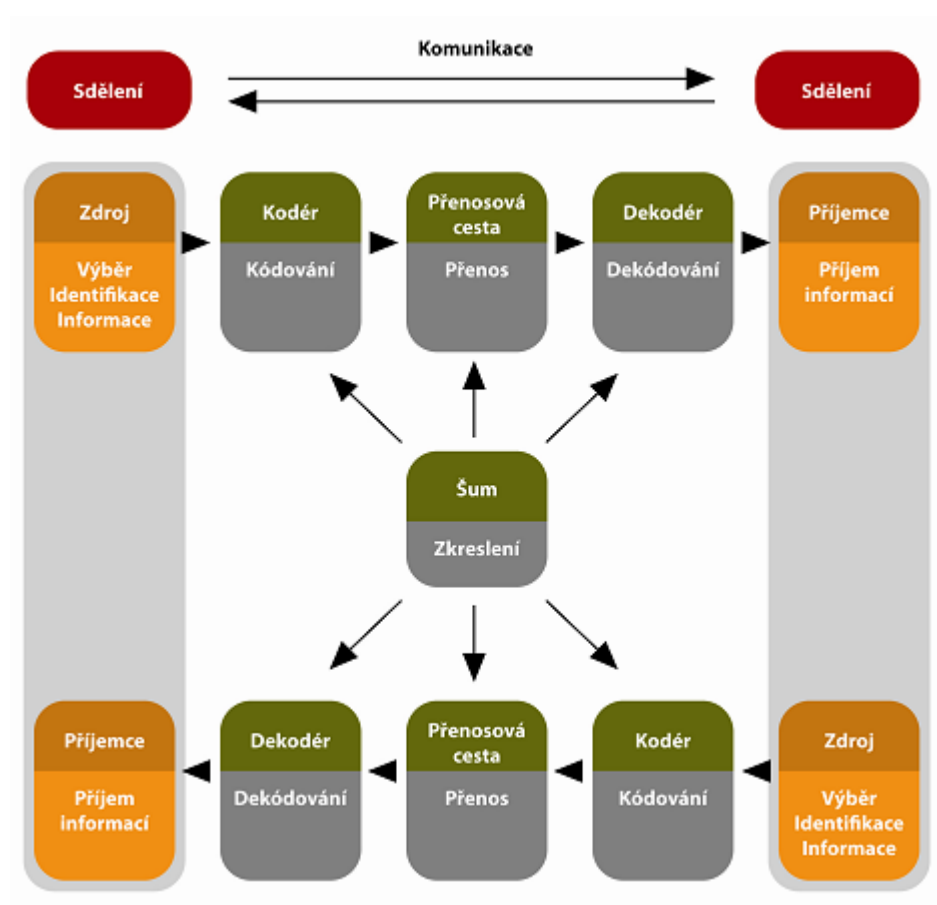

Obrázek 1: Komunikační vzorec

(zdroj: <http://web.sks.cz/users/ku/uis/komunika.htm>)

Autoři na literárních serverech si čtou vzájemně své texty a píší k nim komentáře. Což není nic nového. U tištěné literatury však celý proces probíhá v pomalejším tempu, které nové komunikační technologie, jako je internet, mnohonásobně zrychlují. Na internetu se bavíme o minutách, na klasické literární scéně musíme přihlížet k faktorům, jak často ten či onen časopis vychází, a to je průměrně záležitost týdnů. K tomuto můžeme přidat i fakt, že časopis není zdarma, je třeba jej zaplatit, kdežto internet je již masově rozšířen, a lze říct, že většina uživatelů internetu se k němu za stejnou cenu může připojovat jak na několik minut denně, tak nepřetržitě po celý rok, čímž vzniká dojem, že členství na literárních serverech je zadarmo. A navíc řada, hlavně mladých uživatelů, má možnost přistupovat na internet zcela zdarma ze školy. Je tedy jasné, že internet má výhodu jak časovou tak, i když někdy jen psychologicky, finanční. K tomu je navíc pohodlnější a rychlejší. Z toho ovšem vyplývá další charakteristika: internetová díla vznikají v mnohem kratším časovém úseku – autoři puze touhou po ocenění jsou často schopni zvýšit produkci své tvorby nad únosnou mez – a rozměňují tak své úspěchy až do úrovně grafomanie. Na obrázku 2 vidíme, že komunikace probíhá v jednom časovém úseku dvousměrně. Vzhledem k její rychlosti, si dovolíme tvrdit, že se sdělení na své cestě k příjemci kříží se sdělením příjemce. Proces zkrátka probíhá téměř

současně. Výhradní pozici v rámci našeho grafu má šum, který se v této situaci a při dané rychlosti násobí dvakrát.

Obrázek 2: Komunikační vzorec literárních serverů

3.6. Návštěvnost serverů

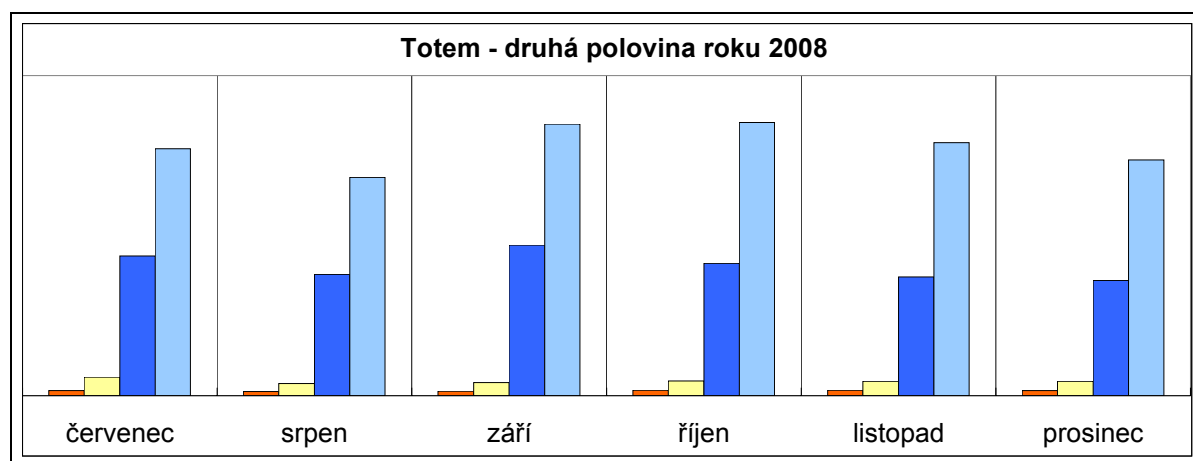
Během zkoumání našich tří serverů se nám od majitelů podařilo získat podrobné informace, které znázorňují pohyb uživatelů na serveru. Nejprve však bude nutné vysvětlit si některé technické pojmy, související s přenosem informace na internetu.

Proxy server je mezistupeň mezi uživatelem přistupujícím na webovou stránku z určité IP adresy a onou stránkou. Za jednou IP adresou, která se přihlašuje k proxy serveru se tak může skrývat jeden až stovky uživatelů. Představme si podnik s počtem 70 zaměstnanců. Všichni přistupují na internet přes jedinou IP adresu, která je chráněna firewallem. Proto se ve statistikách serverů jeví jako jediný uživatel. Internetoví poskytovatelé mají třeba 10 veřejných adres, za nimiž se skrývá například 1000 uživatelů.

Proto prokázat na internetu, kolik fyzických uživatelů navštívuje konkrétní webovou stránku, je velmi obtížné. Přesto však lze z dat, která jsme nasbírali, rámcově situaci ilustrovat.

Nejaktuálnější a nejkompexnější data, která nám majitelé poskytl, jsou za druhou polovinu roku 2008. Je třeba říci, že majitelé nechávají své servery sledovat statistickými firmami, které pak disponují výsledky. Literru a Totem sleduje statistická firma Awstats, proto jsou jejich data srovnatelná do nejmenších podrobností. Písmáku dělá statistiku návštěvnosti společnost Toplist. Vzhledem k tomu, že obě firmy nepoužívají pro měření stejnou metodiku, budou se některé údaje Písmáku v našich tabulkách lišit od Totemu a Literry. Jedná se konkrétně o grafy, zobrazující návštěvnost serverů v jednotlivých hodinách. Číslo, které udává počet stránek zobrazených na Písmáku, je takzvané „čisté“ číslo. Nezapočítává se do něj, pokud návštěvník znovu obnovuje tutéž stránku – tzv. reload. Pokud by tomu tak bylo, číslo návštěvy stránek na Písmáku by bylo mnohonásobně vyšší, a srovnatelné s Literrou a Totemem.

3.6.1. Statistiky pro druhou polovinu roku 2008

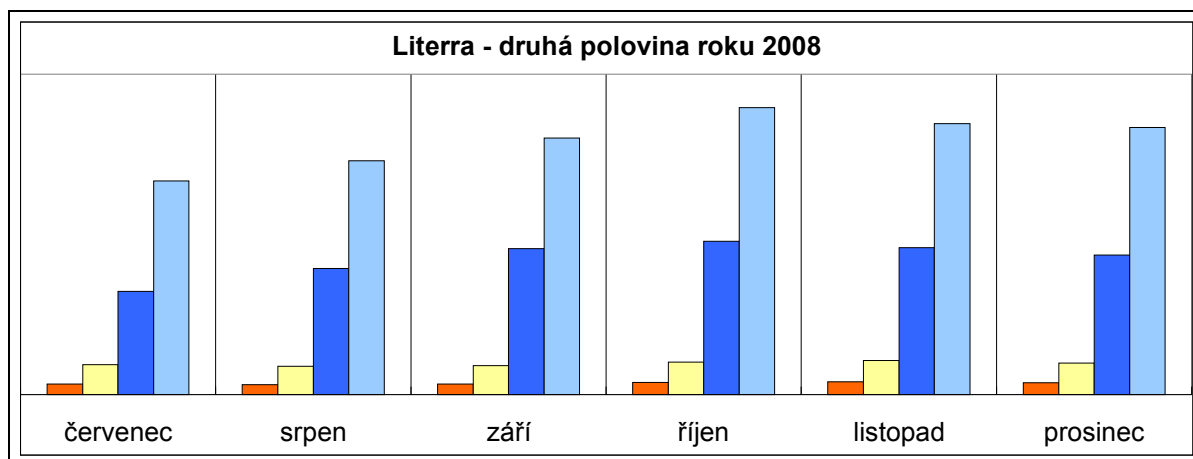

Obrázek 3: Totem – druhá polovina roku 2008

Totem				
Měsíc	Unikátní	Počet návštěv	Stránek	Hity
Červenec	19 226	69 632	5 242 632	9 263 342
Srpen	15 695	45 395	4 548 608	8 185 377
Září	17 123	48 762	5 651 409	10 186 208
Říjen	20 323 ²⁰	55 467	4 970 796	10 246 328
Listopad	20 133	53 954	4 450 308	9 486 274
Prosinec	19 054	54 035	4 317 130	8 838 680
Celkem	111 554	327 245	29 180 883	56 206 209

Tabulka 1: Totem - druhá polovina roku 2008

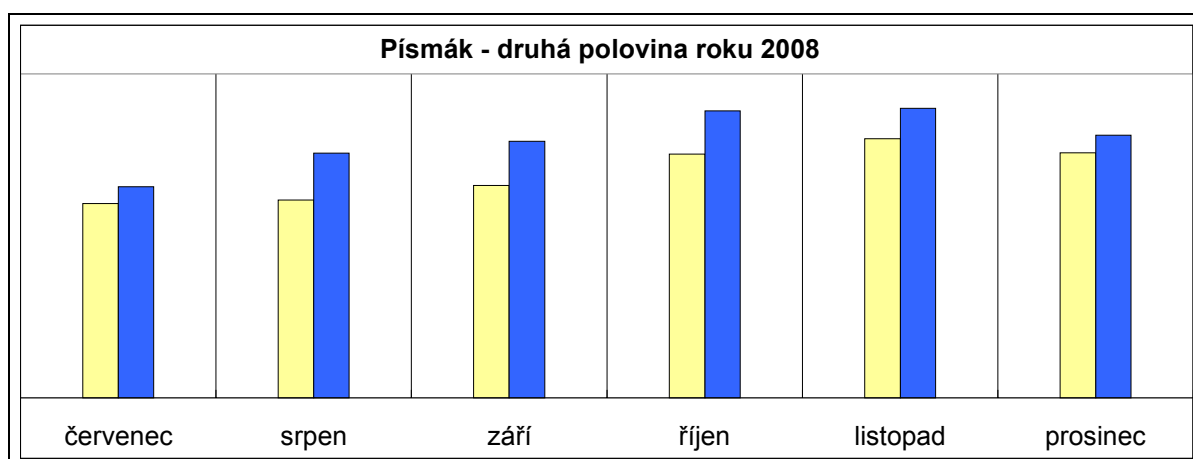
²⁰ Červeně zvýrazňujeme nejvyšší hodnoty.

Obrázek 4: Littera - druhá polovina roku 2008

Littera				
Měsíc	Unikátní	Počet návštěv	Stránek	Hity
Červenec	6 672	18 729	643 759	1 334 852
Srpen	6 101	17 846	788 380	1 458 808
Září	6 583	18 159	911 678	1 601 779
Říjen	7 602	20 432	956 180	1 791 226
Listopad	8 049	21 386	918 229	1 690 492
Prosinec	7 326	19 687	871 744	1 666 941
Celkem	42 333	116 239	5 089 970	9 544 098

Tabulka 2: Littera - druhá polovina roku 2008

Obrázek 5: Písmák - druhá polovina roku 2008

Písmák				
Měsíc	Unikátní	Počet návštěv	Stránek	Hity
Červenec	nezjištěno	53 954	586 379	nezjištěno
Srpen	nezjištěno	54 922	679 444	nezjištěno
Září	nezjištěno	59 063	712 719	nezjištěno
Říjen	nezjištěno	67 744	797 232	nezjištěno
Listopad	nezjištěno	71 938	804 200	nezjištěno
Prosinec	nezjištěno	68 070	729 390	nezjištěno
Celkem		375 621	4 309 364	

Tabulka 3: Písmák - druhá polovina roku 2008

Unikátní návštěva – uživatel, jenž je připojen na serveru méně než 10 sekund. Počet unikátních návštěv v tabulkách nezahrnuje hackery, kteří se vyznačují milisekundovými útoky na firewall serveru (toto číslo se pohybuje okolo 4500)

Hit – každé zobrazení stránky uživatelem. Tato jednotka bývá větší než počet stránek. Počítá se totiž i obnovování jedné a téže stránky

Počet stránek – počet zobrazených stránek, které zaznamená počítač

Počet návštěv – počet uživatelů, kteří jsou přihlášení více než deset vteřin

Interpretace

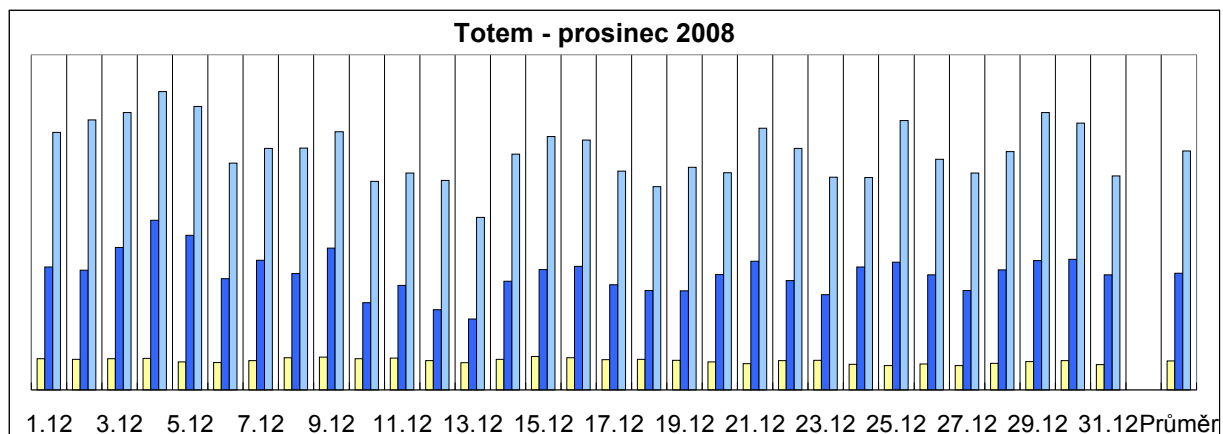
Z grafů lze vyčíst, že pohyb návštěvnosti na serverech během měsíců příliš nemění. Nejmenší návštěvnost bývá automaticky v létě – v době prázdnin. V případě Totemu je nejméně plodným měsícem srpen, v případě Literry a Písmáka se jedná o červenec. Další výraznější pokles nastává v prosinci, což si vysvětlujeme vánočními svátky a přelomem roku, kdy není mnoho času, který se dá na internetu trávit, uživatelé se věnují rodinným aktivitám.

Největší návštěvnost Totemu a Písmáka je v říjnu, Literry v listopadu. Na podzim nastává úbytek hezkého počasí, a proto lidé tráví u počítačů mnohem více času, než v letních měsících.

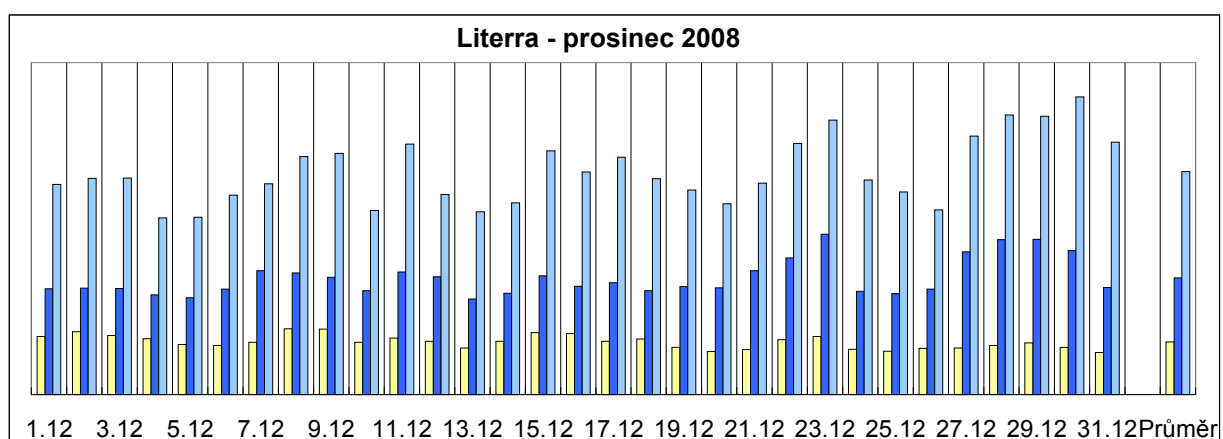
Největší celkovou návštěvnost za zkoumaný půlrok má Písmák. Zhruba o třetinu méně lidí se „loguje“ na stránky Literry. Písmák je literární server nejstarší a s nejjednodušším ovládacím systémem, není proto překvapením, že je uživateli vyhledáván nejvíce. Literra je z našich tří serverů nejmladší a nejméně známá, její návštěvnost je tak logicky nejmenší. Ovšem, zde je třeba poznamenat, že Literra v posledním roce charakter literárního webu

ztrácí, proto je logický i úbytek návštěvníků. Na rozdíl od Totemu a Písmáka nemá ani žádnou literární reklamu, která by server lépe propagovala.

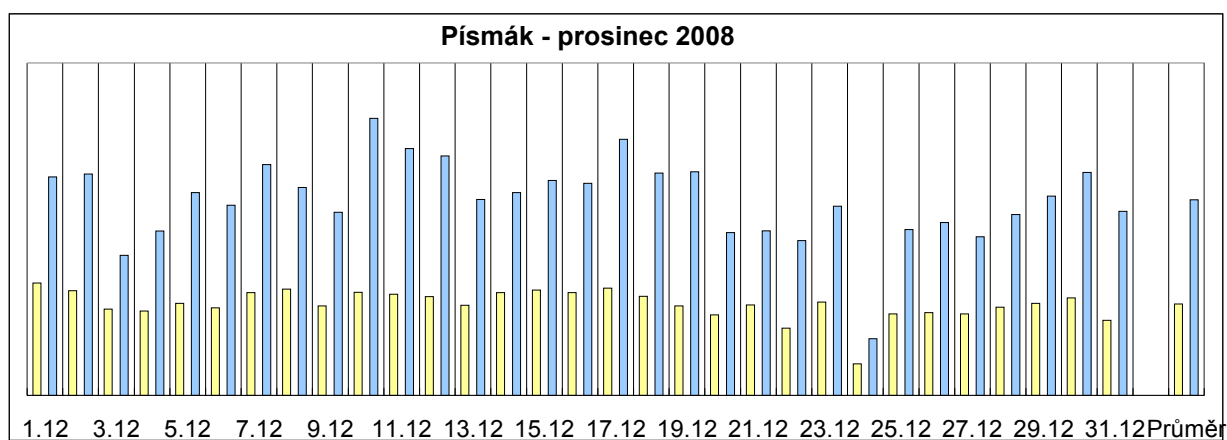
3.6.2. Statistiky pro prosinec roku 2008

Obrázek 6: Totem – prosinec 2008

Obrázek 7: Littera – prosinec 2008

Obrázek 8: Písmák – prosinec 2008

	Prosinec roku 2008							
	Totem			Littera			Písmák	
Den	Počet návštěv	Stránek	Hity	Počet návštěv	Stránek	Hity	Počet návštěv	Hity
1	1 868	146 838	307 234	699	25 497	50 692	2 707	26 291
2	1 834	142 803	322 326	757	25 677	52 102	2 518	26 626
3	1 866	170 179	330 798	711	25 571	52 184	2 073	16 876
4	1 879	202 329	356 312	673	24 054	42 605	2 028	19 762
5	1 679	184 726	338 319	605	23 321	42 719	2 214	24 397
6	1 636	132 679	270 806	593	25 446	48 055	2 110	22 886
7	1 749	154 681	288 286	632	29 862	50 815	2 478	27 784
8	1 933	138 974	288 821	793	29 316	57 367	2 556	25 024
9	1 964	169 334	308 119	789	28 271	58 152	2 154	22 029
10	1 862	104 125	248 896	630	25 030	44 352	2 484	33 351
11	1 907	124 718	258 836	680	29 539	60 340	2 437	29 697
12	1 756	95 853	250 107	643	28 384	48 196	2 376	28 807
13	1 630	84 771	205 884	564	22 989	44 023	2 167	23 554
14	1 837	129 764	281 398	643	24 420	46 228	2 477	24 390
15	2 006	143 577	302 241	747	28 614	58 764	2 540	25 843
16	1 930	147 458	298 243	736	26 128	53 668	2 478	25 526
17	1 805	125 563	261 289	644	26 921	57 247	2 582	30 818
18	1 825	118 441	242 527	671	25 057	52 049	2 386	26 733
19	1 767	118 018	265 726	571	26 026	49 307	2 155	26 886
20	1 677	137 627	259 174	519	25 722	46 000	1 942	19 561
21	1 565	153 806	312 378	541	29 889	50 974	2 179	19 792
22	1 751	130 585	288 165	663	32 981	60 535	1 614	18 627
23	1 780	113 756	253 849	699	38 645	66 160	2 248	22 750
24	1 532	146 805	253 591	546	24 900	51 758	757	6 811
25	1 453	152 443	321 485	525	24 361	48 789	1 965	19 960
26	1 553	137 314	275 231	559	25 409	44 506	1 994	20 807
27	1 449	118 657	259 097	561	34 451	62 279	1 962	19 096
28	1 589	143 430	284 566	593	37 330	67 406	2 124	21 754
29	1 696	154 455	331 031	623	37 399	67 089	2 216	23 993
30	1 751	156 023	318 589	570	34 713	71 736	2 343	26 813
31	1 506	137 398	255 356	507	25 821	60 844	1 806	22 146
průměr	1 743,06	139 262	285 119	635	28 121	53 772	2 196	23 529

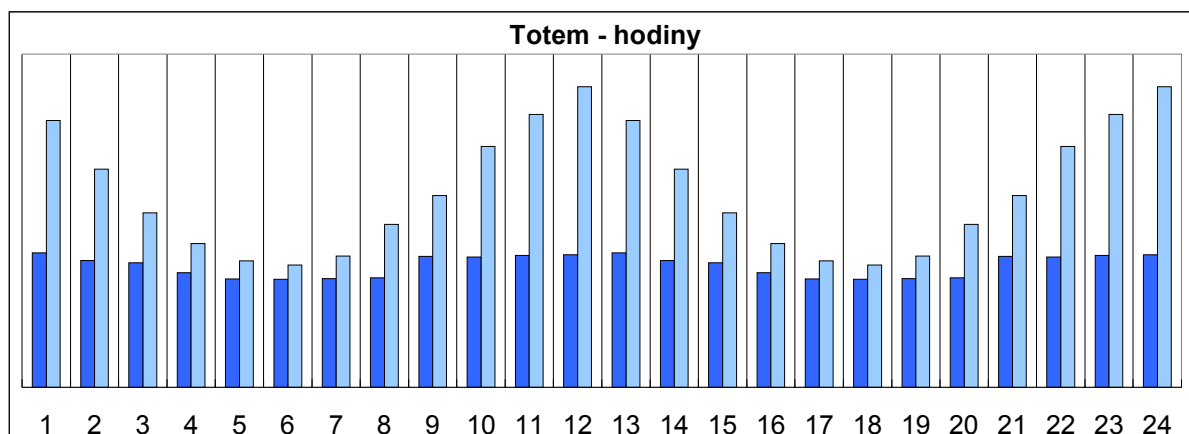
Tabulka 4: Prosinec roku 2008

Interpretace

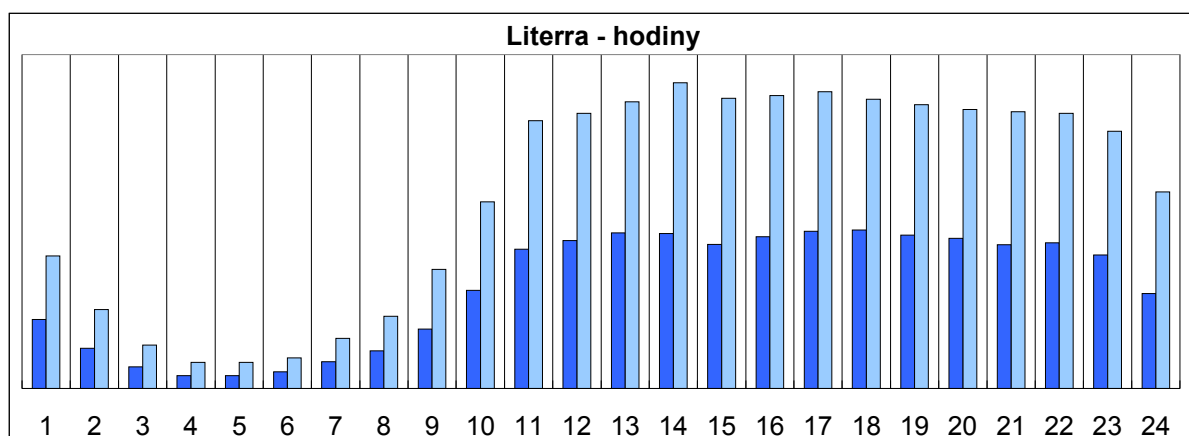
Tyto grafy nám znázorňují pohyb uživatelů na serverech v prosinci 2008. Na Totem se největší počet uživatelů přihlásil 15. prosince, na Litteru 8. prosince a na Písmáka 1. prosince. V průběhu měsíce zůstává návštěvnost v podstatě konstantní, její hodnota se nepatrně zvyšuje o víkendech. V případě Totemu a Písmáka jsou čísla opět velice podobná a počet přístupů se pohybuje průměrně kolem 2000 přihlášených za den. 24. prosince se na Písmáku pohybovalo

jen 757 přihlášených, na Literře 546 – nejmenší hodnota byla zaznamenána až 31. prosince – tedy poslední den v roce. Na Totemu bylo na Štědrý den přihlášeno 1532 uživatelů, avšak nejmenší počet lidí byl zaznamenán 25. prosince. Totem si v době vánočních svátků držel celkově nízkou návštěvnost. Lidé namísto trávení času se svými blízkými využívají internet k tomu, aby si vytvořili zdání své virtuální reality. Víme, že toto je poznatek cenný spíše pro psychologické studie. Snažíme se však vyjádřit, že někteří uživatelé serverů sice mnohou tvrdit, že publikují, aby naplnili své intelektuální touhy. Pravdou však je, a vyplývá to i z těchto grafů, že je na serveru zdůrazněna komunikační funkce. Lidé totiž mají potřebu vzájemné interakce, čtení zpráv a chatování s jinými uživateli. A už se nejedná pouze o odreagování se od pracovních povinností. Najednou se nám ukazuje, že lidé využívají internet i v čase, který by měli věnovat svým blízkým. Totem má opět výlučné postavení. Můžeme učinit hypotézu, že uživatelům tohoto serveru jde skutečně víc o literaturu, než o chat s jinými uživateli. U Literry se naopak ukazuje, že téměř neměnný počet návštěv signalizuje větší komunikační aktivnost.

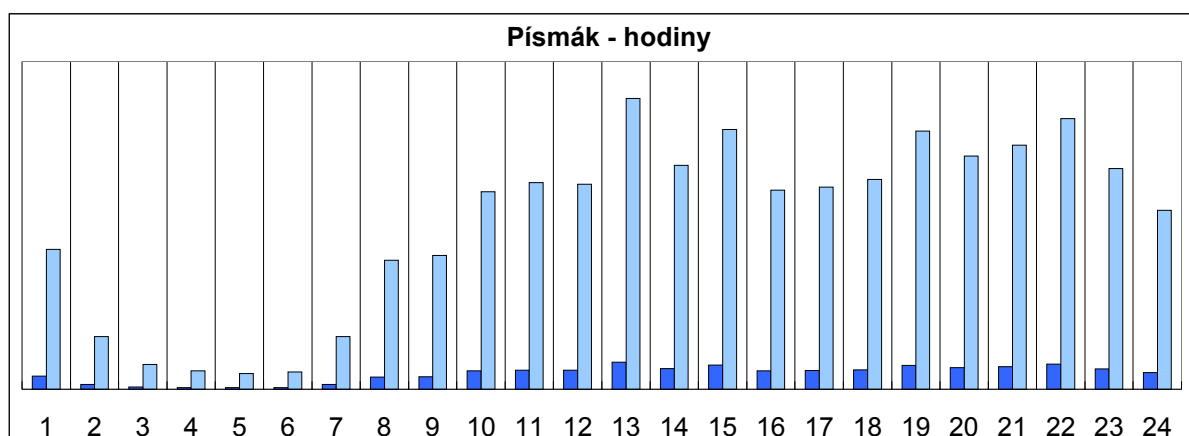
3.6.3. Statistiky pro průměrnou návštěvnost během dne za měsíc prosinec 2008

Obrázek 9: Totem - hodiny

Obrázek 10: Littera - hodiny

Obrázek 11: Písmák - hodiny

hodiny	Návštěvnost během dne					
	Totem		Littera		Písmák	
	Stránek	Hity	Stránek	Hity	Stránek	Hity
0	181 437	360 110	24 749	47 627	2 390	25 613
1	171 276	294 574	14 449	28 329	903	9 676
2	168 346	235 554	7 797	15 606	425	4 553
3	154 795	194 081	4 643	9 431	319	3 415
4	146 372	170 681	4 603	9 397	266	2 846
5	145 614	165 232	5 931	11 017	292	3 130
6	146 635	177 226	9 620	18 069	903	9 676
7	147 995	220 046	13 598	25 930	2 204	23 621
8	176 780	259 036	21 354	42 800	2 284	24 474
9	176 065	325 113	35 199	67 106	3 373	36 142
10	178 049	368 301	50 048	96 232	3 532	37 850
11	179 124	405 779	53 184	98 902	3 506	37 565
12	181 437	360 110	55 878	102 997	4 966	53 217
13	171 276	294 574	55 639	109 885	3 824	40 980
14	168 346	235 554	51 778	104 296	4 435	47 526
15	154 795	194 081	54 523	105 254	3 400	36 427
16	146 372	170 681	56 495	106 651	3 453	36 996
17	145 614	165 232	56 968	103 873	3 585	38 419
18	146 635	177 226	55 121	102 010	4 409	47 241
19	147 995	220 046	53 924	100 194	3 984	42 688
20	176 780	259 036	51 718	99 426	4 170	44 680
21	176 065	325 113	52 342	98 839	4 621	49 518
22	178 049	368 301	48 031	92 422	3 771	40 411
23	179 124	405 779	34 152	70 648	3 054	32 727

Tabulka 5: Návštěvnost během dne

Interpretace

Jak jsme již upozornili výše, počet zobrazených stránek u Písmáka se liší od dalších dvou serverů, protože se jedná o zobrazené stránky, do kterých se nepočítá jejich obnovování.

Při zběžnějším pohledu na grafy si můžeme povšimnout, že Totem má téměř konstantní návštěvnost po celý den. Kulminační vrcholy jsou půlnoc a poledne. Je zajímavé, že návštěvnost mezi 3. a 6. hodinou ránní je stejná, jako odpolední návštěvnost mezi 16. a 19. hodinou odpolední.

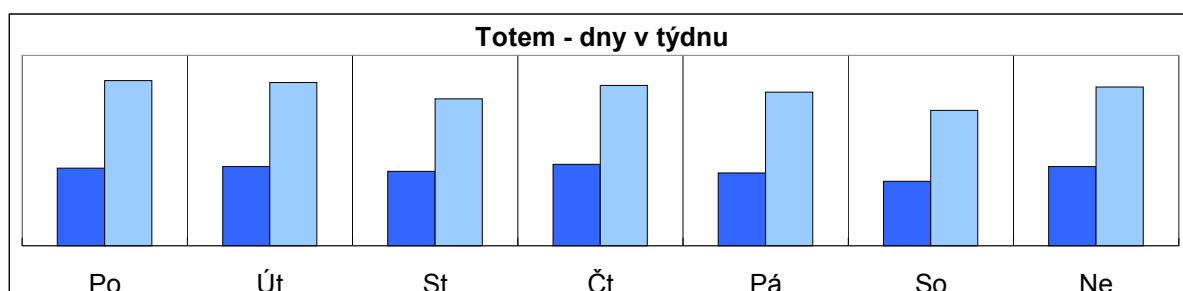
Littera má největší nárůst přihlášených v 17 odpoledne. Jinak počet přihlašovaných po půlnoci výrazně klesá.

Písmák má podobný průběh grafu jako Littera. Nejvíce přihlášených je kolem poledne a i zde po půlnoci aktivita uživatelů klesá.

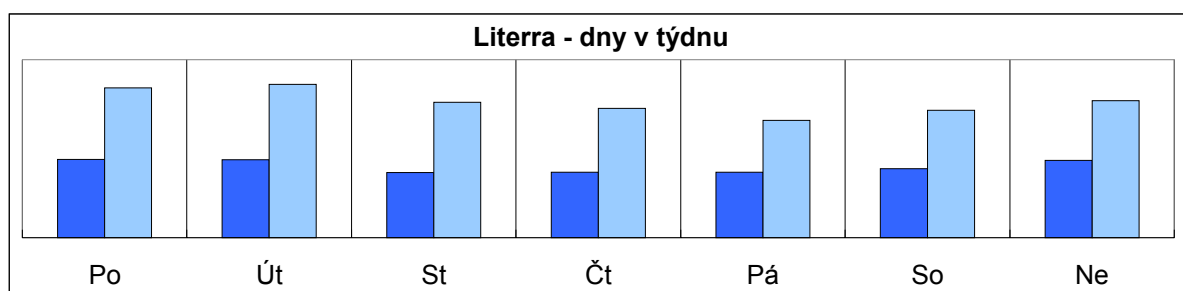
V noci a později odpoledne se lidé hlásí z domovů, kde nemají internet zdarma. Také to zabírá jejich volný čas, který by mohli strávit úplně jinak.

V průběhu dne se hlásí nejvíc jedinců ze zaměstnání nebo ze školy. Vidíme v grafu, že největší procento lidí se většinou hlásí kolem poledne – tedy v čase – kdy mívají pauzu na oběd. Poté návštěvnost pozvolna klesá. Spousta pracujících lidí však využívá internet v zaměstnání i pro tyto účely.

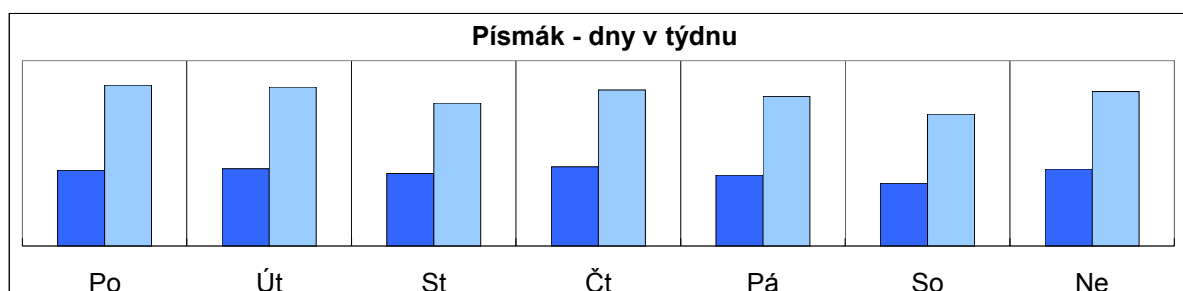
3.6.4. Statistiky pro průměrnou návštěvnost během týdne za měsíc prosinec 2008

Obrázek 12: Totem - dny v týdnu

Obrázek 13: Littera - dny v týdnu

Obrázek 14: Písmák - dny v týdnu

	Návštěvnost ve dnech týdne					
	Totem		Litera		Písmák	
den	Stránek	Hity	Stránek	Hity	Stránek	Hity
Po	142 886	303 498	30 761	58 889	2 327	23 956
Út	145 875	300 225	30 686	60 363	2 348	24 749
St	136 814	269 986	25 648	53 277	2 426	27 501
Čt	149 483	294 790	25 752	50 945	2 204	24 038
Pá	133 978	282 346	25 785	46 182	2 185	25 224
So	118 434	248 740	27 152	50 089	2 045	21 274
Ne	145 420	291 657	30 375	53 855	2 315	23 430

Tabulka 6: Návštěvnost ve dnech týdne

Interpretace

Předpokládali jsme, že největší průměrná návštěvnost serverů je během pracovního týdne a tato naše hypotéza byla potvrzena. Protože nejvíc lidí se „loguje“ na servery ze zaměstnání nebo ze školy. Na Totemu se vyskytovalo nejvíc uživatelů ve čtvrtek. Na Literře v pondělí a na Písmáku ve středu. Ke konci týdne a během víkendu klesá návštěvnost, protože lidé odjíždějí pryč z měst a nebývají připojeni k internetu. Řada lidí se koncem týdne a o víkendu věnuje „odloženým“ aktivitám, jako je návštěva divadel, kin, sportovní utkání, vlastní sportovní a jiné aktivity, na které během týdne neměli čas. Všechny námi zkoumané servery tento trend potvrzují. Nejvyšší návštěvnost se dá určit k prostředku týdne – tedy ve středu.

3.7. Společné rysy literárních serverů

Jak jsme mohli vyčíst z grafů, literární servery mají svůj okruh stálých uživatelů, který se podle časových podmínek nepatrně zvětšuje či zmenšuje. Tito lidé patří do různých komunit, podle toho, ke kterému serveru přísluší. Ve výzkumu, který představíme v druhé části, bude zřetelně patrné, že většina uživatelů serverů se nepovažuje za účastníky komunity. Avšak po našem pozorování můžeme konstatovat, že tento fakt je nezpochybnitelný – prostor literárního serveru je omezený a pro veřejnost téměř uzavřený.

3.7.1. Anonymní prostředí serveru

První skupina rysů, kterými se zde zabýváme, nemá příliš literární charakter, je však třeba ji zmínit, abychom si mohli vytvořit představu, jak taková komunita na serveru funguje. Anonymitu nemůžeme na internetu pojímat jednoznačným způsobem. Internet je virtuální prostor, ve kterém je možné si utvořit naprosto odlišnou identitu. Můžeme použít jméno někoho jiného, můžeme změnit svou vizáž, pohlaví. Internetové servery jsou přesyceny anonymními uživateli – kteří na internetu využívají virtuality k rozvoji těch složek své osobnosti, jež v reálném životě rozvíjet nemohou. Horner nastiňuje, že internetový nick je též povahy jako literární pseudonym. Logicky by se dalo uvažovat, že je zvláštním variantou přezdívky, která má ty charakteristické znaky, že není nositelem vybírána sama, ale je mu přidělena. Uživatelské jméno je však autorem voleno záměrně, což ho přibližuje k autorskému pseudonymu. Ovšem je nutné brát v potaz Pioreckého výtku: „Pseudonym je odchylkou od normy a byl motivován sémanticky s úzkou vazbou k dílu. Nick naopak není porušením normy, nýbrž normou; prostředí literárního serveru je anonymní jako celek, proto uvažují o nicku jako o projevu malé tvůrčí sebedůvěry autorů, publikujících v prostředí, které je určeno především pro začínající literáty.“²¹

Literární prostředí serveru však již zcela anonymní dávno není. Na stránkách serverů můžeme vidět odkazy na různé kulturní akce, které jsou pořádány uživateli serveru. Jedná se o výstavy, čtení, setkávání se. Porušuje se tak princip absolutní anonymity, uživatelé vcházejí do reálných interakcí a vídají se. Často není výjimkou, že se vzájemně při takových setkáních oslovují nicky a ne občanskými jmény. Nick funguje jako značka. V provozu literárního serveru je to podobné jako v reklamním průmyslu. Čím zajímavější nick, tím větší šance zaujmout na prostoru serveru. Když začínal fungovat Písmák, utvořila se na něm přirozená skupina autorů – například Šílená, Falka, Bříza, Merle apod. Tito autoři byli považováni za authority, jelikož stáli u zrodu serveru. Nick může vyjadřovat mnohé, někdy strojený odpor k běžným normám jako například sprostý či sexuálně dvojsmyslný nick, nebo naopak může odkazovat k literární postavě, často z oblasti sci-fi/fantasy a naznačuje tak autorovy žánrové preference. Nově příchozí na Písmáka měli šanci se prosadit teprve tehdy, když je zaregistroval někdo z těchto lidí a začal je číst. V dnešní době už existují různé redakční výběry, nebo doporučení. Nick je anonymní značkou pouze po určitou dobu. Časem se skutečné jméno autora stejně vyjevuje. Jsou však i výjimky, jako například na serveru Písmák autor Print, který zde působí od roku 1997 a který nikdy neodhalil na veřejnosti svou reálnou

²¹ PIORECKÝ, Karel. „Udržet vědomí rozdílů“. *Tvar* 20, 2009, č. 2, s. 10.

totožnost. To se však podaří aktivnímu uživateli málokdy. Protože autor, pokud je úspěšný, chce po čase poznávat jiné autory. Pokud někdo chce zachovat svou anonymitu a autonomii s ní spojenou, tak musí často měnit svou přezdívku. Ovšem má-li autor svůj „rukopis“, ostatní ho stejně dříve nebo později odhalí. Autoři si často zakládají alternativní přezdívky, aby mohli publikovat díla, jejichž kvalitou si nejsou jisti, a aby tak případná kritika neohrozila prestiž jejich „hlavního“ nicku. Jiní vedou trvale dvojí i vícenásobné životy. Nick může být i celý „život“ který lze ukončit, a začít jiný bez jakékoliv minulosti – ovšem s minulými zkušenostmi.

3.7.1.1. Vyhraňené osobnostní typy

Uživatelé literárního serveru se může stát každý, kdo umí číst a psát a dodržuje základní pravidla internetové komunikace. Jak jsme již poznamenali, existují na serverech uživatelé, kteří anonymitu využívají k filtraci svých osobních problémů. Nejlépe se to dá vypořádat na fórech, která jsou součástí každého serveru. Fórum je prostor, kde má každý zaregistrovaný uživatel možnost vyjádřit se k rozmanité problematice. Ty se mohou, ale nutně nemusí, týkat serveru a jeho chodu. Téma jsou různá – od vážně míněných diskuzí na téma literatura po témata naprosto zbytečná. Většina diskuzí supluje chat. Uživatelé raději vyhledávají sociální kontakt s jinými uživateli serveru, než aby se vyjadřovali k aktuálním problémům serveru. Některé takto míněné diskuze však mohou serveru prospět. Například diskuze na serveru Litera s názvem „Rajče, znechucení - hlasování, názory, vyjádření Rady serveru“²² se týkala problému emotikonů (viz dříve). Strůjci diskuze se podařilo vyvolat reakci Rady Litery, která uspořádala hlasování o zachování či zrušení těchto emotikonů. Ale většinou takové diskuze „vyšumí do prázdna“, protože názory zúčastněných jsou příliš polarizované. Na serverech každý uživatel tvoří část komunity a zastává svou specifickou roli. Tento model vidíme na všech literárních serverech, nevýrazněji jej však můžeme pozorovat na Literře. Pro pochopení fungování života na serveru, je třeba zmínit i tyto sociální a psychologické mechanismy, které se běžně ve virtuálním prostředí odehrávají. Největší uživatelské pravomoci na Literře mají členové Rady Litery. V současné době se jedná o nicky Bříza, Charlien, Humble, Wopi. Radní jsou ve velmi nesnadné situaci, jelikož je často napadají ostatní uživatelé, kteří nesouhlasí s jejich názory a snaží se je bojkotovat. Litera prochází stejným procesem, jako Písmák za vedení Hornera, jelikož někteří uživatelé nejsou

²² Narvah. Rajče, znechucení – hlasování, názory, vyjádření Rady serveru [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=1149>.

schopni respektovat rozhodnutí lidí ve vedení. Proto vznikají konflikty. V červenci 2009 se na Literře dokonce začalo mluvit o založení dalšího serveru. Je však jasné, že situace na novém serveru by postupem času dospěla do stejného stadia, v jakém se nyní nachází Literra. Každá serverová komunita je vzorkem celé společnosti a často se zde polemizuje argumenty veskrze politickými, jako je demokracie, totalita, cenzura, svoboda slova, ale s přihlédnutím k literární specifice. Často se řeší i téma plagiátorství, publikace děl z prostředí papírové literatury bez uvedení autora, přípustnost/povinnost strpět urážky v „uměleckém“ díle.

Na serveru dále působí přispěvatelé, které bychom mohli označit za latentní agresory a destruktory. Jedná se o uživatele, kteří mají tendence diskutovat o jakýchkoliv tématech. Jejich příspěvky se snaží vyvolat konflikt. Nejenže mají tendence vyvolávat spory a hádky, snaží se také o vyvolání pozornosti a emocí (diskuze „Blokování názorů“²³), což může být pro náhodného čtenáře neznalého situace na serveru velice odrazujícím faktorem. Tyto osobnosti většinou napadají nelogickými argumenty všechny, kdo s nimi nesouhlasí. Mimo to trpí neadekvátní úrovní sebehodnocení, takže publikují díla postrádající jakoukoliv uměleckou hodnotu a výpověď. Problém ovšem nastává, když se je pokouší agresivně prosazovat ve virtuálním prostoru. Dokud dodržují pravidla, nikdo jim publikaci zakázat nemůže, avšak pro „tvář“ serveru je jejich přítomnost na závalu. Literra je server, jenž je založen spíše než na zájmu o literaturu, na budování sociálních vazeb. Proto se v souvislosti s ním asi nejméně hovoří o literárních ambicích. Další typ uživatelů se aktivně zapojuje do dění na serveru a snaží se prosazovat změny v již zaběhlém chodu. Zkouší nastavení hranic a pravidel na serveru, je mluvčím běžných uživatelů a jedná s Radou o nových úpravách, které by byly pro uživatele příjemnější. Nejtypičtější skupinou uživatelů Literry tvoří ti, jejichž působení na serveru má podle vlastních slov pouze sociální charakter. Literární server je pro ně pouze možností, jak se seznamovat s novými lidmi, a být s nimi v pravidelném kontaktu. Server pro ně plní čistě komunitní funkci. Při podrobnějším pohledu si všimneme, že tito autoři si čtou díla vzájemně a jejich hodnocení se odvíjí ne podle kvality díla, ale podle vztahu k autorovi, který dílo napsal. Nemůžeme však hovořit o tom, že by v jejich tvorbě nebyl žádný potenciál. Ten je pouze právě jejich upřednostňováním sociálních faktorů potlačen. Existuje velmi málo autorů, kteří na serveru působí pouze jako čtenáři. Je to dáno virtualitou a snadností publikovat. Málokterý člověk, jenž se na Literru zaregistruje, zde primárně hledá něco

²³ Konvalina. Blokování názorů [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=1146 >.

kvalitního ke čtení. Téměř vždy je veden touhou sdílet s ostatními svůj text, otestovat své literární schopnosti, čtení ostatních autorů bývá až na druhém místě.

3.7.1.2. Problematika porušování pravidel literárního serveru

První literární server vznikl pro soukromé účely. Když však začalo jejich stránky vyhledávat stále více zájemců, servery se staly komerčně přitažlivými. Písmák se sice zpočátku bránil reklamě a jeho provoz si uživatelé sponzorovali různými sbírkami a dobrovolnými příspěvky, ale poté, co přešel do rukou jiného majitele, začaly se na jeho stránkách objevovat reklamní spoty, což se stalo v očích řady jeho uživatelů problematickým. Nový majitel – v té době Zdeněk Horner – zavedl na serveru přísná opatření, která se mnohým uživatelům nelíbila, a proto vznikl spor, který se vyřešil tím způsobem, že skupina lidí smazala veškeré své příspěvky a založila vlastní server Literra. Jejich cílem bylo zbavit se téměř diktátorského jedince a psát literaturu ve svém prostoru. Po šesti letech však můžeme konstatovat, že bojují s úplně stejnými problémy jako tehdy Zdeněk Horner na Písmáku. Někteří zakladatelé serveru Literra patří do Rady, která rozhoduje o vhodnosti či nevhodnosti chování uživatelů, či přijatelnosti příspěvků. Mají právo uživatele zablokovat na dobu jednoho měsíce. Přesně z tohoto důvodu odešli z Písmáka, ale jak vidíme, situace se opakuje. Jak však vyřešit situaci s nepohodlnými uživateli jinak? Domnívat se, že se všichni budou řídit kodexem slušného chování nelze, vždyť právě díky anonymitě je jim poskytnuta půda pro rozvoj jak pozitivních, tak negativních stránek své osobnosti. Je s podivem, že za dobu fungování Totemu – který má tento systém nejpromyšlenější – se takovéto boje v podstatě neodehrávaly, nebyla tam potřeba blokovat uživatele. Redakce měla možnost vyřadit nevhodný příspěvek do virtuálního koše, dřív než se mohl zobrazit čtenářům. Také je rozdíl viditelný v tom, že na úvodní stránce Totemu nejsou žádná serverová pravidla, která by se měla dodržovat, kdežto na Písmáku se můžeme dočíst, že je například zakázáno spamování, urážení či jiné napadání uživatele, dokonce ani není přípustné používat nevhodné a urážlivé přezdívky. Jako sankce jsou zde uvedeny například smazání příspěvku, kritiky, zablokování nicku, nebo dokonce IP adresy. Literra má na stránce o serveru také svůj kodex, jen pro zajímavost uvádí odkaz na pravidla Netikety, která by měla být všeobecně platná. Proč jsou ale servery, na kterých život funguje i bez blokáci, a jiné, které mají neustále nějaké problémy? Na jedné straně existují pravidla a na druhé straně velká skupina konformních uživatelů, která s nimi nemá žádný problém. Pak se ale objeví provokatéři z principu, kteří mají potřebu rozpoutávat virtuální potyčky. Literatura tak jde stranou.

Totem měl výhodu v tom, že jej založili lidé, kteří se o literaturu aktivně příliš nezajímali, byli to programátoři, kteří mysleli pouze na správné technické fungování stránek. Možná také proto se zamezilo takovým problémům, jimž byly nuceny čelit již zmíněné dva servery. Písmák v dobách největších sporů vlastnili lidé, kteří se literaturou intenzivně zabývali, a proto považovali za prestiž, nejen vlastnit tyto servery, ale také na nich nastolovat vlastní pravidla.

K tomu přispívá i struktura serveru. Písmák a Literra mají přehlednější strukturu, snadno se vyhledají nová díla, snadno se diskutuje s ostatními, návštěvník má stálý přehled o tom, kdo je právě přítomen. Zatímco u Totemu je spousta funkcí „zanořena“ a jeho prostředí připomíná víc knihovnu – prostor pro provokace je ve fórech, ale nedostává se mezi publikované texty. Autoři, kteří chtějí publikovat na Totemu, musí vyvinout větší úsilí, aby objevili všechny možnosti serveru. A to vyžaduje čas. Pokud chce tedy někdo provokovat, bude raději využívat servery s jednodušší strukturou.

3.7.2. Hodnotově kolísající tvorba

Velikost prostoru na serveru se odvíjí od velikosti místa, které pro něj připadá na centrálním datovém úložišti. Jedná se o velký prostor, v řádu stovek megabytů až gigabytů, který pojme až stovky tisíc děl včetně správy uživatelských účtů a uživatelské korespondence. O množství autorů jsme již hovořili. To, kolik děl publikují, záleží čistě na nich. Na Totemu mohou autoři do hlavního seznamu vkládat pouze jeden příspěvek denně, příspěvky navíc jsou automaticky zařazeny na následující dny. Na Literře funguje systém podobně. Na Písmáku má autor také možnost denně vložit pouze jeden příspěvek, zde však existuje navíc ještě jedno omezení. Autoři mají možnost do hlavního seznamu vkládat celkově pouze pět děl za měsíc. Když přesáhnou tento limit, díla se nezobrazují v seznamu, který je přístupný pro neregistrované čtenáře. I tak je ale počet děl, jež denně přibývají na stránky, velmi vysoký. A pro čtenáře, který se se serverem teprve seznamuje, je velice těžké, zorientovat se v záplavě textů a vybrat si z nich. Tato nepřehlednost náhodné čtenáře určitě odrazuje, a bezpochyby přispívá svým dílem k celkové uzavřenosti literárních serverů.

3.7.2.1. Podoba díla může být kdykoliv změněna

Literární dílo je v rámci tištěné literatury entitou, která je ohraničena. Podobu knižního výtisku nelze změnit. Kniha byla jednou vytištěna, a tak tu reálně existuje jako objekt. Pokud

se v ní objeví případné chyby či nesrovnalosti, nelze to změnit – problém může vyřešit jedině případný dotisk.

U internetového díla je tomu jinak. Vložíme-li dílo na literární server, automaticky se stává majetkem vlastníků serveru. Důležitější je však fakt, že obsah díla lze po publikaci kdykoliv změnit. Dílo uložené na digitálním mediu není nikdy zcela dokončeno, vždy se k němu lze vrátit a jakkoliv ho upravit. Autor se tak může z případné kritiky dozvědět o nedostacích svého textu a odstranit je. Dílo tedy na serveru získává přívlastek jakéhosi torzovitého útvaru, který lze donekonečna variovat, obměňovat. Text se stále nachází ve fázi, ve které by se měl ocitnout dávno před publikací. Jedná se o fázi úprav, škrtnání, přemýšlení o textu. Každou jeho úpravu můžeme považovat za svého druhu nové, přepracované vydání, aniž by o vývoji a příčinách takových změn čtenář něco tušil. Autor serveru si nemá potřebu vytvářet odstup, protože na něm neleží odpovědnost, že text, který jednou ukáže ostatním čtenářům, už nebude moci být změněn. Také z tohoto důvodu se setkáváme ve virtuálním prostoru s tak odlišnými úrovněmi literatury. S neohraničeností textu se jednoznačně váže nejistota. Text dáváme všanc jen tím způsobem, jakým my chceme. Pokud si však nejsme jisti a reakce nám potvrzují, že dílo není dobré, můžeme ho okamžitě smazat. Jak by však mohl autor vymazat tištěnou knihu? Nekontrolovatelné množství elektronických textů, které se na serverech vyskytují, jsou dílem grafomanů. Jelikož nejsou konfrontovány se skutečným publikem, není potřeba autorské sebereflexe, je jim povolena existence i přes jejich styl, tak se ze serverů stávají skladiště špatných textů, kde se někdy objeví nějaký kvalitní. Je vůbec možné nějak tuto situaci vyřešit? Je možné vytvořit prostor, ve kterém by se vyskytovaly pouze kvalitní texty?

V současné době se nabízí varianta literárních serverů, Facebook. Všimli jsme si, že spousta uživatelů Facebooku se sdružuje do různých fanklubů literárních osobností. Dochází zde k dialogům a diskuzím, což supluje činnost na literárních serverech. Různí spisovatelé zde také dávají k dispozici své nové – dosud nepublikované – texty. Přátelé takového autora si mohou jeho text přečíst a jakkoliv se k němu vyjádřit. Důležitým faktem zůstává, že se jedná o jedince, kteří se spolu fyzicky znají, tudíž si vzájemně nebývají anonymní. Utváří tak kolem sebe síť přátel. A čtenář se už nemusí probírat tunami zbytečných textů, ví, kde najde pro něj ty kvalitní.

3.7.2.2. Grafomanie

Slova jako grafoman a grafomanie jsou běžnými prvky našeho slovníku, ale termín *grafoman* se poprvé objevil v roce 1827 v Anglii a v téže zemi vzniká v roce 1840 termín *grafomanie*. Po dlouhá století neexistovala žádná terminologie, která by tyto pojmy vymezila. Když však budeme zpětně reflektovat minulé doby, zjistíme, že to není problém moderního světa, ale jev, který se objevuje už v časech Horaceiových.

Mezi její hlavní prvky patří například masovost – grafoman ztrácí kontrolu nad svým projevem a nadprodukuje texty. Nejde však o to, že by grafomanem byl ten, kdo tzv. „píše do šuplíku“. Grafoman naopak potřebuje prvek reflexe publika. O kritiku však nestojí. S čímž souvisí další prvek – a to je silný narcismus autora grafomana. Není schopen jakkoliv selektovat své texty, hodnotit jejich kvalitu a ani zpětně si k nim vytvořit kritický odstup. V souvislosti s grafomany se nám vybaví ještě jeden pojem – a to epigoni –, tedy autoři napodobující styl někoho jiného. Jak díla grafomanů, tak díla epigonů obsahují určitou bezděčnou komiku. Komiku můžeme vidět především na způsobu, jakým se autoři snaží svá díla propagovat před publikem. Mezi grafomanií a epigonstvím je však několik podstatných rozdílů. Grafomani jsou zaměřeni na prestiž, na sebe prosazení. Kdežto v dílech epigonů nalezneme vypočítavou, ctižádostivou záměrnost, kýč a snahu připojit se k úspěšnému vzoru, a nemusí jít jen o touhu být úspěšný prodejně/finančně, ale může to být také touha připojit se k nějakému intelektuálnímu vzoru.

Slovo grafomanie je pevně svázáno s písmem. Dalo by se sice také hovořit o grafomanií orální, ta je však konstruována zpětně – právě přes písmo. Existovali autoři, kteří chtěli svá díla prezentovat ústně před širokým publikem, ale nemělo to takový efekt, jako když byla díla zapsána. První velká vlna grafomanie přišla s vynálezem knihtisku. Objevovali se totiž autoři, kteří byli ochotni si knihy vydávat vlastním nákladem a prezentovat je.²⁴ Druhá vlna přišla současně s internetem. V současné době není jednoduššího způsobu, než vydat knihu, aniž by to stálo více peněz, než připojení k internetu. Nové médium se mezi uživateli sice teprve „zabydluje“, nicméně, jak už hovořil Prenskey, při nástupu současné digitální generace, můžeme očekávat, že brzy bude naprosto běžné číst knihy pouze z obrazovky počítače a nikdo to nebude považovat za nepřírozený jev.

²⁴ ŚNIEŹKO, Dariusz. „Grafomani w sieci.“ In GUMKOWSKA Anna (ed.). *Tekst (w) sieci*. Warszawa, 2009, s. 8 – 20.

Internet se pro grafomany stal doslova „živnou půdou“. Po vzniku prvních literárních serverů přibyla pro takové autory další možnost, jak prezentovat své kvalitativně nevalné texty. Literární server má okruh svých příspěvovatelů a čtenářů, tedy kýžené na literaturu zaměřené obecenstvo, které grafoman ke svému projevu potřebuje. Server je přístupný takřka každému, nedochází k filtrování autorů z řad nějakých vyšších kritických autorit. Servery samy na svých stránkách tvrdí, že jsou pro každého, kdo má chuť si zkusit něco vytvořit. Stává se, že publikum časem grafomany přestává číst a následně reflektovat. Avšak přesto jim nemůže zabránit, aby dále publikovali svá díla a vyjadřovali se k ostatním textům. Tento velmi liberální postoj tedy tvář serverů poškozuje. Nicméně někteří méně vzdělaní čtenáři mohou nabýt dojmu, že vše, co je zveřejněno na literárních serverech, je literatura. Pro grafomana není nic jednoduššího, než aby se na literárním serveru aktivně projevoval a následně se prohlásil za kmenového autora. Často se stává, například u čtení Totemu, že se jej zúčastňují autoři, jejichž díla nejsou ničím zajímavá, publikum je nereflektuje, ale oni přesto chodí číst svá díla znovu a znovu. Pořadatelé z Totemu jim však prezentaci nezakazují, protože by to nebylo v souladu s proklamovanou otevřeností serveru pro širokou veřejnost. Literární servery se tak pro širokou veřejnost stávají místem, kde publikují grafomani své pseudoliterární pokusy. Vzniká však dilema majitelů literárních serverů mezi potřebou určitého (nadkritického) množství uživatelů, kteří jsou nutní k tomu, aby byl server „živý“, a eliminací všech kteří chod serveru narušují svým antisociálním chováním, nebo svými nekvalitními texty brání dosáhnout cíle všech literárních serverů, aby byly místem, kde lze nalézt výhradně kvalitní literaturu, případně alespoň literaturu.

3.7.2.3. Manýrismus autorů v rámci serveru

Servery, ač jejich uživatelé tvrdí opak, jsou prostorem na první pohled uzavřeným. Přispívat na ně může kdokoli. Proto se přidávají stále noví autoři. Avšak málokdo má tolik trpělivosti a času, aby se probíral nekonečným počtem děl. Autoři, kteří vytrvají a pohybují se zde delší dobu, se však postupně včleňují do této struktury. Pokud nějaký uživatel publikuje dostatečně dlouho, stává se v prostoru „známým“. A pokud je jeho tvorba dostatečně pozitivně hodnocena, dochází také k tomu, že někteří v touze po ocenění začnou přebírat jeho styl. Se snahou o nápodobu stylu úspěšných autorů se můžeme setkat všude, bezpochyby také v české literatuře a v literatuře obecně. Tam však fungují normy kritiky, tedy takové dílo nemá šanci být vydáno a uznáno za umělecky hodnotné. Kamenná nakladatelství mají své plány, edice, zaměření na určitý segment literatury (klasika, poezie, dětská, dobrodružná

literatura atd.) a žádný autor se neodvážá tvrdit, že se jedná o cenzuru, případně potlačování svobody slova, když jej nějaký nakladatel odmítne. Ve světě literárních serverů je však situace výrazně jiná. Literární servery jsou taková „univerzální“ nakladatelství, která musí „vydat“ všechno, aby nebyli označeni za cenzory, a pokud existuje na serveru nějaký redakční výběr, musí redaktori posuzovat také díla z žánrů, které jsou jim úplně cizí. Téměř jakékoliv dílo zde může být publikováno a záleží na „čtenářské vzdělanosti“ autorů či redaktorů, aby například odhalili někoho, kdo si místo svého díla vypůjčil například jednu z Holanových básní, jako to udělal Nick Becketka. Když byl odhalen, okamžitě díla smazal. Je to sice případ extrémní, avšak nikoli ojedinělý. Při rozhovoru s majiteli serverů jsme zjistili, že autorský zákon je na internetu pečlivě hlídán, a pokud jej někdo poruší, bývá majitel serveru pozván na policii. Musí udat IP adresy uživatelů, kteří zákon porušili, a vše se pak dostává před soud.

Dalo by se očekávat, že autoři, kteří jsou úspěšní ve světě tištěné literatury, budou pro většinu uživatelů vzorem, jehož je třeba dosáhnout. Z našeho pozorování však vyplývá, že více než obdiv, tito publikující autoři obdrží nespravedlivou kritiku a o jejich kvalitě/nekvalitě se vedou nekonečné diskuze, viz Ladislav Zedník alias egil. Ostatní uživatelé závidí tento úspěch, protože každý z nich si přeje dosáhnout vydání svých textů.

3.7.2.4. Nedocnění kritické reflexe, špatná úroveň kritiky

Jak jsme již poznamenali výše, literární servery slouží pro spoustu uživatelů jako prostor sociální, ve kterém mohou sdílet své životní osudy, prezentovat své názory. Všichni mají společný zájem – literaturu. Ta ale pro většinu z nich není prioritní. Nemůžeme tedy počítat s tím, že kritická reflexe ze strany čtenářů – uživatelů bude nějak výrazná. Proto si stále troufáme tvrdit, že kritika zde má spíše funkci kontaktní. Jak jsme již ukázali na našem příkladu, objevují se však i sofistikované kritické reakce. Ty uveřejňují autoři, kteří mají o literaturu hlubší zájem – často jde o studenty vysokých škol s humanitním zaměřením, nebo o autory, kteří se prosadili v tištěné literatuře. Ale toto nemůžeme považovat za normu. Nejčastěji se objevují reakce, které se nějakým způsobem vztahují k osobě autora. Za většinou kritiky čtenářů je třeba vidět touhu zaujmout autora a získat jeho pozornost, která se následně projeví v podobě kritiky pod dílem kritika. Pokud se objeví kvalitní a zároveň negativně laděná reakce na text, většinou nebývá oceněna. Toto vzájemné kritizování může být dokonce vnímáno jako povinnost vyjádřit se ke každému novému dílu autora, s nímž má kritik dobré vztahy. Kvalitní fundovaná kritická reakce však vyžaduje čas. A médium jako je

internet se snaží čas šetřit. Proto i na literárních serverech funguje vše velmi zrychleným způsobem, který není kvalitě nakloněn. Vkládání, mazání textů, unáhlené kritické reakce, to vše lze na literárních serverech najít ve velkém množství. Uživatelé nemají čas a chuť se něčím zabývat příliš dlouho, možná proto že zveřejněné texty jsou tak nestálé – co bylo publikováno ráno, může být odpoledne smazáno. Proto také kvalitní kritici nemají mnohdy chuť se k textu vyjádřit, neboť se smazáním díla se ztrácí i jejich kritika. Dalším negativním faktorem je nepřijetí kritiky a urážky adresované na osobu kritika. A v neposlední řadě je třeba přiznat, že veškeré pokusy o odbornou reflexi díla, jsou bez jakéhokoliv finančního ohodnocení. Občas se sice objeví ambiciózní kritik, ale pokud si získá prestiž, je většinou zavalen požadavky na kritiku děl od autorů, jejichž díla žádnou kritiku nesnesou. Brzy tak zjistí, že jeho práce je nevděčná, a navíc i ta sebeerudovanější kritika během několika dní zmizí v časovém propadlišti. Existuje určitá možnost, že by majitelé serverů zažádali o grant, který by je dotoval. Pak by snad bylo možné sestavit redakci, která by se seriózně zabývala texty a byla za to patřičně ohodnocena.

3.7.3. Propojování s oficiální literaturou

Internet dal lidem mimo jiné možnost, aby se svobodně projeví a vyjádřili. Lidé, kteří nemají dostatek talentu nebo sebevědomí, náhle mají možnost publikovat svá díla, utvořit si své čtenářské publikum. Opět narážíme na čas – je jen otázkou času – kdy literatura publikovaná na literárních serverech začne zajímat širší veřejnost a také svět tištěné literatury. I přes množství nekvalitních autorů, kterými jsou servery zahlceny, můžeme totiž nalézt i takové, kteří se začínají v české literatuře prosazovat.

3.7.3.1. Server jako platforma české literatury

Jonáš Hájek, Ladislav Zedník, Jakub Čermák, Jakub Řehák – to jsou jména několika autorů, kteří se svými texty vstoupili do prostředí české literatury.

Jonáš Hájek (*1984) začal publikovat své básně na serveru Totem pod přezdívkou Jonáš v roce 2003. První básně uveřejnil v časopise *Obrácená strana Měsíce* roku 2005. Pak publikoval v časopisech *Tvar*, *Host*, *Souvislosti*. V roce 2007 mu vyšla v nakladatelství Fra sbírka *Sut'*, která získala v roce 2007 Ortenovu cenu za literaturu. V roce 2008 byla tato sbírka nominována na v kategorii Objev roku v prestižní soutěži Magnesia Litera. V současné době

dopisuje druhou sbírku, která by měla vyjít opět v nakladatelství Fra. Jonáš Hájek je jedním z autorů, kteří začínali na literárním serveru. Jeho básně se od začátku vymykaly průměru produkce literárních serverů. Autor však nejen píše, ale také se o literaturu aktivně zajímá. Působí v internetovém časopise *A tempo Revue*. Publikuje své recenze na serveru iLiteratura. Účastní se českého literárního života.

Ladislav Zedník (*1977) své texty poprvé uveřejnil na serveru Písmák v roce 2002 pod přezdívkou egil. Poté se přesunul na server Totem, kde se stal aktivním členem redakce. První básně publikoval v časopise *Weles* v roce 2003. Pak se jeho texty objevily v *A2*, *Hostu* a *Souvislostech*. V roce 2006 vydává u nakladatelství Argo svou prvotinu *Zahrada s jabloněmi a dvěma křesly*, která byla nominována v kategorii Poezie na cenu Magnesia Litery. Stále se aktivně účastní života na serveru Totem, pomáhá s organizací poetických večerů v kavárně nakladatelství Fra. V současné době připravuje k vydání druhou knihu.

Jakub Řehák (*1978) se objevil na serveru Totem později než již zmínění autoři. Začal na něj přispívat v roce 2006, tedy ve chvíli, kdy pozvolna začala móda literárních serverů opadat. Poprvé otiskli jeho texty v časopisu *Tvar* v roce 2006. A v roce 2008 vydává nakladatelství Fra jeho prvotinu *Světla mezi prkny*. Tato sbírka byla v témže roce nominována na Ortenovu cenu a prosadila se i v nominacích na Magnesi Literu – v kategorii Objev roku. I Řehák se účastní českého literárního života, píše recenze do *Tvaru*, eseje do *A2*. I on pomáhá s organizací poetických večerů serveru Totem.

Díla publikovaná na literárních serverech nemají důvěru české literární kritiky. Důvody, proč tomu tak je, jsme již zmiňovali. Přesto však nejde přehlížet trend, který je v současné době velmi silný – mladí autoři své první kroky na poli literatury směřují právě do prostoru literárních serverů. Zde si mohou zkusit psát „nanečisto“. Je známo, a to i díky třem výše zmíněným autorům, že na literární servery chodí občas číst také čeští spisovatelé a kritici. Z našich tří rozebíraných serverů se největšímu zájmu těší Totem a Písmák. Například Lubor Kasal sám přiznává, že občas na Totemu čte nějaké texty, ale spíše od lidí, které zná a kteří jsou již nějak prověřeni kritikou – tedy autoři jako je Hájek nebo Řehák. Někteří čeští spisovatelé se dokonce dočasně účastnili života literárních serverů. Publikovali na nich své texty a čekali na kritické response. Jde například o Milana Děžinského (nick Wraith), nebo Patrika Linharta (který publikuje pod svým vlastním jménem), anebo Gabriela Plesku (nick g_morr a spousta dalších alternativ), v roce 2006 se na Totemu objevily básně od Bogdana Trojaka ze sbírky *Strýc Kaich se žení*. Například u Děžinského nedošlo k rozklíčování identity hned, takže publikoval několik textů, které se nesetkaly s větším

ohlasem. Patrik Linhart publikoval na Totemu pod vlastním jménem. Vývoj čtenosti jeho příspěvků byl následovný: Na jeho dílo „Měsíční povídky 06 – 07“²⁵ reagovalo 14 čtenářů – což je na první příspěvek nadprůměrné. Je však nutno říct, že určitou propagaci zde právě způsobilo autorovo jméno. Kritické poznámky byly téměř všechny pozitivní. Na jeho další dílo „Soumrak modelů“²⁶ bylo čtenářských reakcí méně. Rozvinula se pod ním jakási debata, která se díla netýkala, ale šlo o osobní antipatie dvou uživatelů (na což jsme již upozorňovali – z díla se stává prostor pro chat – tedy pro nezávazný hovor nesouvisející s problematikou). Poslední dílo, které Patrik Linhart uveřejnil, se jmenovalo „Balada z cyklu Terpolský uběrák“²⁷. K tomuto textu se vyjádřili již pouze dva autoři. Poté Linhart přestává texty na Totem vkládat.

V roce 2009 postupně upadá čtenářský zájem a kritická práce na serverech. Ani velká jména české literatury nedokážou upoutat pozornost a vyvolat kritickou reakci. Což přirozeně odrazuje autory od vkládání textů. Je zajímavé, že například uživatelé jako je Cit-i-zen a nebo egil mají mnohem větší zájem publika, než již zmíněný Linhart. Může to souviset s tendencí, že čtenáři a autoři serveru si mnohem raději zobrazí příspěvek někoho, koho již „znají“ a koho čtou již delší dobu, než autora, který je sice známý ve světě tištěné literatury, ale ve světě virtuálním teprve publikovat začíná. Zapřičiňuje to i fakt, že nick si uživatel může zvolit jakýkoliv, to znamená, že není nic neobvyklého, když se někdo pojmenuje podle oblíbeného autora. Anonymita způsobuje všeobecnou nedůvěru, je možné, že Linhartovy texty si čtenáři nezobrazují jenom proto, že si nejsou jisti, jestli je píše skutečně on.

Gabriel Pleska je čtenářům na Totemu všeobecně známý pod nickem g_morr. Mimo jiné můžeme jeho texty sledovat i pod přezdívkami jako je Irena s racky, Ing. Zleditor a mnoho jiných. Pleska prostor literárního serveru pojímá jako experiment pro své „poetické remixy“. Díla serverových autorů kombinuje se svými verzemi a variacemi.

Internetový prostor umožňuje experimentovat, autoři si zde mohou ověřovat, nakolik je čtenářské publikum internetové literatury schopno číst takové texty, jež byly prověřeny oficiální kritikou. Zda jsou schopni je reflektovat, vyjádřit se k nim. Avšak přesto jich je stále převážná většina, která se touto problematikou nezabývá. Tuto problematiku dále rozebereme v praktické části.

²⁵ LINHART, Patrik. Měsíční povídky [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/endal.php?a=172330>>.

²⁶ LINHART, Patrik. Soumrak modelů [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/endal.php?a=193506>>.

²⁷ LINHART, Patrik. Balada z cyklu Terpolský uběrák [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/endal.php?a=233788>>.

3.7.3.2. Server jako samostatné médium konkurující oficiální literatuře

Lidé, kteří publikují na literárním serveru delší dobu a sžijí se s jeho kulturním a sociálním prostředím, mívají snahu prezentovat internetovou literaturu širšímu obecenstvu. Mají také ambice srovnávat ji se současnou českou literaturou, zcela nekriticky se domnívají, že na literárních serverech se nachází literatura, která může konkurovat tištěné literatuře. Proto vznikají projekty, jako je například časopis *Kafe*, jež začali v květnu 2009 vydávat autoři ze serveru Písmák. Časopis *Totální Magazín* serveru Totem existuje od založení serveru v roce 1999. Litera se pokoušela o časopis *Výlov* v roce 2007, ale po jednom čísle se projekt rozpadl.

Časopis Kafe

Původní časopis autorů z Písmáka se jmenoval *Bezvedení*. Časopis vznikl v roce 2007 a jeho redakce vydala pouze jedno číslo. Poté periodikum zaniklo. Časopis *Kafe* byl založen jinou skupinou autorů v květnu 2009. *Kafe* se snaží především prezentovat tvorbu autorů publikujících na internetu. Představuje internetové prostředí, komentuje události, které se na serveru Písmák odehrávají. Diskutuje se zde o technických vylepšeních, vyzdvihují úspěchy zdejších autorů mimo server. Reflektují aktuální polemiky o internetové literatuře. Snaží se případnému čtenáři ukázat to nejzajímavější, co se v prostředí serveru za posledního čtvrt roku událo. Autoři *Kafe* chtějí, aby časopis byl dílnou – proto aktivně komentují příspěvky, které jim případní zájemci pošlou. Časopis je ovšem plný interního humoru, jenž je pochopitelný pouze lidem, kteří se na serveru Písmák pohybují delší dobu. Běžný čtenář nemůže takovým příspěvkům rozumět, a mohou v něm vyvolávat pocit, že vstupuje do prostoru nějaké uzavřené společnosti. Přesto se redakce snaží také o vnější přesahy. Recenzují neinternetovou literaturu a oslovují také autory „zvenčí“. Píší o hudbě, současném umění, světové literatuře. První číslo časopisu má propracovanou grafiku, přehledné členění na čtyři oddíly – úvod, poezie, próza a kultura. Autoři článků mají poměrně široký rozhled, zájem a nadšení. Zároveň však zůstává idea celého časopisu zachována. Jedná se o společné dílo autorů internetového serveru, který tvoří pro časopis základ a kolem něj se vše odvíjí. Otázkou zůstává, jak dlouho autorům může nadšení vydržet, jelikož vytváří tento projekt ve svém volném čase a zadarmo. Časopis má podle nás ještě jednu nevýhodu, která znesnadňuje „příjemné“ čtení. Je to formát pdf. Časopisem se tedy neúplně přehledně „listuje“. Pokud je v textu odkaz na nějakou zajímavou písmáckou diskuzi, musíme se k ní „prokliknout“. Což

opět hovoří proti čtenářům „zvnějšku“. Pokud na tento časopis narazí někdo, kdo se serverem nemá zkušenosti, bude pro něj velice těžké se zorientovat v něm. Mnohem jednodušší by bylo vytvořit ze zmíněných diskuzí nějaký samostatný výběr a prezentovat jej s co nejmenším propojením na Písmák. Redaktoři časopisu se většinou prezentují pod svými internetovými přezdívkami. Skutečné jméno uvádí pouze šéfredaktor Lukáš Hrdý – který se jinak na internetu vyskytuje pod přezdívkou Pozorovatel, a jeho zástupce Tomáš Gabriel – kterého na Písmáku nalezneme pod nickem Jinovata. Autoři projektu se pokouší postavit toto internetové periodikum na úroveň českých literárních časopisů. Otázkou ovšem zůstává, jestli je to vůbec možné. Autoři se sice snaží ukázat, že i internetoví autoři mohou vytvořit něco zajímavého, ale přesto je zřejmé, že kdyby jim někdo dal možnost publikovat své texty například v prestižním časopise *Host* pod občanským jménem, nebudou se rozpakovat a svou internetovou identitu opustí. Protože tištěný časopis má v českém prostředí pořád větší čtenářskou váhu a prestiž, byť se za něj musí platit.

Totální Magazín

První číslo časopisu vyšlo už v roce 1999 – tedy hned na začátku existence serveru. Od té doby tedy vzniklo celkově 18 čísel. To znamená přibližně 1,8 čísla na rok. Ale v posledních dvou letech vydávání časopisu stagnuje. Do 9. čísla se na tvorbě časopisu podílela celá redakce Totemu. Každý člen měl přidělenou nějakou oblast literatury a kultury. Od 10. čísla vytváří celek časopisu vždy jeden z autorů serveru. Celé číslo pak graficky ilustruje další autor. Takže každé vydání má specifický charakter a výběr příspěvků. Hlavní náplň časopisu tvoří prezentace příspěvků autorů Totemu. V některých číslech byla snaha o vnější reflexi – například v roce 2005 v čísle 7 byl zveřejněn rozhovor s Jiřím Trávníčkem, v roce 2005 v čísle 10 vyšel rozhovor se Zdenou Kolářkem, anebo byly v roce 2007 v čísle 16 uveřejněny nové básně Marka Šindelky. Avšak primárně tento časopis stále především představuje to nejzajímavější ze serveru Totem. Nemá ambice konkurovat tištěným periodikům. Slouží jako informační brána pro čtenáře, kteří náhodou na server zavítají a mají chuť se seznámit s tím nejlepším, co zde vzniká. Autoři článků se také představují pod přezdívkami, ale v samém závěru časopisu jsou medailonky, ve kterých je uvedeno občanské jméno autorů včetně základních informací o jejich životě. Tedy nejde o anonymní projekt. Tento občasník není tak zajímavě strukturovaný a obsáhlý jako časopis *Kafe*, nemá tak široký záběr a ani tak zajímavou grafickou úpravu. Ale svou funkci – informovat o zajímavostech na serveru – plní dobře. Důležitá je také jeho přehlednost. Celý časopis najdeme na stránkách

Totemu a nemusíme si tedy pamatovat další webovou adresu, jako je to u časopisu *Kafe*, který má své speciální stránky.

Výlov

Výlov měl být společným projektem pěti autorů serveru Literra. Vznikl na začátku roku 2007, ale jeho existence po půl roce skončila pro nedostatek času a aktivity členů. Smetiprach, který byl hlavní tvůrce projektu, založil pro autory jeden společný nick – *Výlov*. Každý z autorů měl na starost jednu z kategorií, z níž pak vybíral do *Výlovu* to nejzajímavější z Literry. Nick Shammann se staral o poezii, Smetiprach o zajímavé fotografické příspěvky, Petr Měrka se stanislavem o prózu a výtvarnou stránku si vzal na starost Víh. Každý vybral několik děl a poté se dohodli na jednom autorovi z prostředí serveru, který měl možnost se k jejich výběru vyjádřit. Chtěli dát autorům motivaci, aby měli snahu publikovat pouze ty kvalitnější texty. V jednotlivých kategoriích nalezneme vždy průvodní článek, ve kterém jsou hypertextové odkazy na jednotlivá díla, o nichž je řeč. Pokud však nějaký uživatel zrušil svůj účet na Liteře, z jejích stránek automaticky zmizelo i dílo, na něž byl ve *Výlovu* odkaz. Tento časopis je ze tří jmenovaných po grafické stránce nejméně zdařilý. Byl publikován ve formátu běžného textu na literárním serveru, a díky hypertextovým odkazům se můžeme postupně dostávat na další stránky časopisu. Jeho vizuální stránka je formátu časopisu podobná nejméně. Vyznívá dost chaoticky, a i když se ve *Výlovu* objevily zajímavé články, jeho uživatelská nepřívětivost případné čtenáře spíš odrazovala.

IV. Anketa se čtenáři

Tato část naší práce nejprve představí a poté vyhodnotí anketní otázky, které jsme položili českým uživatelům internetu. Hlavním cílem je popsat a zanalyzovat aktuální pohled tří různých skupin lidí na problematiku literárních serverů a internetové literatury.

Postup

Jelikož naše práce zkoumá internet, přizpůsobili jsme tomuto médiu také metodu výzkumu. Otázky jsme rozesílali prostřednictvím e-mailové pošty. Anketa se uskutečnila v rozmezí 15. 6. – 3. 7. 2009. Respondenty jsme rozdělili do tří skupin: (1) deset českých spisovatelů, (2) deset studentů filozofické fakulty UK a (3) deset autorů, kteří publikují své texty na internetu. Respondenti byli vybráni náhodně. Naše anketa obsahovala čtyři základní otázky.

Vzorek – čtenáři

Chtěli jsme, aby to byli lidé, kteří přichází denně do styku s internetem a pokud možno také s literaturou.

První skupinu utváří čeští spisovatelé. Oslovili jsme jich celkově dvacet, ale jen deset z nich bylo ochotno spolupracovat a odpovědět na dané otázky. Úspěšně osloveni byli tito autoři: Milan Děžinský (1974*), Iva Pekárková (1963*), Jaromír Typlt (1973*), Gabriel Pleska (1978*), Patrik Linhart (1973*), Josef Straka (1972*), Petr Štengl (1960*), Kateřina Rudčenkova (1976*), Barbora Gregorová (1980*) a Kateřina Bolechová (1966*). Snažili jsme se zpovídat širší generační spektrum, avšak starší autoři nám dali najevo, že o internet a literaturu z něj vzešlou nemají zájem. U výběru českých spisovatelů jsme kladli důraz také na to, zda mají s internetem nějakou zkušenost – například vlastní blog – jak je tomu v případě Pekárkové, Typlta nebo Rudčenkové. Bez zkušeností se sítí by nemělo smysl s nimi na dané téma diskutovat.

Druhá skupina se skládá ze studentů pražské filozofické fakulty. Oslovili jsme respondenty ve věku 21 – 27 let studující bohemistiku, komparatistiku, estetiku a filozofii. Předpokládali jsme, že studenti filozofické fakulty jsou s literaturou nacházející se na

internetu alespoň okrajově obeznámeni, tudíž by měli být schopni mít na tuto problematiku vlastní názor.

Třetí skupinu reprezentovali sami autoři literárních serverů. Zpovídali jsme uživatele v různých věkových kategoriích, abychom postihli celé spektrum serveru. Na naše otázky nám odpověděli čtyři autoři ze serveru Totem (o.n.d.r.a., Jonáš, cit-i-zen, ztratila), čtyři autoři ze serveru Literra (pan Japko, kníže Kropotkin, Bříza, Mnemosyne) a dva autoři ze serveru Písmák (Jinovata, sidi). Pokoušeli jsme se ukázat rozmanitost osobností publikujících na serverech. Vybrali jsme tedy několik autorů – kteří již mají za sebou svou prvotinu – Jonáš, cit-i-zen, ztratila a o.n.d.r.a. Pak jsme vybrali několik autorů, kteří naopak publikují pouze internetově – jako je Bříza, Pan Japko, kníže Kropotkin, Jinovata, Mnemosyne, sidi.

Anketní otázky

Otázky jsme poslali respondentům e-mailem. Ti se k nim vyjádřili rovněž elektronickou formou. Odpovědi respondentů jsme setřídili do tří skupin. Jejich odpovědi jsme nepřizpůsobovali spisovné normě češtiny, ponechali jsme texty v autentické podobě, jak nám byly zaslány.

Klíčové pojmy

Dali jsme si za cíl nejen zjistit, jakým způsobem je vnímána a čtena literatura na internetu, ale také jsme se chtěli pokusit o vymezení některých pojmů, které se dnes užívají, ale nemají ustálenou a jednotnou definici. Neměli jsme na začátku žádnou základní teorii, kterou by bylo potřeba vyvracet či potvrzovat. Naším výzkumem jsme chtěli ukázat možné způsoby čtení textů na internetu a fungování literárních společenství na serveru.

Základem našich otázek se tedy staly tyto pojmy:

- „nová“ internetová literatura;
- klady a zápory publikování na síti;
- autorská generace z internetu;
- budoucnost internetové literatury;
- serverová literární komunita.

S internetem automaticky vznikl pojem *internetová literatura*. Ten však ještě není pevně vymezen. Považují čtenáři za internetovou literaturu všechny texty, jež jsou zveřejněny

na webech, anebo jen takové texty, jež využívají všech multimediálních možností internetu? Existuje vůbec literatura, která se dá výhradně nazvat internetovou? Položili jsme respondentům tyto dotazy, abychom představili čtenářský přístup k našemu tématu.

O publikování na internetu jsme se rozepsali v první části naší práce, ale chtěli jsme zjistit, jakým způsobem vnímá publikování na síti oslovená část českých čtenářů.

Internetová autorská generace je fakt, který už dnes nemůžeme opomíjet, a proto jsme se pokoušeli zjistit, jak zpracovali námi oslovení respondenti skutečnost, že se čím dál častěji autoři, dříve než začnou vydávat tištěné knihy, pokusí nejprve etablovat v elektronickém prostředí.

Servery kolem sebe sdružují rozmanité typy autorských osobností. Zajímalo nás, jakým způsobem se vidí samotní uživatelé serverů. Protože publikování na internetu je lidmi, kteří jsou každodenně na serveru aktivní, viděno z jiného úhlu.

4.1. Skupina – čeští spisovatelé

Oslovili jsme několik českých spisovatelů, o nichž si myslíme, že mají s internetem a internetovou literaturou osobní zkušenosti. Buď si vyzkoušeli, jaké to je, publikovat na síti, anebo alespoň tuto problematiku nějak reflektovali. Jejich odpovědi byly v některých případech velmi podrobné a obsáhlé. Chtěli jsme zjistit, zda vnímají autory, kteří vzešli z internetu jako rovnocenné spisovatele. Může literatura, která nemá tištěný ekvivalent konkurovat fenoménu knihy?

4.1.1. První okruh – internet a literatura

Jak podle vás internet ovlivnil literaturu?

V odpovědích na první otázku dominovaly pojmy: dostupnost, nové žánry, rozvolněnost stylu, snadnější komunikace mezi autory, okamžitá reflexe, hranice mezi generacemi, centrum vs. periferie.

Autoři se zamýšleli nad tím, jak internet vylepšil možnosti vzájemné komunikace. Jeden z nich dokonce hovoří o tom, že umožnil vzniku nové literární scény.

Jaromír Typlt: U generací, které se okolo roku 2000 s nástupem internetu přímo potkaly, určitě pomohl k obnovení literární komunikace a „scény“ – možností vytvářet tu spřízněné autorské okruhy, bez dlouhých provozních průtahů se vzájemně číst a posuzovat, okamžitě s kýmkoliv navázat kontakt bez obvyklých společenských zábran. To se stalo v době, kdy „papírová“ literární komunita v Čechách prakticky přestávala fungovat a rozdrobovala se do uzavřených ostrůvků, jejichž opevnění daná vzájemnou nedůvěrou bylo čím dál složitější překonávat.

Milan Děžinský: Především myslím, že zrušil termíny jako literární centrum nebo literární periférie. Tedy literární hledisko lokace. Dnes není důležité, kdo je odkud. Jsme uzlíky na síti. Internet nahradil prostor hospody či kavárny – na besedu se v jednom okamžiku sejdou lidé, kteří by se jen těžko zastihli. Co kdysi zprostředkovávala pošta, dnes protéká sítí nepoměrně rychlejším proudem.

Iva Pekárková: Když se pak začalo "publikovat" na internetu – a to samozřejmě texty plus všemožná jiná média –, lesům to, pokud vím, trochu pomohlo. Papír snese skoro všechno, kyberprostor ještě o chlup víc a vejdou se tam výplody snad úplně každého, kdo se odhodlá je tam dát.

Gabriel Pleska: Po mém soudu s literaturou, s její podstatou, internet ani nic udělat nemůže. Snad ke stávajícím by mohly přibýt nové žánry, nejspíš stavěné výrazně hypertextově. Ale zatím je vlašťovek statisticky zanedbatelné množství.

Ondřej Macura: Řekl bych, že ovlivnil spíše literární život než literaturu samotnou.

Internet pro autory představuje možnost, jak se jednodušeji dorozumívat mezi sebou, rozšířil komunikační možnosti. Už není třeba se vídat v kavárnách, dnes stačí si vyměnit e-mail, nebo zareagovat na publikovaný příspěvek na blogu. Z jejich odpovědí je znatelné, že nevnímají zásah internetu do jejich spisovatelské zkušenosti jako něco negativního. Filtrují si pouze ty informace, jež potřebují. Avšak většina z nich v anketě uvedla, že literatura je pro ně neměnná. Zmiňují, že s internetem vznikl nový druh žánrů, avšak ty ještě nejsou dostatečně rozvinuty a využívány.

Jaromír Typlt: To, co slibovali první vizionáři internetu – všechny ty nevídané literární útvary využívající intertextuality, otevřenosti a kolektivního autorství –, prozatím není vidět ani v náznacích.

Pohled na naše téma se rozděluje na pojmu generace.

Petr Štengl: Je to otázka generační, děcka odkojená tištěnou literaturou u ní patrně zůstanou, pro děti odkojené počítačem nebude problém knihu vyměnit za elektronickou čtečku.

Jeho odpověď se dotýká tématu, o němž jsme hovořili v první části naší práce. Jsme rozdělení na digitální domorodce a digitální přistěhovalce, přičemž obě skupiny vymezuje hranice věková. Pro domorodce není problém si představit, že nebudou existovat knihy. Stejně jako pro ně nevzniká taková dualita mezi internetovou a tištěnou literaturou. Pro digitální domorodce internet součástí jejich celého života.

Iva Pekárková zmiňuje možnosti, které internet dává digitálním přistěhovalcům. Žije již nějakou dobu v Anglii v Londýně, kde jsou tamní důchodci vzdělávání v práci s počítačem. Internet tak pro ně představuje novou možnost, jak trávit čas. Tento trend není v českém prostředí příliš výrazný, přesto časem určitě dorazí i k nám, jelikož je přece jen pro lidi tohoto věku ekonomičtější využívat téměř bezplatný způsob získávání informací.

Iva Pekárková: Dnešní důchodci u nás to možná ještě nedělají, ale tady v Anglii znám spoustu lidí kolem sedmdesáti, ba i starších, kteří se nějak naučili ovládat počítač (ono je to fakt snadné!), přesněji řečeno překonali své původní přesvědčení, že se to nikdy nenaučí – a i když tráví třeba dlouhé hodiny doma sami, mají se vždycky čím zabavit, udržují si přehled o světě, aniž by museli do trafiky pro noviny, můžou se setkávat na dálku se skutečnými lidmi atd.

4.1.2. Druhý okruh – publikace na síti

V čem vidíte klady a v čem zápory publikování na internetu?

Naši respondenti se již v české literatuře etablovali. Je však pro ně publikování na internetu možností, jak se přiblížit ke svým čtenářům? Vidí výhody v tom, že mohou své texty rovnou vložit na síť bez redakčních schválení a úprav? Tito autoři totiž disponují naproti anonymním autorům výhodou – a tou je jejich známé jméno. Proto pro ně má publikace na internetu jiné podmínky.

Klady: možnost publikovat dílo, které by nebylo oficiální kritikou doporučeno k vytištění, okamžitá zpětná vazba, databáze, možnost potkat lidi podobného zaměření, zábava

Zápory: vytváření uzavřených skupin kolem literárních serverů, nedostatečná kritika, neustálá přítomnost, roztěkanost, grafomanie, nadprodukce

Všichni naši respondenti vydávají papírové knihy. Fyzická kniha je hlavním symbolem jejich generace. Někteří využívají možností, které jim síť poskytuje, avšak například pouze k blogování, nebo komentářům. Málokdo z nich prezentuje na internetu své nové básně či povídky. Jaromír Typlt takto některá nová díla publikuje, avšak i on se pozastavuje nad novou podobou čtenáře internetových textů. Už nejde o soustředěné čtení přinášející požitky, jelikož na internetu je vše okamžitě dosažitelné, zrušitelné, i čtenář se stává nervózním, čte rychle a nepozorně, aby mu text neunikl dříve, než se dostane na jeho konec.

Jaromír Typlt: Internet je vynikající databáze. Od chvíle, kdy jsem začal vyvěšovat své texty na webu, nemusím se zdržovat s nekonečným kopírováním a rozesíláním příspěvků otištěných v časopisech, které by si stejně nikdo nedohledal a nekoupil. Nevýhodou je poměrně malý dohled nad tím, jak se text graficky zobrazí v tom kterém prohlížeči (pokud člověk nevyvěšuje texty ve formátu PDF) a samozřejmě čtenář ve stavu neklidu a roztěkanosti: dá se předpokládat, že dřív, než dočte do konce, zase někde překlikne.

Přesto však většina spisovatelů poznamenává, že tištěná kniha je pro většinu lidí publikujících na internetu meta, kterou chtějí zdolat. Proto je internetový server jen jakýmsi úvodem, prvním setkáním s možností dát něco číst neznámým lidem.

Kateřina Bolechová: Z vlastní zkušenosti mohu říct, že určitě každý, kdo píše nebo zkouší psát, touží po tom, aby byl vydán knižně.

Petr Štengl: Pro mnohé je internetový literární prostor ghettem, z něhož autoři touží vykročit do tištěného, tzv. oficiálního prostředí. [...], pro mnohé autory je vydání tištěné knihy tou nejvyšší metou, bez ohledu na kvalitu, hodnotu, přínos textu, se ve vlastních očích, i v očích sobě podobných, stávají „oficiálními spisovateli“.

Okamžitou, avšak nedostačující, čtenářskou reflexi jsme již rozebírali v první části práce. Na jednu stranu je to výhoda, protože dílo publikované na síti může mít více čtenářů a ohlasů, než třeba sbírka vydaná v malém nakladatelství. Na druhou stranu se většinou jedná o nepoužitelné reakce, které autorovi neřeknou vůbec nic. Respondenti také vnímají to, že internetový literární server je prostor pro čtenáře z „vnějšího prostoru“ uzavřený. Následující tři odpovědi jsme obdrželi od autorů, kteří si sami zkusili publikování na internetovém serveru, a proto je na jejich odpovědích zřetelná právě zkušenost.

Kateřina Bolechová: Jako nešvar internetové literatury se mi jeví to, že autor se tam [na literárním serveru – pozn. E. K.] postupně začne dostávat do bludného kruhu, obklopí ho jistá skupinka lidí a dle mého, pokud autoři, jak já říkám „nevyletí do světa“, začnou stagnovat. Názory typu: líbí – nelíbí, oslovuje – neoslovuje, autorovi po čase nemohou stačit, protože ho to nikam neposouvá.

Patrik Linhart: Právě ta okamžitá reakce, která autorovi umožní vidět své dílo jinými očima, je ohromná. Dokonce je může kapku překlepnout dřív, než s ním vyrazí znovu na světlo. Na druhou stranu četl jsem tolik nepochopitelné chvály na tak totální vymaštěnosti, že nad tím zůstává rozum stát.

Petr Štengl: Pokud autor publikuje dílo na internetu – na literárních serverech –, pravděpodobně se dočká odezvy jen od členů příslušející komunity. [...] Pokud autor své dílo odešle do litčasopisu či nakladatelství, může čekat na odpověď v lepším případě i měsíce, v horším roky (moje osobní zkušenost), v nejhorším se odpovědi vůbec nedočká. Na literárním webu se dočká reakce takřka ze dne na den. Jenže – od redakcí či nakladatelství by se mu mělo dostat přeci jen jakés takés fundované odpovědi, kdežto na internetu/livebu se dočká jen hromadného Hurá nebo Bůůů.

Velmi podnětné jsou úvahy autorů o jiném pojetí času. Čas je na síti vnímán odlišným způsobem než v reálném životě. Existují sice časové údaje o zveřejnění textů, ale čtenáři je téměř nevnímají. Jsou s textem „ted’ a tady“. Co existuje dnes, zítra může být zničeno. Proto se vše na síti odehrává způsobem, jako by zítra už neměl přijít další den. Vše se nám zdá současné a aktuální. Čteme rychle, neustále vyrušování reklamami nebo jinými odkazy, které ruší koncentraci. Už to není jen čtenář a text, ale spousta dalších přidavných efektů.

Jaromír Typlt: Na co je také dobré upozornit, je oslabené vědomí „literární historie“, tedy událostí, které se staly v určitém přesném okamžiku: zdání toho, že na internetu je

všechno neustále přítomné, potlačuje potřebu si připomínat, kdy přesně něco začalo, bylo poprvé otištěno, vzbudilo kritický ohlas. Možná o tom jen nevím, ale nezdá se mi, že by někdo psal svou přesnou historii internetové literatury, snažil se upozorňovat na důležité změny, přesuny nebo konflikty.

Iva Pekárková: Potom se s největší pravděpodobností nikdo nebude s námahou prokousávat textem, který mu od první řádky nesedne, prostě si během pár vteřin najde jiný. Tím pádem, tak jako v mnoha jiných věcech v naší společnosti, se klade důraz víc a víc na první dojem, na to, jak to či ono na první pohled vypadá, případně na to, jak to zrovna souzní s mým momentálním rozpoložením – a míň na kvalitu, nadčasovost atd. Literatura na netu je daleko víc věcí okamžité spotřeby než ta „skutečná“ na papíře.

Bára Gregorová: na počítači stačí zmáčknout ctrl-alt-delete a váš text neexistuje. Ke zničení knihy potřebuje člověk minimálně oheň.

4.1.3. Třetí okruh – generace internetových autorů

Myslite si, že by z literárních serverů mohla vzejít nová generace českých autorů?

Literární servery sice svou masovou nadprodukcí budí nedůvěru oficiální české kritiky, nicméně, skupina autorů, kteří začali publikovat na internetu a poté vydali tištěnou knihu, výrazně narůstá. Pokud je autor, který své texty vkládá na internet, výrazný, mohou si ho všimnout nakladatelé, jež si někdy na servery chodí číst, jak jsme o tom již hovořili v první části. Takovým je Jonáš Hájek, Ladislav Zedník, Jakub Čermák a další. Pokud autor začne publikovat v tištěných médiích, způsobuje to u jeho kolegů z literárního serveru žárlivé reakce.

Patrik Linhart: Jonáš Hájek vzešel ze skupiny autorů Totemu. Reakce jeho totemáckých soupeřů jsou často nevraživé, žárlivé, vytýkají mu především, že sláva ve světě knih mu zatemnila hlavu. Ze strany „papírově“ publikujících autorů se však autorům vzešlým ze serverů žádného denuncujícího přijetí nedostává. Věc je možná tak, že serverům hrozí jakýsi druh sektářství.

Jedná se hlavně o rozdíl média. Pokud je autor talentovaný, tak je jedno, zda začal publikovat na internetu, anebo rovnou poslal své texty např. do časopisu *Host*.

Kateřina Rudčenková: Ano, proč ne, je to generace, která své debuty publikovala dříve na literárních serverech, než začali publikovat časopisecky a knižně. Osobně nespátřuji v internetové publikaci nic jiného než rozdíl technologický, duch slov, kterým si navzájem něco sdělujeme, se přece nemění.

Milan Děžinský: Vnímám literární server jen jako médium. Vznikla snad nějaká nová generace autorů, když se přestalo rýt po zdech paláců a chrámu a začalo čmárat po papýru?

Avšak autoři, kteří se již etablovali ve světě tištěné literatury, svou internetovou minulost příliš nezmiňují, protože internet je stále ještě spjatý se spíše negativními pojmy jako grafomanie, nadprodukce etc.

Jaromír Typlt: Zatím se ukazuje, že se nejlepší autoři z literárních serverů při přechodu do světa tištěných časopisů a knih snaží svou internetovou minulost příliš nepřipomínat, jako by to pro ně byla jen embryonální fáze.

Patrik Linhart: Otázka je, budou se autoři, kterým vyjde kniha nebo jen začnou publikovat v tištěných časopisech, hlásit ke své serverové minulosti – a budou pokračovat v publikování na serveru?

S pojmem nová generace jsme u některých českých spisovatelů také příliš neuspěli. Generace podle nich vyžaduje více než jen publikovat své texty na síti – chybí společná idea. Autoři z internetu, kteří vydali svou prvotinu, považují za kolegy, kteří jen začínali jinak.

Ondřej Macura: Pro formování „generace“ jsou asi důležitější jiné faktory (podobná životní zkušenost, duševní blízkost autorská... i lidská). I tyto hodnoty mohou servery nějak zprostředkovat, ale... jen zprostředkovat.

Gabriel Pleska: A možná se někdy najde literární historik, který tyhle autory nazve „generací literárních serverů“. Ale těžko se mu ji podaří vymezit jinak než na základě právě tohoto vnějšího hlediska. Že by kluci a holky měli podobnou poetiku či tematiku, to těžko.

Pokud však tato skupina autorů nalezne nějaký společný tvůrčí záměr, mohlo by dojít k vymezení nové generace.

Jaromír Typlt: Je to určitě pravděpodobnější představa, než že by nová generace vzešla třeba z rubrik pro začínající autory v *Hostu* a ve *Tvaru* nebo z okruhu studentských časopisů při katedrách bohemistiky. Dá se ovšem předpokládat, že pokud si nějaká taková generace uvědomí svou odlišnost a kvalitu, vytvoří si také na internetu svou relativně uzavřenou „elitní“ platformu, aby se odlišila od „začátečnických“ serverů, které by je mohly diskreditovat už jen tím, že se tu na kvalitu příliš nehledí.

Petr Štengl: Zcela určitě nová generace autorů vzejde z internetu. Jde jen o to, kdy si autoři, nahodaní debilními posudky internetových rádoby recenzentů dodají odvahy a pošlou svá díla do kamenných nakladatelství – či časopisů.

Bára Gregorová: Co se týče poetických serverů... Jistě, že z nich nějaká nová básnická generace může vzniknout, a vzniká, v případě básní si dokonce myslím, že publikování na netu je mnohem prospěšnější než v knižní podobě, protože poezii čte v současné době velmi málo lidí a díky těmto organizovaným serverům má možnost proniknout do širšího okruhu čtenářů, kteří tento typ literatury vyhledávají.

Josef Straka: Myslím si, že už vznikla, právě proto, že si uvědomila onen celek, že chtěla psát „sbírku“ textů, teď nemyslím rovnou publikačně, ale cítěním a že to podrobila neustálé vlastní reflexi i reflexi na autorských čteních a ověřováním na internetových literárních serverech a v tištěných literárních časopisech.

4.1.4. Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury

Kam se podle vás bude ubírat budoucnost internetové literatury?

Budoucnost literárních serverů vidí autoři skepticky. V posledních letech jsou naprosto přesyceny grafomanskými texty. Také rozvoj po technické stránce stagnuje – vznikají nové a lepší stránky, které mají vybroušenější technické vymoženosti, kvalitnější grafiku. Proto nejstarší literární servery ztrácí tempo.

Josef Straka: Možné je propojení internetových literárních časopisů s internetovými sociálními sítěmi, ale nejvíce asi stále více internetových on-line časopisů s redakční radou, možná i prostupností jednotlivých redakčních rad na různých literárních serverech.

Gabriel Pleska: Na literárních serverech – podle toho, co jsme viděli v Česku v posledních desíti letech – se budoucnost nebude ubírat nikam. Většina autorů zůstane přešlapovat v teplém blátě na mělčině. A na ty, co se odváží na hloubku, přes ně nebude vidět.

Internet povede k větší odvaze s experimentem. Pravděpodobně vznikne více skupin experimentální poezie než jen známá Fantasia.

Jaromír Typlt: Potřebu oddělovat „zrno od plev“ měl člověk vždycky, takže můžeme předpokládat, že dojde k rozdělení jakýchsi vyšších a nižších úrovní toho, co a jak se na internetu dá publikovat. Bezbřehá demokratičnost internetu je dočasná. Zajímavé bude pozorovat, jestli se časem objeví skupina autorů, kteří opravdu budou chtít využít zvláštních možností internetu k realizaci literárních experimentů.

Kateřina Rudčenková: Bude dál žít, vyprofilují se oblíbené servery k tomu určené (tedy ony se asi už vyprofilovaly). Že by tím ale zanikl knihtisk, toho se neobávám.

Mohlo by také dojít k přehlčení autora nekvalitní četbou.

Patrik Linhart: Dokonce i v bezbřehém světě literárních serverů se objevuje jakási únava z nadprodukce. Zdá se mi, jako by klesal počet čtenářů. Patrně jí [internetové literatury – pozn. E. K.] bude tolik, že jí nebude nikdo číst.

Nebo také k vymezení virtuálního prostoru pro méně komerčně úspěšné žánry literatury.

Ondřej Macura: Nemyslím si, že by došlo k převratným změnám. I když ... možná, že se nakladatelsky nelukrativní díla (např. poezie) budou rozšiřovat jen na internetu... na prestižních, hlídaných a čtených serverech.

4.2. Skupina – studenti filozofické fakulty

Studenty filozofické fakulty jsme oslovili záměrně. Studují totiž humanitní obory, které souvisí s literaturou, a ke svému studiu využívají možností internetu.

4.2.1. První okruh – internet a literatura

Jak internet ovlivnil literaturu?

Protože v současnosti jsou tyto dva pojmy často zmiňovány dohromady, snažili jsme se naším dotazem zjistit, zda a jak studenti zaznamenali, že médium internetu proměnilo vnímání fenoménu tištěné literatury. Zajímalo nás, nakolik je pro ně důležité médium internetu v jejich vnímání současné literatury.

Odpovědi studentů oscilovaly kolem několika oblastí:

- A. Změna vnímání času a prostoru
- B. Zpřístupnění nedostupných textů a nakupování knih on-line
- C. Nové žánry vznikající s novým médiem
- D. Degradace umění

Ad. A) Změna vnímání času a prostoru

Respondenti si uvědomují, že internet dává lidem volný prostor pro sebe prezentaci. Najednou mizí bariéra nakladatele, který musí schválit nějaký text. Jelikož internet je dostupný všem ihned, lidé mohou publikovat na síti téměř cokoliv a kdykoliv.

Žaneta (26 let): Podle mne ovlivnil způsob čtení a přístup k textům [...] Literární díla jsou díky internetu mnohem dostupnější širšímu okruhu zájemců.

Jan (27 let): Internet může obdobně nejen proměnit vnímání literárního díla – artefaktu/knihy, ale i proměnit čas jeho vnímání. Změní pojetí dostupnosti literatury, zboží hranice, může zvýšit čtenost určitých knih/autorů.

Médium internetu dává široký prostor jak autorům, tak čtenářům. Vybrat však kvalitní literaturu je téměř nemožné. Internet sice umožňuje smazat časové hranice mezi vložím textu a jeho kritikou, avšak s tím souvisí také nedostatečná úroveň reflexe. Autoři textů nemají potřebu se s texty konfrontovat, nechat je tzv. „uležet“. A to právě proměňuje vnímání díla. Ztrácí na kvalitě a důležitosti, protože hned může být vše jinak, server může být zrušen – text tak zneprístupněn. Na internetu se život pohybuje enormní rychlostí. Čas má jinou hodnotu než u tištěných textů. S časem souvisí i to, že se novým způsobem také čte. Texty nemusí mít dlouhou trvanlivost, proto je třeba je zpracovávat ihned, číst je co nejrychleji. Následkem rychločtení je nepozornost a nedostatečná reflexe – ba až určitá lhostejnost

k textu. Internet pro tuto generaci studentů představuje médium, které ještě není tak dokonale časem prověřeno, nemůžeme tedy ani hovořit o tradici.

Adéla (25 let): Internet ovlivnil způsob, jakým se literatura sdílí. Je to komunikační médium, ale literatura mimo tuto složku [myšleno literatura tištěná – pozn. E. K.] má i jiné aspekty (např. aspekt tradice, návaznosti, *přetrvání* a předávání uměleckých a jiných hodnot).

Ad. B) Zpřístupnění nedostupných textů a nakupování knih on-line

Na internet můžeme číst texty, které pro nás dříve byly nedostupné. Moderní technologie umí naskenovat staré texty, jež bylo dříve možno pouze získat na speciální povolení v archivech. Tím se literatura stává čtenářům mnohem otevřenější. Informace mnohem dostupnější. Vznikají projekty, které podporují rozšiřování takových textů. V červenci Městská knihovna v Praze dokončila projekt Karel Čapek on-line. Všechna jeho díla jsou nyní kompletně ke stažení na webových stránkách knihovny, což opět usnadňuje čtenářům přístup k dílům.

Nad'a (27 let): Pokud to pojmu zešíroka, pak co do recepce internet poskytuje možnosti převeliké – lze se snadno doklikat k většině textů ještě nedávno těžko dostupných, lze stahovat celé sbírky, lze bez problémů najít informace o většině autorů, obvykle včetně ukázek tvorby.

Linda (23 let): Co se týče „konzumentů“ literatury, lidé tráví víc času surfováním a méně času čtením knížek. Což může mít za následek obecně nižší prodeje knih. Existují internetové portály, které nabízejí elektronické verze klasických děl (např. německý <http://gutenberg.spiegel.de/> nabízí přes 5 000 děl, na <http://www.textlog.de/3884.html> najdeme dílo Franze Kafky atd.), což vybízí číst tuto literaturu na počítači, nebo si texty tisknout na vlastní tiskárně.

Olga (23 let): V první řadě zlepšil dostupnost. Projekty jako například Gutenberg či Runneberg, kde se zdarma dají stáhnout klasická díla literatury v textové formě, online databáze knihoven z celého světa.

Lucia (21 let): Sprístupnil kvantá klasickéj literatúry i teoretické práce o nej (books.google.com, zlatyfond.sme.sk, projekt Gutenberg).

Petr (24 let): Ohromná databáze literárních (i vědeckých aj.) textů, ať placených či volně ke stažení, která usnadňuje přístup k textům a práci s nimi.

Druhá strana této mince je však taková, že lidé čím dál více (zvláště u mladší generace – tzv. digitálních domorodců) díla stahují z internetu a čtou přímo na obrazovce počítače, nebo si je tisknou. Může to být pro ně pohodlnější a hlavně ekonomičtější. To však souvisí také s generační příslušností. Valná většina našich respondentů zmínila, že pro ně stále důležitější papírová kniha, kterou si mohou ohmatat. Souvisí to s tradicí, ve které byli vychováni, internetem byli zasaženi v pozdějším věku.

Žaneta (26 let): Ale nemyslím si, že by internet dokázal vytlačit papírové knihy, protože alespoň pro mě je součástí čtení i šustění stránek a napětí při otvírání knihy, které internet poskytnout nemůže...

Nad'a (27 let): Pro mě kupříkladu je pořád „papír papír a kniha kniha“.

Už jsme zmínili, že internet zrušil vzdálenosti. Dnes je možné si prostřednictvím několika světových serverů objednávat knihy z jakéhokoli místa na světě. Knihkupectví a antikvariáty zakládají své webové stránky, nabízejí knihy přes internet mnohdy s různými slevami, aby podpořily tento typ prodeje. Což studenti samozřejmě vnímají velmi pozitivně, protože se tak mohou dostat fyzicky ke knihám, které například v České republice nejsou k dostání.

Jakub (27 let): internet určitě výrazně ovlivnil lit., a to i v tom smyslu, že ji pomáhá poměrně podporovat a "propagovat" (např. možnost objednávat si knihy přes net – takový obchody jako amazon.com nebo antiky typu zvab.com apod.)

Linda (23 let): Koneckonců internet nám taky jako prostředník může pomoci najít a objednat knihu, kterou hledáme, ať už v katalogu knihovny nebo v internetovém knihkupectví či antikvariátu.

Ad. C) Nové žánry vznikající s novým médiem

Někteří respondenti zmínili žánry, které se vytvořily spolu s internetem. Jak již poukázal ve své studii Karel Piorecký, nové médium si žádá nejen nový přístup k literatuře, ale také nové žánry, které by dokázaly reflektovat všechny jeho výhody.

Olga (23 let): Z formálního hlediska – díky internetu – taky vznikl nový žánr blogu. Lidé literaturu tvořící se též můžou sdružovat na portálech tomu věnovaných.

Nad'a (27 let): Ještě mě napadá, že by se možná dalo mluvit o vzniku nových literárních žánrů spjatých primárně s internetem – viz různé osobní deníky, blogy, fanfikce atd. Samozřejmě bychom se zas mohli přít, co z toho je literatura, ale takový "ostravak ostravski" jistě už ano.

Petr (24 let): nové literární žánry: slyšel jsem např. o románu, který byl publikován na internetu a čtenář se jím pročítá skrze hyperlinky. Nová témata: láska přes internet apod.

Pojem blogu zmiňovali respondenti nejčastěji. Kam však zařadit žánrově blog? Jak již poznamenala jedna respondentka, je velmi těžké určit hranici mezi kvalitním a nekvalitním blogem. Bloggeři – tedy autoři blogů – píší o různé tematice, která ve velké většině souvisí s reflexí jejich života. Takže se primárně nemá jednat o „vysokou“ literaturu. Blogy si stále ještě udržují spíše funkce informativní, než estetickou. Jak jsme již poznamenali, i někteří čeští autoři mají své blogy, na kterých informují o novinkách, nebo na nich také publikují své nové texty. Ale jedná se spíš o výjimky než o normu. Můžeme říci, že blogy mají funkci, která je vlastní i literárním serverům, a to je funkce komunikační. Jejich důležitou součástí jsou totiž diskuze pod příspěvky, které mohou vytvořit pod hlavním textem ještě jakýsi „subtext“. Tato interaktivita je pro čtenáře blogů lákavá, protože text se tak dá tvárně rozvíjet a vrstvit. Ale to s sebou nese samozřejmě i nevýhody, o nichž jsme již několikrát psali – např. neukotvitelnost v čase (text může být kdykoliv pozměněn) apod.

Románů, které se plně přizpůsobují možnostem nového média, v českém prostředí najdeme velmi poskrovnu. Proto také není natolik oblíbený jako již zmíněný blog a při našem výzkumu jsme zjistili, že nové žánry studenti příliš nereflektují. Což opět souvisí s jejich tradičními hodnotami.

Ad. D) Degradace umění

Téměř všichni respondenti se však shodli na tom, že internet má pro literaturu krom mnoha výhod také nevýhody. S čímž souvisí rozkvět grafomanie a přesycenost texty nevalné hodnoty.

Nad'a (27 let): Co se týče produkce, je patrně kladem i zápořem internetu, že možnost zveřejnit plody svého ducha je poskytnuta téměř všem, bez ohledu na kvalitu zmíněných plodů.

Linda (23 let): Samozřejmě to, co se většina uživatelů na internetu přes den dočte, s vysokou literaturou nijak nesouvisí. Jedná se o zábavné servery, chaty, bulvár, maximálně internetové portály tištěných deníků či týdeníků. Tady si lidé zvykají číst jednoduché, primitivní texty, pokud možno s obrázky. Tím degenerují a odvykají si číst komplexnější texty.

Olga (23 let): Zároveň však internet do jisté míry "degradoval" recepci literatury a zájem o ni. Hodně zjednodušený příklad - dnešní žák střední školy nebude věnovat několik dnů čtení Dostojevského, když si za pár minut může stáhnout obsah a dokonce i studie na toto téma z internetu. To, že teď fakticky může publikovat každý, i ten, kdo nemá příliš talent, neberu za nějaké přílišné negativum. Nemyslím si, že by literaturu na internetu vyhledávali jiní lidé než skuteční nadšenci a ti mají dostatečně vytříbený vkus.

Z odpovědí můžeme vyčíst, že respondentky internetové literatury nepřisuzují větší význam. Pokud se jedná o zpřístupňování odborných či beletristických textů zavedených autorů, internet je v tomto případě vnímán jako velký pomocník. Jakmile se však jedná o jiný typ literatury, můžeme si zde dosadit například blogy, literární servery etc., jejich postoj je spíše skeptičtější.

Adéla (25 let): Na internetu (částečně virtuálně) existuje (přes internet komunikuje) komunita autorů a čtenářů, kteří jsou často zároveň jedněmi a těmi samými. Je, podle mého, poměrně *úzká a vyhraněná* [zvýraznila E. K.].

4.2.2. Druhý okruh – publikace na síti

V čem vidíte klady a v čem zápory publikování na internetu?

Touto otázkou jsme směřovali k samotnému publikování na internetu – potažmo k literárním internetovým serverům.

Klady: bezprostřední reakce na dílo, ekonomičnost takové publikace, možnost pro začínající autory, dostupnost z jakéhokoliv místa, kde je internet, rychlost, cena.

Zápory: anonymita textů, problém autorských práv, nepřehlednost, zahlcenost texty různé kvality, přesycenost, nulové finanční ohodnocení.

Nejprve si všimneme určitého rozporu. Internet je sice kladnou možností pro začínající spisovatelé, avšak záporně vnímají studenti masovou zahlcenost čtenářů texty. I když se studenti snažili hledat kladné rysy, v jejich odpovědích byla znatelná nedůvěra vůči textům, které jsou publikovány na síti. To, že vložit texty na síť může kdokoli, bez výběrových kritérií, v nich vzbuzuje nedůvěru. Protože texty, které nejsou konfrontovány s objektivní kritikou, mnohdy nedosahují kvalit. Proč je tedy zveřejňovat, když nepřinesou estetický zážitek? Avšak internet není médium, které má za úkol primárně zprostředkovat estetický zážitek. Internet slouží především jako informační zdroj. Respondenti stále více věří textu, jenž je vytištěný.

Nad'a (27 let): Problém tkví patrně v tom, že také téměř každý publikuje. Autokritika je díky – či spíše kvůli – anonymitě malá, selekce nulová nebo až dodatečná – v momentě kdy (pokud vůbec) se někdo dotáže „proč proboha tohle zveřejňuješ“. Zápor je tedy nejspíš hlavně naprostý nepoměr kvality a kvantity.

Jakub (27 let): Je to až moc na očích a může do toho kecat spousta absolutně nekompetentních lidí, který „jsou mimo“.

Žaneta (26 let): Na druhou stranu si myslím, že „papírové“ vydání má v očích většiny lidí stále ještě větší prestiž. Je to jakési síto – na internetu může publikovat kdokoli cokoli, ale když už je kniha vydána nakladatelstvím, tak je tím zároveň poskytnuta určitá záruka kvality textu.

4.2.3. Třetí okruh – generace internetových autorů

Myslíte si, že by z literárních serverů mohla vzejít nová generace českých autorů?

Již jsme poukázali na autory, kteří začínali nejprve publikovat na internetu. To, že se internet stal pro talentované autory šancí, jak uveřejnit své první příspěvky, hodnotili téměř všichni studenti velmi kladně. Avšak přesto pro ně médium internetu nehraje tak důležitou roli, aby mohlo být základem nové generace.

Adéla (25 let): Nová generace autorů nevzejde. Jednak tenhle pojem (generace), jako jakési avantgardně-positivistické reziduum už možná nebude možné dál používat, takhle o

lit. uvažovat, jednak mezi sdílením textů na internetu a „vstupem do literatury“ dosud neexistuje jiný můstek, než první vydaná tištěná kniha (např. Jonáš Hájek), a pak čtení, recenze, setkání s živým autorem.

Jan (27 let): Možné to je, ale nepředpokládám to, stále je kulturní i literární těžiště mimo tuto sféru.

Co ovšem bude tyto autory spojovat dohromady – místo, kde začali poprvé uveřejňovat své texty – tedy internet? Nebo se jedná o určitý typ poetiky, kterou internetoví autoři produkují? Prostředí internetu, obecně zkratkovitá doba autory ovlivňuje, a tento vliv se na jejich poetice projeví. Je však otázka jestli je správné vliv internetu démonizovat, literatura se přece vyvíjí neustále – jsme teprve ve fázi osvojování si internetu.

Nad'a (27 let): Myslím, že svým způsobem už vzešla, ale zůstává spíš v rámci těch literárních serverů. Zda či do jaké míry je internet místem, kde se sejdou a najdou autoři určitého stylu či líhní nových talentů, nejsem schopna posoudit. Vlastně nevím, čím by byla taková nová „internetová“ generace českých autorů specifická. Stylem? Nebo jen médiem, z něhož vzešla? To je možná na vyhranění a nazvání „generací autorů“ málo.

Respondentka poukazuje na to, že médium je na vyhranění celé generace poněkud málo. Nepřikládá médiu internetu příliš velkou důležitost. O této otázce jsme však již polemizovali v první části naší práce.

Pro některé respondenty je internet novým možným komunikačním prostorem, kde se mohou autoři setkávat. Z reálného světa se tak literatura přesouvá do virtuálního, což je mnohem efektivnější způsob komunikace.

Lucia (21 let): Áno, tak ako sa kedysi autori podnecovali a navzájom inšpirovali, stretávali v kaviarňach, dnes tak často najmä najmladšia generácia robí na internete a nemyslím, že výsledok by musel byť kvalitatívne horší.

Tištěná kniha je stále považována za hodnotnější, než sbírka básní vydaná v elektronické podobě. To znamená, že vůči internetovým textům a publikování na serverech panuje širší nedůvěra.

Linda (23 let): Nejsem si však jistá, kolik čtenářů takovéto servery mají, a jestli se tato čtenářská obec neskládá pouze ze samotných mladých autorů, studentů filologických

oborů, literárních kritiků a lidí podobného zaměření. Předpokládám, že pro to, aby byl autor "objeven" pro širší veřejnost, musí nejdřív jeho dílo vyjít i knižně.

4.2.4. Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury

Kam se podle vás bude ubírat budoucnost internetové literatury?

Položili jsme tuto otázku našim respondentům proto, abychom zjistili, nakolik uvažují o internetové literatuře jako budoucím fenoménu, který by jednou mohl rovnocenně konkurovat tištěným knihám. Ač se nám stalo, že někteří respondenti opomíjí existenci autorů, kteří publikují na internetu, a dávají přednost tištěné literatuře, jeho existenci ignorovat nelze.

Michaela (26 let): Nemohu soudit, protože ji [internetovou literaturu – pozn. E. K.] nesleduju, jsem dost konzervativní a literaturu si holt musím "osahat" - prostřednictvím knihy.

Opět se zde ukazuje fixace na „papírovou tradici“. Akt čtení s knihou v ruce mezi studenty ve věku 21 – 27 let převládá. Kniha jako materiální artefakt v nich vzbuzuje mnohem větší důvěru, než jen text zavěšený do virtuálního „prázdná“. Zároveň převládají pochybnosti, že by internetová literatura mohla konkurovat tištěným knihám.

Nad'a (27 let): Pochybuji ale, že by internetová literatura „papírovou“ nahradila nebo i předčila – co do prestiže.

Lucia (21 let): Zároveň si ale nemyslím, že takáto literatura nahradí tlačené knihy. Bude im tvorit' alternatívu a budú sa aj prestupovať (ako je to už aj dnes, tlačená kniha môže byť dostupná na internete a pôvodne internetová vyjsť v tlačenej podobe).

Někteří zastávají názor, že by literatura vznikající na internetu mohla zapříčinit vznik speciálních serverů – které by měly kvalifikované kritiky, jež by dokázali odhadovat, zda je text kvalitní, a tedy publikovatelný, či nekvalitní, tedy nepublikovatelný.

Lucia (21 let): Myslím, že sa bude diferencovať na základe kvality, vznikajú stránky, kde sa nedá publikovať len tak hocičo, text musí prejsť kvalitatívnou skúškou (musia ho oceniť stáli čitatelia danej stránky), budú vznikať rôzne spoločenstvá, s rôznym (napr. žánrovým alebo tematickým) zameraním.

Nad'a (27 let): Asi jí [internetové literatury – pozn. E. K.] bude stále více a asi se proto bude snažit vyvážit kvalitu a kvantitu. Nejspíš se vymezí stránky, na nichž publikovat bude umožněno jen málokomu, případně až po zásluze, na nichž publikovat bude čest.

Petr (24 let): Myslím, že dojde k diferenciaci podle kvality: vzniknou, vydělí se prestižní, výběrové servery, z jejichž autorů budou vznikat antologie, a opačně.

Žaneta (26 let): Snad bude získávat na prestiži, až bude konečně uznána na roveň literatuře „papírové“, ale to ještě nějakou dobu potrvá.

4.3. Skupina – autoři publikující na internetu

Pravidelná publikace na internetu s sebou nese určitou determinaci tímto médiem. Do druhé skupiny respondentů jsme tedy zařadili autory, kteří publikují své příspěvky na literárních serverech. Pohled z vnitřní strany naší problematiky by nám měl ukázat, jak na sebe tato internetová komunita pohlíží, kam sami sebe řadí v rámci literatury, nakolik se mohou jejich díla infiltrovat do světa tištěné literatury. Jako respondenty jsme oslovili jak autory, kteří publikují výhradně na internetu, tak i takové autory, kteří již publikovali své texty v tištěné podobě. Soustředili jsme se pouze na autory těchto tří serverů – Totem, Literra a Písmák.

4.3.1. První okruh – internet a literatura

Jak podle vás internet ovlivnil literaturu?

Odpovědi respondentů se při této otázce vztahovaly především k jejich osobnímu užívání internetu. Z vlastních zkušeností se snažili zrekonstruovat, jak je fenomén internetu ovlivnil v jejich vnímání literatury. Nejvýraznější slovo, které se objevovalo, bylo – konzum (konzumace literatury). Autoři vnímají internet jako nástroj k rozvoji konzumní literatury a braku.

Pan Japko: Internet udělal s literaturou to, co s celým uměním, posunul ji blíže ke konzumu.

Bříza: Rozšířil nabídku strhující zábavy, která u průměrně inteligentních a motivovaných vrstev čtenářů vedla ke zintenzivnění masivního odklonu od psaného slova, jako zdroje poznání, zábavy či intelektuálních zážitků. [...] v „aktivním“ smyslu (z autorského hlediska) – [...] to prohloubí trend, jehož symbolem je pro mne P.Coelho - tedy trend bulvarizace literárních hodnot. Jinak, než zevními efekty totiž nelze v kalném proudu internetové zábavy zaujmout.

Dva respondenti odpověděli, že internet s literaturou – myšleno beletrií – neučinil nic. Protože nezáleží na médiu, literatura je jen jedna.

Jonáš: Literatura se jen tak nenechá. Vidím rostoucí provaz tradice, na jehož konci se divoce svíjejí šlahouny. Tu se někdo zachytí a švihne to s ním, tu je někdo sám šlahounem, tu někdo pomůže dopravit cípek na správnou stranu a přichytit uzlík. Nové médium si v tomhle zatím neškrtilo.

Svět internetové literatury pro tyto autory představuje možnost, jak prezentovat své texty, aniž by je někdo nejprve musel zhodnotit odborným posudkem. Kritické reakce bývají téměř okamžité – to záleží na oblíbenosti a známosti autora jména v serverové komunitě. Výhodné je, že autor s textem může manipulovat i po oficiálním uveřejnění na síti.

kníže Kropotkin: Domnívám se, že zásadní změna spočívá v tom, že básník (spisovatel) díky internetu není odkázán na to, jestli mu někdo bude ochoten vydávat jeho věci a člověk, který si rád něco nového přečte, nemusí jen obíhat různá knihkupectví. Dalším přínosem je možnost okamžité (nebo téměř okamžité) zpětné vazby. Něco zveřejníte a podle ohlasů čtenářů můžete posoudit, jak na tom jste.

Ztratil: Především zjednodušil autorům publikaci – může se do toho pustit vlastně každý, kdo umí psát (tj. je gramotný) a trochu zacházet s počítači. Je to levné. Autor si ponechává velkou kontrolu nad svým textem, ovlivňuje i jeho vizuální podobu, může s ním pracovat i ve chvíli, kdy je zpřístupněn čtenářům.

Mnozí autoři se také pro nás neočekávaně shodují na tom, že internet literaturu doslova poškozují, devalvuje. Množství hodnotově rozporupných textů, které nabízí síť, rozptylují čtenářskou chuť a také pozornost. Jakmile jednou čtenář narazí na špatný příspěvek, nemá již další chuť si stránky otevřít znovu, protože už zažil negativní zkušenost. Texty jsou nedokončené, „uspěchané“ – protože internet umožňuje vše teď a tady, nesoustředěné.

Sidi: Ničí ji [internetovou literaturu – pozn. E. K.]. Dříve literatura byla kniha – a vydat knihu znamenalo projít určitým „filtrem“. Na internetu lze publikovat cokoliv – jedním z malých dokladů jak na něm schází jakákoliv laťka, je počet gramatických chyb, a častá nedonošenost záměru – vteřinu po odklepnutí poslední tečky může být „dílo“ na netu a autor často neodolá.

O.n.d.r.a.: Literatura [internetová – E. K.] je tedy ve všech svých podobách (mezi něž patří i pokusy o ni) jakoby předhozena obřímu publiku. Literární život je tak na jednu stranu obohacován, na stranu druhou těžce zpovrchňován. Básníkem opravdu nemůže být každý...

Jinovata: Divit se, že internet literaturu mnohdy spíše przní (literární servery), než aby ji posouval dál, je jako divit se, že lžička ležící v polévce spíše překáží, než že by nás krmila.

Bříza: Za druhé budou autoři nuceni přizpůsobit svůj styl faktu, že nové technologie vytvářejí v masovém měřítku individua nešopné po delší dobu udržet soustředěnou pozornost. Tato tzv. SMS-ková generace si vyžádá zkracování díla, zhušťování děje, zjednodušování jazyka.

Autoři publikující na internetu se vyjadřovali k literatuře zveřejněné na internetu až nečekaně skepticky. Jelikož veřejnost je všeobecně vnímá jako grafomany, kteří se nikdy nemohou prosadit na knižním trhu, a proto publikují na internetu. Avšak byli jsme překvapeni, že samotní autoři své texty na internetu berou se značnou rezervou. Vyplývá to nejspíš z toho, že vše, co autor uveřejní na síti, ačkoliv to není text nijak kvalitní, „se počítá“. U tištěných textů projdou jen ty nejlepší.

Ztratil: Literární texty se na síti objevují především v tzv. časopisech a na serverech. Literární servery jsou otevřené všem, selekce neexistuje. Proto kvantita logicky výrazně převyšuje kvalitu. Literární servery čtenářům nabízejí obrovské množství literatury, v němž není jednoduché se vyznat. Nelze se divit, že to někteří vzdávají už předem.

4.3.2. Druhý okruh – publikace na síti

V čem vidíte klady a v čem zápory publikování na internetu?

S druhou otázkou jsme respondentům naznačili, aby vycházeli především konkrétně ze své publikační zkušenosti na serverech. Autorská charakteristika kladů a záporů nám ukázala, že mnoho primárně kladných vlastností, kterými internet oplývá, se mohou stát dvojsečnou zbraní – nesou v sobě i stinnou stránku.

Odpovědi se shodovaly v několika klíčových pojmech:

klady – zpětná vazba, možnost publikace pro každého (což má právě i svou stinnou stránku), levný způsob publikace

zápory – internet jako šuplík, text jako osobní konfese, masovost, klišé

Autoři byli vůči médiu internetu ve svých odpovědích značně skeptičtí. Poukazovali na nedokonalosti serverů, se kterými se denně musí potýkat. Jak může mít text, jenž nemá konečnou podobu, vážnost mezi jinými čtenáři, než těmi, kteří přistoupili na „pravidla hry“? K našemu dotazování jsme vybrali autory, kteří berou literaturu vážně a mají i vysoké nároky na vlastní tvorbu – sociální role literárních serverů je pro ně druhotná a jejich skepse k internetu tak pochopitelná.

Mnemosyne: Zároveň ale čtenář od internetu neočekává takovou kvalitu jako od tištěného textu.

Ztratil: Výhodou pro autora je [...] snadný a levný způsob publikace, možnost uchovat si dlouho kontrolu nad textem, ovlivňovat třeba jeho grafickou podobu, zasahovat do něj i v okamžiku, kdy je zpřístupněn čtenáři, získat rychlou zpětnou vazbu.

Další důležitou zmínkou byl poukaz na komunitnost literárních serverů. Mluvili jsme o tom, že každý uživatel na serveru má přidělenou nějakou sociální roli, kterou v rámci serveru plní. Jsou zde věčně nespokojení uživatelé stěžující si na každý detail, pak autoři, jež jsou v rámci serveru považováni za literární vzory atd. Ne vždy jsou však tento fakt uživatelé serverů ochotni přiznat. Tím, že se jedná o uzavřené společenství, dostává se internetová literatura do pastí. Protože, ač se hovoří o tom, že čtenář má možnosti zpětné a nezávislé

vazby, jakmile si ve společenství vytvoří svou pozici a publikuje v něm dostatečně dlouho, jeho příspěvky budou ostatní hodnotit méně kriticky. Opět se setkáváme s důležitostí komunikační role na serverech.

Mnemosyne: Zásadní problém navíc může představovat sama komunita, která bohužel zpravidla trpí všemi neduhy jakéhokoli lidského společenství, vzájemné nevraživosti a podobně ale v relativně anonymním (i pokud se aktéři znají, tak spolu zpravidla málokdy přijdou osobně do kontaktu) prostředí nabírají daleko rozsáhlejších rozměrů, než v reálném světě, kde spolu lidé musí vycházet. Důsledkem může být zavržení i kvalitního autora kvůli – byť i domnělé – příslušnosti k jedné části komunity skupinou, která je vůči ní v opozici.

Jinovata: Často se internetu vytýká jistá manipulace autorů k oslavě špatného stylu. Špatná díla jsou pozitivně hodnocena. To vidím jako symptom nedostatečnosti systému, ale jako problém to nevidím.

Ovšem někteří respondenti právě tuto komunitnost vnímají pozitivním způsobem. Podobným způsobem funguje i společenství papírových literátů, ale tam je čtenář knihy od toho „sociální“ oddělen – na literárním serveru čteme přímo v určitém sociálním „prostředí“, knihu čteme jenom ve „svém“ prostředí.

pan Japko: Je však plusem, že na každém serveru působí řada stálých uživatelů, kteří dokáží být poměrně ostří k tomuto typu poezie a řeknou, že dotyčný by již nikdy neměl otevřít počítač za účelem psaní básně.

Dva z našich respondentů – cit-i-zen a Jonáš –, kteří již mají za sebou papírovou prvotinu, celý problém vnímají víc s nadhledem. Cit-i-zen považuje internet vlastními slovy za „lepší šuplík“, který se nemůže rovnat českému literárnímu provozu.

cit-i-zen: Nabízí [internetový server – pozn. E. K.] stav podobný tomu jako kdybys několika známým rozdala své texty a oni ti k tomu řekli své. Není to samozřejmě žádný objektivní ani kvalitativní výběr, ale jistý obraz o tom jak píšeš, poskytně.

Jonáš: Literární servery přejí spíše kratším útvarům a nekoncepčnímu psaní. Nutí obrušovat hrany, tlačí k mainstreamu, upřednostňují konfesi. Je to ale dobrá škola, učit se těmto požadavkům nepodléhat.

Autoři, jejichž texty někdo uveřejní v oficiální literatuře, tak mohou získat patřičný nadhled, protože papírovou publikací vystupují z „bludného virtuálního kruhu“. Tento nadhled však nemůže získat autor, který nepřišel s opravdovou literaturou do styku. Literaturu totiž může vnímat pouze v hranicích literárního serveru. Někteří respondenti vyslovili myšlenku, že literární server by se mohl stát částí české literatury. Mohlo by to být prvotní „síto“ pro začínající a talentované autory.

Ztratil: Prestiž publikace na internetu zůstává ovšem stále malá, rovná se jen jakémusi pokusu, mezistupni k publikaci regulérní, ať už knižní nebo v rámci „papírových“ periodik.

I sami autoři jsou schopni reflektovat, že na internetových serverech se nachází změt textů, jejichž kvalita kolísá od úplně nekvalitních k obstojným.

pan Japko: Hlavním problémem je, že většina autorů bere publikování na internetu a tím pádem tedy i své básně jako hlubinnou psychologickou zpověď svých pocitů bez nároků na formu básně, bez nároků na širší postihnutí metafor.

4.3.3. Třetí okruh – generace internetových autorů

Cítíte se jako součást nějaké internetové "literární" komunity? Je podle vás internetová tvorba součástí české literatury?

Literární servery sdružují mnoho typů lidí, kteří by se v běžném životě nejspíš nikdy jako „literární společenství“ nesetkali. Každý server má svá pravidla, která uživatelé musí dodržovat. Tím pádem automaticky utváří komunitu, která má předem nastavené normy. Avšak všichni respondenti jednoznačně odmítli, že by byli součástí nějaké speciální komunity. Internetový server považují za prostor, na který mohou „zavěsit“ své texty. Autoři, kteří již publikovali nějaké texty v podobě tištěné, se často ke svým internetovým začátkům nevracejí a ani je nezmiňují.

cit-i-zen: Nepokládám se za člena žádné internetové komunity. [...] Moje občasné publikování na Totemu nemá – domnívám se – s kontextem české literatury nic společného.

Jonáš: Jsem příslušníkem mladé generace autorů a hlásím se k té její části, která se „nakazila“ na internetu (zejména obsedantní potřebou hodnotit). Nevím však o pražádné komunitě. Internet něco takového možná předem vylučuje, protože je obtížné se jeho prostřednictvím být jen rozumně dohodnout.

Jinovata: Cítím se jako člověk, který je v občasném dálkovém kontaktu s asi pěti lidmi, kteří mají profil na stejném serveru jako já. Tedy bych nemluvil o komunitě. „Komunita“ je spíš způsob chování se v davu, než samotné nacházení se v davu.

O.n.d.r.a.: Za součást žádné konkrétní komunity se nepovažuji. Ačkoli jsem prošel většinou internetových literárních serverů, žádný mě nepřesvědčil natolik, abych se k němu trvaleji hlásil.

Bříza: Necítím se součástí komunity. Jen ji sleduji.

Zařazení do kolonky internetový autor s sebou nese především všechny negativní kategorie – nízká kvalita děl, masovost, grafomanie – a brání tak autorům, aby připustili, že utváří nějakou komunitu. Komunity kolem internetových serverů totiž v očích širší veřejnosti nevzbuzují důvěru. Krom toho nelze hovořit o nějaké jednotné umělecké tendenci, která by je všechny spojovala. Jediným spojovníkem je právě médium internetu. Je otázkou, zdali to stačí

k tomu, abychom mluvili o nové generaci autorů vzešlých z internetu. Internet je totiž pouze prostředníkem, avšak ne důvodem. V blízké době budou asi všichni autoři začínat publikovat na internetu – budeme-li jakékoliv publikování na internetu považovat za „autorství“. Takže nelze předpokládat, že by se internet stal líhní nějaké konkrétní generace

4.3.4. Čtvrtý okruh – budoucnost internetové literatury

Kam se podle vás bude ubírat budoucnost internetové literatury?

Touto otázkou jsme u našich respondentů narazili na několik problémů. Za internetovou literaturu považujeme takové texty, jež jsou publikovány na internetu. To znamená, že hlavní důraz klademe na médium internetu a ne na samotný text. Někteří respondenti však považovali za internetovou literaturu výhradně takové texty, jež nějakým způsobem využívají možností tohoto média. V textu se nachází například odkazy, na které se dá „kliknout“ a přemístíují tak čtenáře do jiné úrovně textu.

Jeden z respondentů popíral existenci fenoménu, jak je internetová literatura. Domnívá se, že literatura je pouze jedna a nemá smysl ji takto vydělovat. Médium internetu vůbec nereflektuje.

Cit-i-zen: Neexistuje nic takového jako internetová literatura.

Dále se můžeme dočkat toho, že internetové texty budou stále více využívat možností svého média a přidávat k textům různé efekty (zvukové či obrazové). Tím dojde k větší „přitažlivosti“ pro čtenáře, ale zároveň určitému „zploštění“. Protože čtenář už nebude upoután samotným textem, ale okolními efekty. Změní se tak i přístupy k textu a způsob jeho čtení.

Mnemosynee: Osobně se domnívám, že internetová literatura má před sebou hodně „velkých věcí“, nebude se v ní ale již tolik klást důraz na samotný text jako spíše na jeho propojení s audiovizuálními prvky – tomu odpovídá i moje zkušenost internetové novinářky – pokud totiž má autor skutečně zájem o to „být čten“, pak právě multimédia jsou tím, co táhne.

Jeden respondent zdůrazňuje, že lidé nejsou zvyklí za literaturu uveřejněnou na síti platit. Pokud by se však podařilo změnit tento fakt, tak už nebude příliš mnoho rozdílu mezi knihou a textem ve formátu pdf, protože za obé se bude muset platit. A nebude rozdílu mezi knihou a mezi elektronickým dokumentem.

Jinovata: Internetová literatura musí vytvořit fungující publikační (evaluační) systém. Problém jsou především finance. Jak donutit lidi, aby za pdf publikaci platili. Jak donutit způsobilé lidi, aby se přípravě internetových knih věnovali. Pokud by k takovému projektu došlo, jistě by byl spojen s tím, že internetově publikovaní by nebyli internetoví autoři, ale všichni autoři, kteří by chtěli. Internetoví pouze budou mezi prvními – pokud je takový systém vůbec ekonomicky reálný.

Pokud jsou však lidé vychováni v tradici tištěné knihy, vždy raději sáhnou po ní, než aby četli text z počítače, budou-li mít na výběr mezi pdf publikací a knihou.

Jonáš: Nové experimenty nemohu vyloučit, vždycky však budu sympatizantem knihy, která je nenahraditelná.

Další respondent zdůrazňuje, že právě internet devaluje umění, jelikož neúměrně narůstá počet tvůrců, ale ti jsou zároveň i publikem.

Sidi: Veškerá umělecká činnost potřebuje ke svému životu mnohem více příjemců než tvůrců. Snadnost s jakou se lze na internetu „umělecky“ prezentovat, tento poměr velmi narušuje – dochází k rozptylu čtenářů – kolik čtenářů, tolik autorů.

Velmi podstatné nám připadá odpověď respondenta, který hovoří o ztrátě paměti. O vnímání času na internetu jsme již psali. Jako by se život na síti odehrával neustále v přítomné dimenzi. Text může v příští vteřině radikálně změnit podobu, nebo zmizet. Vše se odehrává v maximální rychlosti, že paměť nestačí zpracovávat jednotlivé změny. Ty v toku času splývají a vše nám tak připadá neměnné, jelikož nejsme schopni pohyb postihnout.

o.n.d.r.a.: Internet způsobí výlučnost (nebo pocit výlučnosti) tištěné poezie. Obávám se však ztráty paměti.

4.4. Internet text vs. kniha

Všechny skupiny respondentů se k internetu vyjadřovaly víceméně skepticky. Jde o nové médium, jež nebylo ještě prověřeno časem, můžeme tedy spíše spekulovat o jeho budoucnosti, než se opírat o průkazná fakta. Jejich odpovědi můžeme rozdělit do čtyř bodů:

1. zpřístupnění literatury → její částečná devalvace → rozšíření nekvalitních textů a grafomanie;
2. vazba na knihu;
3. komunity;
4. nedůvěra k literárním serverům.

Ad. 1.) Na tomto faktu se shodují všichni respondenti. A co je udivující, dokonce sami autoři, kteří na internetu publikují. Nové médium mnohé umožňuje, což má své kladné, ale zároveň i záporné stránky.

Ad. 2.) I když se jedná o různé generace respondentů, velmi výrazná je jejich vazba na knihu. Kniha se dá držet v ruce, číst kdekoliv. Pokud však je přerušena dodávka energie, nemůžeme zapnout počítač a tedy ani internet. Tato problematika souvisí s tradicí, která je v nás po dlouhá staletí zakořeněna. Mladí lidé, kteří se narodili do „technologického věku“, nemají tuto vazbu na knihu tak silnou. Již odmala jsou totiž přirozeně konfrontováni s elektronickými médii. Skupina studentů využívá internet především ke studijním účelům – a ke shánění *papírových* knih. Proto tak často ve svých odpovědích zmiňují různé internetové knižní obchody nebo antikvariáty. Ale stále ještě u nich převládá, že raději text, jež najdou na síti v elektronické podobě, vytisknou.

Ad. 3.) Studenti a čeští spisovatelé vnímají literární internetové servery jako prostory pro utváření komunit. Na jednu stranu je to možnost, jak začít publikovat a získat kritickou reflexi, na stranu druhou však tato kritická reflexe není dostačující pro objektivní posouzení kvalit. Prostředí serveru je pro čtenáře, kteří se na literárním serveru neprojeví aktivně, vnímáno jako velmi uzavřené. Proto se také odpovědi shodně vyznačují přesvědčením, že servery vytvářejí komunitní prostor, ve kterém má své místo spousta zbytečných a nehodnotných textů. Literaturu by zde nehledali. Dávají přednost novým autorům, kteří jsou tištěni. Potvrzují tak náš názor, že literární servery nemají velkou podporu veřejnosti. Autoři, kteří vydali prvotinu, jsou také nahlíženi s nedůvěrou.

Autoři publikující na internetu se ale naopak za komunitu nepovažují. Brání se nařčení, že vytváří jednotnou skupinu. Argumentují často tím, že jediná věc, která je spojuje, je právě virtuální prostor. Pokud takovému autorovi vyjde kniha, málokdy se přiznává k tomu, že začínal publikovat své texty v anonymním prostředí literárního serveru. Můžeme to vysvětlit tak, že za komunitu nelze považovat jakékoliv uskupení lidí, spojené pouhou registrací. Mladých lidí, kteří svou spisovatelskou zkušenost začínají na internetu, přibývá. Spojuje je snaha otestovat si své schopnosti dříve, než pošlou své texty do literárních časopisů či nakladatelství. Autoři však vědí, že prostředí literárních serverů není dostatečně kritické k jejich tvorbě, aby jeho hodnocení mohli považovat za „bezpečný“ důkaz, že jejich tvorba je kvalitní. Kdo má s publikováním na internetu zkušenosti, ví, jak „nespolehlivé“ jsou reakce čtenářů na něm. Proto mnozí rezignují na své literární ambice a zapojí se více do onoho sociálního života, který na literárních serverech existuje. Toto je zřejmě jedna z příčin, proč byli v naší anketě internetoví autoři k literárním serverům velice skeptičtí.

Ad. 4.) Studenti o literární servery a literaturu, která se na nich nachází, nemají příliš zájem. Vyjadřují se k tématu do značné míry z čtenářského pohledu, zmiňují především přístupnost literatury na internetu, což není názor na internetovou literaturu jako takovou. Otázky vlivu internetu na tvůrčí schopnosti, na osobnost autora pomíjejí.

Naopak oslovení čeští spisovatelé ukázali, že některé autory z internetu znají, že znají dokonce i prostředí literárních serverů. Nejsou k tématu tak skeptičtí jako studenti, naopak si dokážou představit syntézu literatury z internetu s tištěnou. Za velmi důležitou považujeme poznámku, že internet pro ně zprostředkovává snadnější kontakt mezi sebou – utváří tak nový druh literárního života. Usnadňuje vzájemnou komunikaci. Řešením, jak překonat již zažitý názor – že literární servery jsou pouze domovem pro grafomany – by bylo vytvořit víceúrovňový systém, jak to navrhovali někteří respondenti. Otázkou je, kdo by rozhodoval o kvalitě textů a věnoval se příchodním nováčkům – jeden takový pokus, neúspěšný, zde již přece byl se serverem www.poezie.cz. Bylo by možné, aby autoři, kteří již publikovali knižně, začali své texty zveřejňovat pouze v elektronické podobě? Myslíme si, že generace respondentů, se kterými jsme pracovali, na naši otázku odpovídá jednoznačně záporně. Pořád je zde kniha, která má pro ně větší hodnotu, než soubor básní publikovaný na síti.

Jestliže dnes přidáme k dílu složku vizuální – video, audio, informativní hyperlinky, dojde ke snížení nároků na čtenáře – všechno co nezná, může najít na internetu, jeho paměť je tak mnohem méně zatěžována. Vzniká otázka, jestli tím nedojde k roztržce koncentrace na text a ostatní „doplňky“, s důsledky nepochopení textu, nebo dokonce k jeho přizpůsobování

sníženému vnímání. Je také možné, že noví autoři dokážou propojit literární umění s audiovizuální složkou způsobem, který si prostě nedokážeme představit, a jen proto jsme *zatím* tak nedůvěřiví.

V. Závěr

Na začátku našeho výzkumu jsme měli k dispozici pouze několik polských studií, polemiku Karla Pioreckého s uživateli literárních serverů, studii Marca Prenskyho a bezbřehý materiál nacházející se na internetu. K našemu tématu sice další literatura existuje, avšak téma internetové literatury, které jsme sledovali, je v ní *zatím* pojato příliš abstraktně, neboť médium internetu je ve stavu zrodu a neustále se vyvíjí dál. V průběhu procesu psaní práce se však jednotlivé problémy vyjasňovaly a téma získávalo přehlednější a ucelenější strukturu, která nás postupně provedla labyrintem internetu a pomohla nám nalézt odpovědi na některé otázky.

Literární servery Totem, Písmák a Literra patří podle návštěvnosti k nejoblíbenějším virtuálním působištím začínajících autorů v České republice. Nabízejí možnost publikovat svá díla všem, kdož projdou úvodní registrací a dodržují pravidla daná serverem. Neexistují zde žádná jiná kritéria pro výběr textů. *Naše původní hypotéza byla, že jsou tato díla vnímána nezaujatými čtenáři „zvenčí“ jako texty nemající s produkcí české literatury mnoho společného.* Jelikož se na literárních serverech se podle našeho výzkumu vyskytuje přesprásků nekvalitních děl, proto servery málokdo spojuje s oficiální literaturou a českým literárním děním. Oslovení respondenti s touto hypotézou ve většině případů souhlasili, zápory publikování na literárním serveru převažovaly v odpovědích nad klady. Považují však server za dobrý začátek, nebo také „lepší šuplík“. Souhlasíme s tím, že pro nové autory je to uvedení do tvorby. Jedná se ale pouze o „předsálí“, které pak některé talentované autory směřuje do světa tištěných knih. Překvapilo nás však, že podobě situaci vidí i sami autoři, kteří na serveru publikují, očekávali jsme, že budou více obhajovat literárnost serverů. Avšak i oni sami v naší anketě připouští, že servery jsou primárně postaveny na komunitní a komunikační bázi, což znamená, že mnozí z nich užívají stránky proto, že se chtějí hlavně seznámit s podobně smýšlejícími lidmi, diskutovat *nejen* o literatuře. Ze skeptických odpovědí českých spisovatelů a studentů FF UK lze vyzorovat, že pro ně texty publikované na literárním serveru nejsou ekvivalenty k textům, jež jsou tištěné. Elektronický text totiž neprošel kritickou redakcí.

Bylo by však chybou zatracovat literární servery jen proto, že drtivá většina textů na nich je nekvalitní. Talentovaní autoři, kteří své texty vydali napospas internetu, jsou zřejmě prvními průkopníky budoucích generací spisovatelů, již možná budou literární server

využívat k tomu, aby si mohli vyzkoušet literární provoz „nanečisto“. Z prostředí serveru se etablovalo několik úspěšných autorů, jimž vydali nakladatelé knihu, a čím víc jich přibývá, tím se skeptický pohled některých čtenářů pozvolna začíná proměňovat. Najednou je zde nezpochybnitelný fakt, že na literárním serveru může existovat také *dobrá* literatura.

Skupina českých spisovatelů, které jsme oslovili, nevidí rozdíl mezi tím, zda autoři začali publikovat na internetu, nebo v literárním časopise. Někteří z nich mladé autory znají a čtou, prostředí literárního serveru pro ně není prvkem determinujícím kvalitu. Nezáleží totiž na tom, *kde* dobrý text vznikl. Takové dílo mohlo být stejně tak napsáno na papíře, jako na obrazovce počítače. Všichni dohromady, napříč generacemi, tvoří uskupení mající zájem o tvorbu, a ta je pro ně důležitější než technické médium internetu. Podle dotazovaných spočívá hlavní výhoda internetu, potažmo literárních serverů v usnadnění vzájemné komunikace mezi sebou a zkvalitnění literárního provozu. Lépe se dají organizovat čtení a festivaly, rychleji se získávají sponzoři. Autoři jsou spolu v užším, byť virtuálním, kontaktu.

Je médium internetu dostačujícím důvodem, aby autoři, kteří z něj vzešli, byli považováni za novou generaci?

Čeští spisovatelé se shodují, že nemůžeme hovořit o nové generaci internetových autorů, protože jejich jediný společný jmenovatel – kterým je právě začínající tvorba na literárním serveru – je příliš málo k tomu, abychom podle něj mohli vymezit stejnorodou skupinu. Více souhlasíme s tím, že jde o mladé autory se zkušeností internetu. Ale každý z nich má pak už vlastní přístup k tvorbě a vlastní poetiku.

Je tedy server platformou české literatury?

Pokud připustíme, že literární servery a českou literaturu spojuje dohromady *pouze* několik jmen, *můžeme* servery jako Totem nebo Písmák považovat za určitou platformu české literatury. Autoři, kteří se již v české literatuře prosadili a dále zůstávají na webu, mohou někdy talentovaným „nováčkům“ (nezavedeným autorům) pomoci. Když si všimnou uživatele s výraznou poetikou, mohou jeho texty doporučit literárnímu časopisu, kde si je může přečíst potenciální nakladatel. Literární večery, které Totem pořádá ve spojení s českými spisovateli, také umožňují začínajícím autorům setkání s autoritami literatury a propojení reálného a virtuálního světa.

Pohyb tedy není směrem od papíru k elektronickému textu, ale naopak. Jak jsme zjistili v anketě, všichni dotazovaní knihu považují za něco trvanlivějšího, tradičnějšího.

Třebaže je společnost rozdělena hranicí na digitální přistěhovalce a domorodce, kniha má stále výsadní postavení, které *zatím* nemohou ohrozit čtečky elektronických textů a podobné vymoženosti. Naši respondenti se shodují v tom, že každý, kdo má nějaké ambice a začíná publikovat elektronicky, usiluje o knižní vydání.

Otázkou zůstává – *co dále?*

Jednou z možností, jak posunout a využít nabízených možností literárních serverů, by bylo podle odpovědí několika českých spisovatelů vytvoření víceúrovňových stránek, na které by směli přispívat pouze vybraní uživatelé. Avšak jaká kritéria výběru uživatelů udělat? Pokud by existovala skupina autorů, která by měla jednotný umělecký záměr a podobnou poetiku, určitě by mohli takový fungující systém vytvořit. Mohli by se vyjadřovat k textům svých kolegů a hodnotit je, avšak *uzavřenost* před vnějšími zásahy by dostala tyto autory do podobné situace, jaká panuje na obyčejném literárním serveru, byť by texty byly na jiné úrovni.

Propast mezi digitálními domorodci a digitálními přistěhovalci se bude nadále prohlubovat, jelikož dnešní mladí lidé se rodí bez povědomí o tradici, je pro ně přirozený stav věcí tak, jak je nyní, existenci bez internetu si nedokážou představit. Literární servery patří ke generaci jejich otců, jsou pro ně již zastaralé. Zároveň podle demografických zákonitostí (ubývání starších, přibývání mladších) bude ubývat digitálních přistěhovalců, až nakonec zmizí úplně.

Je těžké určit, jak a kam se bude internetová literatura ubírat. Je zřejmé, že v současné době dochází k přesunu uživatelů na modernější formy sociálních sítí, jako je například Facebook. Literární servery jako takové nejspíš zůstanou lákavé pro malou skupinu lidí, která bude mít větší zájem o literaturu než o sociální kontakt. To by umožnilo určité „pročištění“ textů a jejich potenciální zkvalitnění. Domníváme se však společně s našimi respondenty, že spíše než kolem serverů se takoví autoři budou sdružovat kolem elektronických médií typu *Atemporevue*. Jedná se o solidní internetové periodikum, které uveřejňuje zavedené i mladé autory české literatury. Vzbuzuje ve čtenářích důvěru, jelikož zde funguje redakce, která třídí příspěvky. Takový časopis již sice ztrácí interaktivní prvek, nevedou se zde diskuze o textu, avšak nemusí se potýkat s anonymitou a masovou nadprodukcí. Další výhoda je, že umožňují mladým a talentovaným autorům, aby se sami zapojili do dění v české literatuře psaním recenzí a reportáží. V první části diplomové práce jsme zmínili elektronický časopis *Kafe*, který propojuje zprávy o dění na literárním serveru s recenzemi na tištěné knižní, výstavy

apod. I to je možnost, jak servery posunout dále. Vybírat z nich nejlepší díla a publikovat je v elektronickém periodiku, které by mohlo vzbudit větší důvěru čtenářů.

Literárních textů plně závislých na médiu internetu mnoho není. Sice se objevují pokusy autorů s propojováním různých audiovizuálních složek s písmem, ale zatím můžeme spíše hovořit o ojedinělých pokusech. V budoucnu však očekáváme společně s dotazovanými větší míru experimentálnosti na tomto poli, neboť technika jde stále kupředu, možností, jak dílo posunout do dalšího rozměru, přibývá.

Médium internetu je dynamické – neustále se vyvíjí a mění. Jeho šíření je nezadržitelné. Další léta prokážou, nakolik jsou naše prognózy pravděpodobné. Zda bude již další generace českých spisovatelů plně v moci tohoto média, či zda se na síť dokonce přesune část jejich tvorby. Z naší ankety vyplývá, že se k tomu staví dotazovaní s opatrností, protože je stále mnoho nevyřešených detailů – například jak naučit čtenáře, aby zaplatili za text zveřejněný na síti v elektronické formě. Ale nakonec možná svět literatury přeci jen ovládnou elektronické soubory a knihy zůstanou v našich knihovnách jako historické artefakty.

Seznam použité literatury

Prameny:

Básnílkové. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 11. června 2009] Dostupný z WWW: <<http://basnilkove.com/>>.

Blueworld. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 10. května 2009] Dostupný z WWW: <www.blueworld.cz>.

Červený vrabec. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 11. června 2009] Dostupný z WWW: <<http://cervenyvrabec.webpark.cz/>>.

Čtenář. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 11. června 2009] Dostupný z WWW: <<http://www.ctenar.net/>>.

Epika. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 16. května 2009] Dostupný z WWW: <www.epika.cz>.

Kafe – elektronický časopis [on-line]. 2009-[cit. 12. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.ekafe.eu/casopis/ke-stazeni/31-casopis-kafe-1-2009>>.

LINHART, Patrik. Měsíční povídky [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/enda1.php?a=172330>>.

LINHART, Patrik. Soumrak modelů [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/enda1.php?a=193506>>.

LINHART, Patrik: Balada z cyklu Terpolský uběrák [on-line]. 2009-[cit. 2. července 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/enda1.php?a=233788>>.

Liter. Literární server. [on-line]. 2009-[cit. 11. května 2009] Dostupný z WWW: <www.liter.cz>.

Littera. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 10. června 2009] Dostupný z WWW: <www.littera.cz>.

Mezera. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 8. května 2009] Dostupný z WWW: <www.mezera.org>.

MPosp. To chce klid! [on-line]. 2009-[cit. 5. června 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/enda1.php?a=123841>>.

Navoru. Literární server [on-line]. 2009 -[cit. 10. května 2009] Dostupný z WWW:<www.navoru.cz>.

Ondrej Kern. mimova.modlitba [on-line]. 2009-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW:<<http://www.totem.cz/enda1.php?a=191445>>.

Pisalci. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 11. května 2009] Dostupný z WWW:<www.pisalci.cz>.

Písmák. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 10. června 2009] Dostupný z WWW:<www.pismak.cz>.

Poeta. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 9. května 2009] Dostupný z WWW:<www.poeta.cz>.

Saspi. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 10. května 2009] Dostupný z WWW:<www.saspi.cz>.

Totem. Literární server [on-line]. 2009-[cit. 10. června 2009] Dostupný z WWW:<www.totem.cz>.

Sekundární literatura:

ANTOŠ, David. Radosti a strasti komunitních serverů [on-line]. 2007-[cit. 10. června 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/radosti-a-strasti-komunitnich-serveru>>.

DAWIDOWICZ – CHYMKOWSKA, Olga. „Fan fiction. O zyciu literackim w internecie.“ In GUMKOWSKA Anna (ed.). *Tekst (w) sieci*. Warszawa, 2009, s. 63 – 72.

- Egil. TVAR 20/2008; Karel Piorecký o literárních serverech [on-line]. 2009 [cit. 10. června 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.pismak.cz/index.php?data=read&id=305740>>.
- HÁJEK, Jonáš. „Nakažení?“. *Tvar* 19, 2008, č. 21, s. 3
- HÁJEK, Jonáš. „Re: Karel Piorecký, Udržet vědomí rozdílů“. *Tvar* 20, 2009, č. 3, s. 3.
- HORNER, Zdeněk. „Kolektivní vina?“. *Tvar* 19, 2009, č. 1, s. 9.
- KASAL, Lubor – SPRÁVCOVÁ, Božena. „Publikovat od středy do pátku“. *Tvar* 17, 2006, č. 11, s. 4.
- KASAL, Lubor. „Pohoda navenek, velký zmatek uvnitř. Rozhovor s Jonášem Hájkem“. *Tvar* 18, 2007, č. 11, s. 3 – 4.
- Konvalina. Blokování názorů [on-line]. 2009 [cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=1146>.
- KREUZIGER, Pavel - CRINGLEY, Robert. Facebook, MySpace a další sociální patologie [on-line]. 2009-[cit. 28. březen 2009]. Dostupný z WWW: <<http://pcworld.cz/internet/Facebook-MySpace-a-dalsi-socialni-patologie-6770>>.
- Narvah. Historie serveru littera [on-line]. 2009 [cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=988>.
- Narvah. Rajče, znechucení – hlasování, názory, vyjádření Rady serveru [on-line]. 2009 [cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.littera.cz/moduly/diskuze/php/tema.php?tema_id=1149>.
- NOVÁKOVÁ, Martina. Nová média – případová studie Facebook [on-line]. 2009-[cit. 10. května 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/380-nova-media-pripadova-studie-facebook.html>>.
- PETŘÍK, Lukáš. Více než polovina obyvatel zemí EU pravidelně užívá internet [on-line]. 2009-[cit. 5. června 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro.cz/detail.jsp?id=17043>>.
- PIORECKÝ, Karel. „Kde začíná současnost?“. *Tvar* 19, 2008, č. 20, s. 6 – 7.
- PIORECKÝ, Karel. „Udržet vědomí rozdílů“. *Tvar* 20, 2009, č. 2, s. 10.

PRENSKY, Marc. Digital Natives Digital Immigrants [on-line]. 2001-[cit. 3. dubna 2009]. Dostupný z WWW: <<http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>>.

ŚNIEŻKO, Dariusz. „Grafomaina w sieci.“ In GUMKOWSKA Anna (ed.). *Tekst (w) sieci*. Warszawa, 2009, s. 8 – 20.

VEJLUPEK, Miloslav (ed.). Literatura na Internetu? Ne. Internetová literatura (a související) II [on-line]. 2003-[cit. 29. května 2009]. Dostupný z WWW: <www.vart.cz/chudove_koreny/r02c02/intermezzo/vejlupek/vejlupek.htm>.